

3 **Eminesciana**
Întâiului poet român –
mărire!

G. D. ISCRU
Maria IONESCU

9 **Poesis**
Dan BODEA

13 **Sophia**
Filosofia „mioritică”
de la elogiul
la contestare
Adrian MICHIDUȚĂ

18 **Paradigma**
Totul sau nimic.
Lumea după Cioran
(fragmente)
Cornel NICULAE

23 **Universală**
Șobolanul erudit
sau fascinația
față de om
C. VOINESCU

25 **Calendar**
Ianuarie

26 **Un poem de...**
Virgil DUMITRESCU

27 **Proză**
Hermionul (fragment)
Iancu TĂNĂSCU

31 **Critice**
„Nimeni, nimic,
niciodată” și poemele
pentru Ondina
Ion GEORGESCU

33 **Poesis**
Felix SIMA

35 **Vitralii**
Cu sufletul în Creta și
inima în Toledo –
El Greco
Silviu GORJAN

43 **Prolegomene**
Cicero și noi
Aurelia NICULAE

45 **Calendar**
Februarie

46 **Thalia**
Grădina de zarzavaturi
(piesă în două acte)
Dumitru BĂLUȚĂ

49 **Revelațiile lecturii**
Rescriind cea mai
frumoasă poveste
Florin POPESCU

51 **Eminesciana**
O, rămâi...
(traducere)
Nicolae ZĂRNESCU

SUMAR

ianuarie-martie

52	<i>Traduceri din literatura lumii</i>
O experiență sisifică
Ioan Dumitru DENCUI	70	<i>In memoriam</i>
Recviem pentru Florin Rogneanu.
Cuvinte și doruri în eter pentru lavaliera unui senior al spațiului cultural românesc
Laurențiu GUȚICĂ
56	<i>Rememorări esențiale</i>
100 de ani de la nașterea folcloristului Ion Nijloveanu
Virgil DUMITRESCU	71	<i>Calendar</i>
Martie
57	<i>Poesis</i>
Liuța SCARLAT	72	<i>Crochiuri lirice</i>
Teodor OANCA
59	<i>Remember</i>
Spectacole susținute la Caracal, înainte și după 1900, de diferite formații teatrale și muzicale românești
Alexandru-Chirilă STANCIU	73	<i>Restituiri</i>
Gil Păsculescu (1945-2012)
64	<i>Orga de vânt</i>
Sinéad Marie Bernadette – tandrețe, disperare și revoltă
George Nina ELIAN	76	<i>Poemul-capodoperă</i>
O fată
Ezra POUND
65	<i>Limba noastră</i>
Lazăr Șăineanu. Umilințele unui cărturar
C. VOINESCU	77	<i>Gesturi astrale</i>
Omul care se închină în fața școlii
Alexandru FIFOIU DELASEACA
67	<i>Raftul cu cărți</i>
Stan V. Cristea și literatura prin periscop
Ion GEORGESCU	78	<i>Întâmplări literare</i>
Ca la Drăgășani
Nicolae ZĂRNESCU

oltart

Redacția

Redactor-șef: **C. Voinescu**
Secretar de redacție: **Cosmin Barcan**
Corectura: **Costel Drejoi**
Tehnoredactare: **Hoffman Design**
hoffmandesign@yahoo.com

Adresa

Str. Acad. P.S. Aurelian nr. 44,
Slatina,
județul Olt
Cod poștal: 230076
Telefon: 0723 638 840

Articolele pentru numărul 7 al revistei, redactate în MS Word, cu diacritice, format A4, la un rând, corectate, vor fi trimise pe adresa **oltart@yahoo.com** până la 15 martie 2014.

Întreaga responsabilitate pentru conținutul articolelor aparține autorilor.

Revista publică articole conținând doar contribuții originale, din diverse domenii ale culturii.

© OltArt, 2014

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această ediție nu poate fi copiată prin orice formă sau prin orice mijloace, electronic sau mecanic, incluzând fotocopierea, înregistrarea sau orice alt suport de stocare-redare, fără acordul scris al autorilor.

Revistă editată de **Asociația Culturală OltArt**

Proiect sponsorizat de **Editura Hoffman**

Tiparul realizat la imprimeria editurii Hoffman

www.EdituraHoffman.com

Tel./fax: 0249 460 218

0740 984 910

ISSN 2285 – 598X

ISSN-L 2285 – 598X

Puteti redirectiona 2% din impozitul anual catre Asociația Culturală OltArt, cont RO92RZBR0000060015295443
Raiffeisen Bank Slatina,
C.I.F. 31044970.
Detalii pe www.OltArt.ro

ÎNTÂIULUI POET ROMÂN – MĂRIRE!

G. D. ISCRU
Maria IONESCU

Motto (chemare): *Să ne readucem valorile acasă!*

1. „La traci se află izvorul ceremonialurilor orfice.”
(Strabon, *Geografia*, X, 16, s.n.)

2. „Popoarele care nu-și promovează personalitățile
marcante din țară și din afara hotarelor riscă să le piardă
definitiv.”
(Simona Condurățeanu, 2012)

Să ne readucem valorile acasă!

În cultura/istoriografia națională, începutul în acest sens, cu autoritate indiscutabilă, l-au făcut cei doi mari „frați gemeni” întru naționalism și sacrificiu de sine: istoricul Nicolae Densușianu, ctitorul Dacologiei moderne și însuși geniul nostru național, Mihai Eminescu. Și unul și celălalt, ancorându-și investigația, cu precădere, în „arhiva vie a poporului”, bătând țara cu pasul, pe unde pasiunea cercetării i-a trimis, „de la Nistru pân’ la Tisa”, și-au completat substanțial informația reținută din izvoarele istorice edite și inedite, din cărți și biblioteci, rămânând astfel un model pentru urmașii care vor dori cu adevărat să-și cunoască, să înțeleagă bine, să prețuiască și să preamărească pentru eternitate locurile și oamenii din care și-au revendicat obârșia. Înaintea istoricilor noștri, ei au înțeles că mitologia este primul capitol al oricărei istorii naționale, când epoca respectivă a existat ca atare și au oferit modele de prezentare, Densușianu în limbajul științific al capodoperei sale *Dacia Preistorică*, Eminescu în tulburătoare poeme, cu o continuă căutare a cuvântului „ce exprimă adevărul”. Istoricii noștri însă, poate dintr-o defecțiune de formație științifică, n-au înțeles – cu puține excepții – nici până azi importanța celei mai bogate mitologii europene, aceea a „Țării Zeilor” – Dacia edenică –, ca primă epocă

a istoriei naționale, epocă ce și-a imprimat pecetea, și-a transmis mesajul și valorile prin secole, epocilor următoare. În schimb, s-au „desfătat” studiind și prezentând alte mitologii, lăsând-o pe cea națională în seama mitologilor, mitografilor, etnologilor, folcloriștilor și chiar în seama compozitorilor! Aceștia, e drept, și-au făcut, profesional, datoria, conform exigenței și harului științei și artei lor, dar s-a resimțit și încă se resimte neabordarea acestui capitol din partea istoricilor.

S-ar putea însă ca această îndelungată ignorare a mitologiei noastre naționale din partea istoricilor, mai nou eliminarea, pur și simplu – prin politică educațională guvernamentală! –, din principalul manual de istorie al învățământului preuniversitar, a primelor două epoci istorice, Străvechimea și Antichitatea, deci istoria strămoșilor reali!, să nu se fi datorat doar unei simple „defecțiuni” de formație științifică, ci să aibă cauze mai adânci, ținând de poziția forțelor oculte și a factorilor de dominație față de Dacia edenică și de Valahiile succesoare – balcanice și carpato-dunărene – pe direcția politică, strategică, economică dar și spirituală. Ne gândim la tentația permanentă pe care zona a prezentat-o pentru aceste forțe, dar și la poziția unicat a dreptei credințe a oamenilor pământului începând din epoca mitologică a zalmoxianismului și până azi.

Prin politica lor, Dacia și Valahiile succesoare, România reîntregită a epocii moderne au militat consecvent pentru Unitate și Suveranitate, pentru securitatea zonei și a continentului întreg, ca și pentru adevărata dreaptă credință, curat creștină, specific care însă nu convenea expansionismului și harpagonismului imperial, precum nu convine nici mai noilor „Centre de Putere”. Iar ca temelie și izvor de dreaptă credință a îngrijorat și îngrijorează pe falsificatorii acesteia, exponenți și ei, în felul lor, ai expansionismului, harpagonismului și dominației sub un pretext sau altul.

Este o chestiune serioasă aceasta, pentru care va trebui să cercetăm și să reflectăm mai atent și mai stăruitor, mai responsabil, de aici înainte.

În această situație, poetul Victor Eftimiu, știind și dânsul ce „știa” „toată lumea”, la noi, despre o epocă uitată, dar, ca poet, mai atent decât alții la înaintașii în domeniu, cât mai adânc în timp, a „îndrăznit”, primul – căci era o „îndrăzneală”! – să-l considere pe celebrul **Ovidiu**, marele exilat latin de la Tomis, ca fiind **primul poet român**. Aceasta, pornind chiar de la mărturisirea sulmonezului care învățase limba autohtonilor geți ai locului, strămoși ai noștri, reali, scrisese și o „cärtică” de versuri în limba lor și se încumetase să dea chiar un „recital” în fața unui grup de geți cu un poem în limba lor dar transpus în „metrul antic”. Ajunsese să fie recunoscut ca poet get și el însuși se considera astfel.

Entuziasmat de asemenea informații¹ direct de la „sursă”, Victor Eftimiu i-a dedicat marelui „confrate” de odinioară un cald și frumos sonet intitulat: *Întâiului poet român, mărire!*
„**Ovidiu**

Invidii, temere, inamiciții
L-au alungat din antica cetate,

1 Într-o primă, recentă sinteză despre strămoșii noștri reali, în Crestomație, se reproduce amplu din opera tomitană a lui Ovidiu (v. G. D. Iscru, *Strămoșii noștri reali: geții, dacii, tracii, illirii, națiunea matcă din vatra „Vechii Europe”*, Ed. Nicolae Bălcescu și Ed. Mica Valahie, București, 2010.

Zvârlindu-l pe limanuri depărtate...
Au respirat adânc, nefericiții!

Cu numele de-a pururea uitate,
Nu pe poet, pe detractori bociți-i.
Gonit de-ai lui îl adorară sciții;
Un far în marea lor singurătate.
Într-un gorgan din piatra cea mai rară,
Eternul dormitoriu îi durară...
Zamolxis îl primi în nemurire.

Aduc prinos de glorie și pace
Latinului ce scris-a versuri dace,
Întâiului poet român, mărire!”
(Victor Eftimiu, *Opere*, vol. 8, Sonete)

Și d-na Maria Crișan, pe aceleași considerente, l-a numit pe Ovidiu *poet get*, ba chiar „*primul nostru poet*”. Aceasta nu doar că a scris poeme în limba getă, pe care o învățase la Tomis, ci și pentru că, adaugă dânsa, era, prin strămoși, pelasg, pelasgii fiind strămoșii geților/valahilor/românilor².

Indiferent unde am localiza Tomisul exilului lui Ovidiu – pe litoralul pontic dobrogean (Constanța noastră) sau în Crimeea, la Marea de Azov,³ din opera tomitană a poetului reiese clar că acolo era lumea și pământul geților, strămoși ai noștri, stăpâni la ei acasă!

Dar nici Victor Eftimiu, bun cunoscător al vieții și operei lui Ovidiu, nu-l consideră pe *poetul și regele trac Cotys* ca „*întâiul poet român*”. Or, citindu-i poeziile *tracului Cotys*, scrise în *limba getă*⁴, pe care între timp o învățase la Tomis, Ovidiu le-a apreciat la superlativ, comparându-l pe Cotys cu... Orfeu, primul și cel mai important poet trac și al epocii noastre mitologice (și nu numai poet!), simbolul lirismului în poezia universală („*lirismul*” vine chiar de la lira lui Orfeu, dăruită

2 Maria Crișan, *Geta – obârșia limbii române*, Ed. Verus, București, 2010, p. 5, prefață.

3 Maria Crișan a localizat acel Tomis în Crimeea, la Marea de Azov (*ibidem*, p. 14), argumentând aceasta.

4 Corect – traco-geto-dacă! Strămoșii noștri reali, a căror *națiune* era alcătuită din mult peste 100 de comunități umane – nu etnice! –, aveau același etnos, aceeași spiritualitate, aceeași limbă – traco-geto-dacă! (a se vedea sinteza citată în nota 1).

lui de Zeul Apollo Hiperboreanul, zeu al națiunii traco-geto-dace). Iată chemarea și aprecierea lui Ovidiu pentru poetul-rege trac Cotys:

„O, tu, cel mai blând dintre tineri, ascultă glasul

Celui ce te roagă și dă ajutor celui surghiunit,
cât poți, căci ești puternic.

O, Cotys, urmaș demn al părintelui tău,
Poeziile tale sunt o dovadă, dacă ai îndepărta
de pe ele numele tău,

Aș spune că nu le-a compus un tânăr trac.

În acest ținut Orfeu nu mai este singurul poet,
Iar țara bistoniană (Tracia, n.n.) este mândră de
talentul tău.

Întind brațele rugătoare către tine, ca poet
către poet:

Țara ta să fie prielnică exilului meu.

(cf. G. D. Iscru, *op. cit.*, p. 282).

Și cu aceasta am ajuns unde ne-am propus: la **ORFEU!** Rapsodul de geniu, la a cărui muzică se îmblânzeau fiarele sălbatice, vuiau stâncile, alergau să asculte, înfiorate, stoluri de păsări, se dezrădăcinau singuri stejarii și zoreau în pâlc spre vatra argonauților. Redăm momentul în frumoasa traducere a d-lui profesor Ion Acsan: „A lirei dulce melodie își răspândea departe vraja.

Iar Pelion cu mândre creste și-mpădurite văgăuni
Viu tresălta; când viersu-ajunge la falnicii stejari,
aceștia

Se dezrădăcinară singuri, zorind în pâlc spre
vatra noastră.

Vuia puternic orice stâncă; de cântec ispitite
fiare

Veneau la peșteră și-n față-i stăteau adânc
înfiorate.

Ci peste staulul lui Chiron, în uriașe stoluri păsări
Băteau din aripi ostenite, căci toate își uitară
cuibul.”⁵

Îndrăznim și noi în continuare?
Îndrăznim!

Autorii greci antici, de la Herodot la Strabon, recunosc că grecii, între alte „împrumuturi”, au preluat de la strămoșii traci – erau și strămoșii lor! – și poezia, cântul,

5 Din poemul *Argonauticele*, atribuite lui Orfeu,

traducere de Ion Acsan – apud Simona Condurățeanu,
vezi mai departe.

muzica. Și se mândreau cu astfel de preluări. Căci tracii – știau aceasta grecii! – au avut mulți *poetți/rapsozi, precum* (în ordine): *Orfeu, Osaïos, Linas, Musaios, Thamiris*. Însuși rapsodul care a dat forma finală *Iliadei*, celebrul Homer, va fi fost un continuator al acestor rapsozi din spațiul carpato-balcanic și al autohtonilor carpatici care își învățau legile cântând. El însuși, Homer, putea să fie trac! Redăm în acest sens concluzia dacologului Radu Stan Carpiianu, la care a ajuns după o analiză atentă a operei (*Iliada* n. n.):

„Ținând seama de mărimea considerabilă a acestei opere, de frumusețea deosebită a versurilor, de caracterizările judicioase care se fac pentru fiecare grupă de populație, scoțându-se în relief de la prima vedere elementele specifice, predominante, de adâncimea gândirii permanente, de faptul că eroii învinși din tabăra troienilor sunt tot la fel de mari ca și cei din tabăra grecilor, că însuși Ahile rezultă a fi din tabăra pelasgo-tracă, se poate înțelege că această capodoperă nu putea fi scrisă de niște începători, cum erau grecii în primele secole din acel mileniu (I î. Hs.), ea (*Iliada*, n. n.) nu putea fi scrisă decât de niște oameni cu experiență, cum erau tracii, de la care grecii au recunoscut totdeauna că au învățat cântul și poezia, ca și alte arte”⁶. Pe temeiul acestui raționament judicios n-am forța nota dacă pe Homer însuși l-am considera trac. Primele mențiuni privind folosirea unor instrumente muzicale (fluier, nai ș. a.) le avem de la Homer, în *Iliada*, (în tabăra *traco-troiană*), după cum primul poet, consemnat ca atare în literatura europeană, este *tracul* Thamiris. De ce nu *tracul* Orfeu? Iar dl. Silviu Dragomir, cercetător și publicist cunoscut, restudiind atent *Iliada*, a susținut o comunicare foarte importantă, intitulată: *Iliada, o protoistorie a popului român*⁷.

Iată-l, deci, pe *Orfeu, primul și cel mai important* dintr-o serie (v. mai sus) de *poetți/rapsozi ai unei îndelungate tradiții orale*, 6 Radu Stan Carpiianu, *Enigma insulei sau călătorie peste șapte milenii*, Ed. Getica, București, 1990, p. 88.

7 Vezi Silviu Dragomir, *Istorie neelucidate*, Ed. Lucman, București, 2008. O singură obiecție: nu există preistorie sau protoistorie, ci, pur și simplu, istorie!

continuatoare a tradiției orale a strămoșilor arieni care au dus în India *Vedele*, consemnate acolo în sanscrită, tradiție care a continuat în mediile populare ale Daciei edenice, continuată încă în bogata literatură populară balcanică, cu etnosul ei covârșitor *valah* dar și în Valahiile carpatice, consemnată în scris târziu, după biruința în scris a limbii populare (sec. XVII), biruință considerată ca prima revoluție culturală a începutului renașterii noastre naționale moderne⁸.

Ne lipsește, în original, *vasta operă a lui Orfeu*, dar o putem reconstitui fie și numai printr-un „inventar” de titluri și ritualuri orfice de moștenire tracă, atribuite lui, consemnate de greci. Numai că transcriptorii/traducătorii de mai târziu ai grecilor au „uitat” nativitatea și obârșia acestui simbol străvechi și antic al poeziei/cântului, al lirismului. Pentru autorii greci și pentru alți autori, în lume, inclusiv români, care de la ei au preluat informațiile, aceasta n-ar fi prima și singura mare „uitare”, în care unii perseverează și azi. Cităm în acest sens un *Dicționar de mitologie generală*⁹, deci o operă de largă circulație și frecventare, apărută în România – ca să nu trimitem la *seria* de opere din istoriografia universală care procedează la fel (eroare din eroare – „*perseverare diabolicum!*”) –, care ne-a localizat atâtea zei și titani în alte spații culturale, iar Hiperboreea geto-dacilor a „plasat-o” în ... „nordul cețos al Europei și Asiei”, în timp ce pe însuși marele reformator și zeu, Zalmoxis, îl consideră o „personalitate cețoasă”. Deci, un asemenea Dicționar îl consemnează pe Orfeu, simplu, ca „*poet hieratic prehomeric din mitologia greacă*” (s.n.), întărind apoi eroarea cu una mai mare: că *Orfeu* este „*unul din cele mai bogate mituri grecești*” (s.n.).

Coroborând riguros ansamblul izvoarelor care au consemnat tradiția antică și amintindu-i pe puținii autori care au „îndrăznit” să spună altfel de cum „știe toată lumea”, reiese însă

8 G. D. Iscru, *Începutul renașterii naționale moderne în istoria României*, Ed. Nicolae Bălcescu, București, 2007, p. 75 și urm.
9 Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1971, p. 444 – 447.

că *tracul Orfeu* a aparținut epocii lui Zalmoxis – epoca mitologică a traco-geto-dacilor! –, zalmoxianismului ca spiritualitate – unul din marile curente reformatoare ale Străvechimii și Antichității¹⁰ – și că prin întreaga activitate și operă, preluată de urmași, a avut un rol foarte însemnat și a rămas o persoanlitate de prim rang în istoria lumii.

Dar dacă pe Victor Kernbach nu-l „doare sufletul” să meargă din eroare în eroare, iată însă că **românul** Ovidiu Drâmba, în cunoscuta sa sinteză privind istoria culturii și civilizației¹¹ deși îi consacră un capitol și culturii și civilizației daco-getice, pe aceasta o rupe, nepermis, de traci și de ceilalți frați ai lor ce au constituit prima națiune în Europa. Pe *tracul Orfeu*, totuși, în respectivul capitol, îl amintește *tangențial* într-un citat de Strabon (*op. cit.*, I, p. 810), fiindcă deja îl integrase în capitolul privind cultura și civilizația greacă. Evident, Orfeu aparține și acesteia prin preluarea ca moștenire de urmași, dar el, în tot cursul vieții sale, n-a depășit spațiul națiunii traco-geto-dace, în care i-a fost nașterea, obârșia, iar întreaga lui operă a realizat-o în amintitul spațiu natal. În cultura greacă, opera i-a fost consemnată târziu și parțial și nu întotdeauna grecii i-au înțeles sensul. Ovidiu Drâmba își informează cititorii din țară și nu numai că legătura lui Orfeu cu tracia ține doar de baștina nativității sale și se grăbește să-l „transporte” imediat în lumea grecilor, definindu-l, pur și simplu, ca pe „*un cântăreț dinaintea lui Homer*” (s. n.).

Dincolo de această integrare eronată (iarăși, eroare din eroare!), reținem totuși exegeza de specialist a autorului: „Poet și cântăreț, inventator al lirei (sic! n. n.: lira, conform tradiției, o primise de la zeul Apollo Hiperboreanul) și născocitorul magiei... , legendarul Orfeu era considerat și fondatorul misteriiilor omonime (orfice/ orfeice, n. n.) și inițiatorul unei adevărate religii” (orfismul, n. n.), 10 O foarte utilă crestomație, din mulți autori, despre Zalmoxe ne-a dat, recent, dacologul Traian Gruia Getianu: *Zamolxe*, Ed. Lumina Tipo, București, 2012.
11 Ovidiu Drâmba, *Istoria culturii și civilizației*, vol. I, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1985, reeditată ulterior.

„o mișcare religioasă, cu asociații secrete, cu o întreagă literatură (celebrele imnuri orfice), cu o teogonie, cosmogonie și antropogeneză bine articulate, precum și cu o doctrină a salvării elaborată în detaliu” – și le rezumă. Continuă cu aprecierea asupra importanței operei lui Orfeu, *Imnurile orfice*, exemplificând cu imnul închinat zeului Morții, într-o frumoasă traducere a profesorului Ion Acsan:

„Ascultă-mă, cârmaciul vieții popoarelor de muritori:
Cu cât le dai mai multe zile, cu-atât ești pururi mai aproape,
Căci tu adormi pe totdeauna și trup și suflet, deopotrivă,
Când frângi puternicele lanțuri prin care le-a legat natura.
Și peste orice vietate reverși un somn adânc și veșnic!
Răpui întreaga omenire dar te arăți nedrept cu unii,
Curmându-le deodată viața când sunt în floarea tinereții.
Judecătorul tuturor, rostești statornice sentințe
Și nu te-nduplecă niciunul prin rugăciuni sau prin libații,
Zeu crud, apropie-te însă doar după ani îndelungați
Și te implor la ceasul jertfei și-al invocației pioase
Ca oamenii să aibă parte de-o bătrânețe fericită”

Imnurile orfice, reține Ovidiu Drâmba, erau poeme scrise, închinat diferitelor divinități, principale și secundare, dar nu precizează că acestea „apăruseră” întâi în „Țara Zeilor”, patria lui Orfeu, Dacia edenică, în *Olimpul dintâi, carpatin*, de unde prin „roiuri” umane, sau ca „moșteniri” hiperboreene, „coborâseră” în Olimpul grecilor! Alt grup de imnuri sunt închinat semizeilor și muzelor, tot din lumea traco-geto-dacă – și tot din patria lui Orfeu, de unde autorii greci recunosc că au fost preluate și în lumea lor: Iubirea, Victoria, Sănătatea, Soarta, Dreptatea. Alt grup – și aceasta îl putea sensibiliza pe autor, căci în patria lui Orfeu viețuirea în comuniune cu natura era o trăsătură majoră și un „cuvânt de ordine” al reformei zalmoxiene – alt grup, deci, era dedicat elementelor naturii, precum: Aurora, Zefirul, Cerul, Luna, Soarele, Eterul, Marea, Astrele, Noaptea, Somnul, Visul, Vântul de Miazănoapte (Boreas, din Hiperboreea!). Chiar și atunci când se adresează zeului Morții, cum am văzut, care la traco-geto-daci nu era un zeu al răului, ci oferea o salvare prin chemarea la Zalmoxe, autorul îl „implora”, „la ceasul jertfei și-al invocației pioase”, să nu curme viața omului la vârste tinere, iar celor înaintați în vârstă să le „îngăduie o bătrânețe fericită”. „Implorarea” aceasta o putem reține, oare, ca pe un „pios” început de „dizidență” a lui Orfeu față de

duritatea unor obiceiuri/ritualuri anterioare – precum plânsul la nașterea copilului și bucuria la moartea celui „chemat la Zalmoxe” – sau poate fi o „ingerință” a transcriptorului grec de mai târziu?

Precum Homer, mai târziu, este posibil ca și Orfeu, cu atât mai mult să fi reținut din bogata tradiție orală traco-geto-dacă multe învățături și „producții” literare și să le fi grupat, ordonat, în scrierile care i se atribuie. Ipoteza este în concordanță cu știrea, din izvoare, privind învățarea legilor cântând, recitându-le. Erau acei rapsozi talentați la care se referea dacologul Radu Stan Carpianu când pleda pentru originea tracă a lui Homer (v. mai sus). O concordanță poate fi și cu bogata producție folclorică, ulterioară, din Valahiile balcanice dar și din cele carpato-dunărene, în care se redau scene mitologice/de viziune mitologică, schimbându-se doar numele personajelor, așa cum le-a identificat Nicolae Densușianu (Ioviță, Iorgovan, Novac cel Bătrân cu feciorii lui, Corbea etc). Aceste tradiții, atent observate, aceste concordanțe în curgerea timpului încă sunt de natură să reintroducă pe Orfeul epocii noastre mitologice în viața și spiritualitatea strămoșilor noștri reali, traco-geto-dacii. Iar prin aceasta în viața și spiritualitatea noastră.

Prin urmare, este timpul ca specialiștii în domeniu, cu precădere istoricii, ai noștri

În primul rând, abordând fără complexe bogata mitologie națională, coroborând ansamblul izvoarelor, reflectând profesional și responsabil, să readucă „acasă” valori înstrăinate în alte spații culturale.

Iată de ce, în ce-l privește pe Orfeu, salutăm cu căldură „temeritatea” colegei noastre întru Dacologie, cercetător dr. Simona Condurățeanu, pentru elaborarea și publicarea studiului cu titlul: *Orfeu/Orphaeus, un geniu și un zeu al Daciei Mari*¹², studiu din care, pe temeiul unei bibliografii impresionante, din toate categoriile, reiese, într-adevăr, un *Orfeu al Daciei edenice*, o valoare de primă mărime a mitologiei și culturii noastre naționale, a culturii universale deopotrivă. Vedem în acest studiu o deschidere către o monografie a unui autor român despre îndelung înstrăinatul geniu și Zeu al Daciei Mari, în toată cuprinderea vieții și personalității sale, viață, operă, personalitate puse în slujba oamenilor, întru binele lor. Un ORFEU „îndrăznim” și noi aici și acum să afirmăm, revendicându-ne din nemuritorii strămoși reali, ca fiind, cronologic, **PRIMUL POET ROMÂN**, venind din strămoșii noștri reali, urcat pe podium-ul marilor valori ale umanității.

Prin acest demers al nostru nu i-am căutat lui Mihai Eminescu „perechea” (el a fost numit, pe drept, poetul „nepereche” – George Călinescu), ambii rămânând, fiecare în felul său și în epoca sa, valori *unice și eterne*, pentru noi și pentru omenire, valori care se nasc la intervale mari de timp: pe Orfeu îl considerăm *geniu și zeu al Daciei Mari*, „*Țara Zeilor*”, „*Țara Soarelui*”; pe Eminescu – *geniul națiunii succesoare* în vatra sa ancestrală de pe „bătrânul continent” și, cum iarăși pe drept i s-a spus (dr. Aurel David), „*prima jertfă politică pe altarul Daciei Mari*”.

Studiindu-i atent pe fiecare în parte, în epoca lor și în ansamblul istoriei naționale, îi găsim atât de „îngemănați” prin nativitate și obârșie, prin felul de a fi și de a gândi viața și lumea, prin atașamentul față de oamenii Țării reale, de binele și viitorul acestora.

Încă reținem câteva din aceste asemănări:

12 În revista noastră, „Dacia magazin”, nr. 76/aprilie și 77/mai 2012.

revendicarea de la tradiția și înțelepciunea „bătrână”, cea cu ale ei „rădăcini proprii în adâncimi proprii” din care „răsare civilizația adevărată”; revendicarea de la limba curată a Țării reale, șlefuită continuu în curgerea vremii iar nu stricată de intervenții străine spiritului ei; ambii cu o încredere totală, firească, într-o renaștere națională a societății, ambii oferind, pentru aceasta, ca stimulent și mesaj, opera proprie și însăși viața lor trăită în integritate morală; ambii cu o pasiune unică pentru natură, comparabilă doar cu a poporului însuși pentru viețuirea integrală în natură, în comuniune cu aceasta, admirând-o, iubind-o, cântând-o; ambii au fost într-o căutare permanentă a cuvântului „ce exprimă adevărul”; în sfârșit – dar șirul ar putea continua! –, ambii au simțit o iubire nepereche pentru perechea hărăzită fiecărui bărbat, numai lui, din fructul curat al Neamului său, cu datoria s-o cinstească și s-o fericească în viață și în eternitate; căci femeia, cum ne-a lăsat crezul unul dintre ei, devine „sfântă prin iubire” – după legea supremă dată pământenilor – și rămâne, în fantezia lui de veșnic îndrăgostit, „prototipul îngerilor din senin”, dar de care, din vitregia sorții, niciunul dintre ei n-a avut parte, rămânându-i doar cu o fidelitate și o iubire pilduitoare, precum și cu speranța unei „revederi” în lumea „de dincolo”.

Ca o *concluzie*, în spiritul chemării cu care am început – să ne readucem valorile „acasă”! – redăm finalul atât de bine chibzuit, de ferm exprimat, de succint și obligatoriu al Doamnei Simona Condurățeanu, autoarea „temerarului” studiu despre Orfeu, din care am reținut și un motto:

„Popoarele care nu-și promovează personalitățile marcante din Țară și din afara hotarelor riscă să le piardă definitiv”, căci „*multe figuri proeminente din varii domenii, originare din spațiul traco-getic, au fost omise eronat de superficialitatea și girul unor cercetători reputați, grăbiți să-și ofere serviciile*” (loc. cit. nr. 77, p. 16, s. n.).

Încheiem, după Victor Eftimiu, pentru ORFEU însă, cu expresia omagială: **ÎNTÂIULUI POET ROMÂN – MĂRIRE!**

Dan BODEA

Iată-s viu...

Moartea nu mi-o voi boci,
Moartea nu mi-o voi jeli,
Moartea, dacă Domnul va voi,
Nu mă va îngrozi...
Și doar la trecerea prin vremi
Voi lăcrima pentru greșale
Și voi striga: Tată ceresc, ia-mă în brațele tale...
Iată-s viu, căci nu mai mor,
Căci neconținut privirea-mi se duce
De la iesle la cruce,
Căci acesta-i drum de drag
Și drum de dor,
Căci pe-aici veșnicia și-a ridicat cânt înălțător:
Altar de mărire, Crucea-pomenire...

Și slavă Ție aduce crinul din vale

Doamne, la cine ne vom duce?
Doamne, spre cine vom alerga?
Doamne, unde ne vom adăposti?
Doamne, unde se vor opri pașii noștri?
Doamne, unde ne-ai rânduit hotarul și aleanul?
Doamne, unde ne vom întări?
Doamne, unde vom găsi adăposturi
Și vom ridica cetăți?
Doamne, unde ne vom pășuna turmele, dragele,
Doamne, când ne vom opri
Pentru închinare și înălțarea cortului sfânt?...
Știu și știm de unde ne vine scăparea,
Știu și știm că doar pe Sfântul Petru
Se cade a-l urma,
Știu și știm că Petru
Este stânca care adăpostește frumusețe...

Și pe stâncă biserica mireasă
 Cheamă-n sărbătoare,
 Cheamă-n cununie,
 Cheamă-n veșnică trăire...

Ca un fagure...

Ca un fagure încărcat cu mierea harului
 Este sufletul care se pierde
 În chemarea Mielului-jertfă...
 Eu sunt lumina lumii,
 Cine-mi urmează mie nu va fi sfâșiat de fiare,
 Nu va fi răpus de-a întunericului lăcomie...
 El va zburda asemeni cerbului spre adăpători
 Și va cunoaște binecuvântarea
 Netâlhăritelor comori...
 Eu am venit să dau hrană eternului,
 Celor care-n ascultare află adevărata iluminare...
 Eu am venit să dau corăbierului îndrăzneala
 De-a supune valurile,
 De-a sparge furtunile,
 De-a cuceri depărtările, orizonturile neajunse...
 Eu sunt vița și voi mlădițele,
 Și mlădița trebuie să rămână strânsă de trunchi
 Ca să afle cinstire, căutare și binecuvântare...
 Mlădița ruptă de tulpină, moare încet
 Și-n uitare cade pentru nesfârșit de zile...
 Eu sunt Calea, Adevărul și Viața,
 Cine pricepe această înălțime
 Nu va cădea în prăpastie,
 Ci din leagănul Pruncului sfânt
 Va vorbi despre roua
 Care în primăvară încuprinde pământul.

Cântare neoprită

Înfrișat este scaunul tău,
 Vicleană și searbădă este viața mea,
 Uscate sunt gândurile mele
 Și făptuirile repede date uitării...
 Oare cine mă va izbăvi de nevoia mea?
 Oare cine mă saltă din râpa nevederii
 Și neînțelegerii?...
 De nu te vei milostivi spre mine,

Rege Cristoase, jertfă fără aseamă,
 De nu te va încuprinde mila,
 Maică născătoare de Dumnezeu,
 Ce se va întâmpla cu trecerea mea prin veac?...
 Grija vieții de aici m-a depărtat de Rai,
 Și ce voi face eu,
 Nevăzătorul, dispersatul și negăsitul?...
 Pentru aceasta bat la ușă și strig:
 Maică sfântă, ajută-mă,
 Maică rugătoare, deschide-mi cale pocăinței,
 Maică a lacrimii neoprite,
 Îndrumă-mă spre biserica ta!...
 Cântare neoprită îți aducem ție, liman duhovnicesc,
 Imne de slavă înălțăm spre tine, rai al hranei cerești,
 Închinare, smerită închinare
 Spre tine cetate a bunătăților,
 Și încă o dată mai zicem ție, izvor de tămăduire,
 Dă liniștire sufletelor noastre!...
 Cu rugăciune acum mă apropii
 Sub acoperământul tău,
 Măicuță sfântă, alungă de la mine tot ce-i rău,
 Tot ce-i pustiitor, tot ce-i neroditor!...

Imn de mulțumire

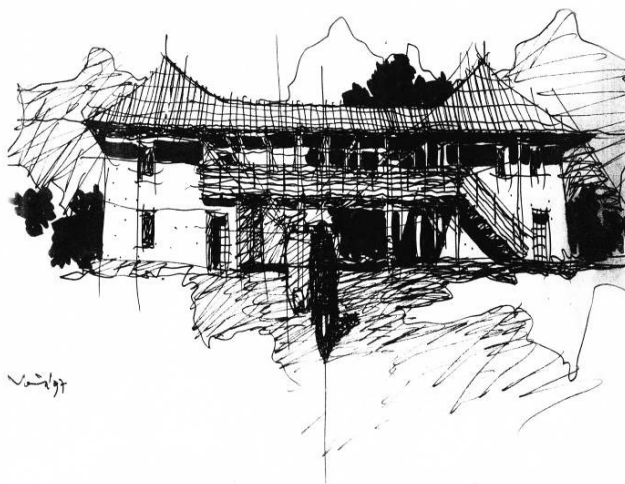
Strigat-am în necazul meu către Domnul,
 Chemat-am numele Domnului Dumnezeu
 Din înfundătură
 Și el m-a auzit
 Și spre mine s-a repezit lăsând cerurile, mândrețele.
 Din pântecel infernului strigarea mea auzit-ai
 Și glăsuirea-mi din râpa nelegiurii
 A ajuns până la tine,
 Și tu ai luat aminte, Doamne,
 Căci ești dragoste, ești jertfire.
 Când sfârșea din mine sufletul meu,
 De Domnul-Dumnezeul țăriiilor
 Aminte mi-am adus...
 Și va să vie la tine rugăciunea mea
 Și ochii tăi să privească neputința mea
 Și mila ta spre altar de biserică catolică
 Să mă poarte...
 Căci încă sulițele hainilor
 Îmi amenință față și spate...
 Iară eu cu glas de laudă și de mărire

Îți voi jertfi ție puținul
 Și mă voi rânduie pe ulița statorniciei.
 Că roua cea de la tine
 Vindecare și tămăduire-mi este mie...
 Și doar întinerit prin iertarea ta voi îndrăzni
 Spre ale Hermonului creste,
 Iar de Sionul regesc nu mă voi distanța
 Și pe culmile Romei Petrine mă voi avânta.

PAX EST...

Pax est tranquillitas ordinis

Pacea este cuvântul care presară ordinea,
 Pacea este alergarea după salba de cuvinte-rugăciune
 Pacea este hrana sufletului amenințat de deșertăciune,
 Pacea Domnului să fie cu voi!
 Să fie cu voi spre lecuire,
 Să fie cu voi spre regăsire,
 Să fie cu voi spre reafare,
 Să fie cu voi pentru a afla a paradisului cale!
 Pacea Domnului să fie cu voi pururea,
 Să fie spre armonie,
 Să fie spre însănătoșire,
 Să fie spre înseninare,
 Să fie spre a alunga norul întristării,
 Să fie spre a cuceri Adevărul,
 Căci Adevărul vă va face vii și sorbitori ai cuvântului
 Și căutători ai comorii: Crucea-legământului!...

Filosofia „mioritică” de la elogiul la contestare

Adrian MICHIDUȚĂ

Când a apărut în spațiul public românesc, Lucian Blaga a fost considerat „cea mai mare surpriză culturală a fenomenului filosofic românesc după război”. În 1936, el a uimit și contrariat lumea filosofică de la noi, publicând lucrarea *Spațiul mioritic*. Volumul este dedicat lui Vasile Băncilă¹, exegetul filosofiei sale. În vremea când L. Blaga a publicat *Spațiul mioritic*, filosofia sa nu se bucura de simpatia și înțelegerea compatrioților săi. C. Noica ne arată din ce cauză Blaga nu era agreat. Nu acceptau „prospețimea, îndrăzneala și originalitatea metodelor d-sale de lucru, varietatea problemelor ce discută și pune în discuție, noutatea limbajului d-sale – toate dovedind o putere creatoare ce iese din comun, deci supărând comunul sau pe cei care, deși spirite distinse, sunt totuși prea mult prinși de rutină – au reușit nu o dată să ridice adversități, uneori afirmate pe față, dar de cele mai multe ori folosind arma comodă a nepăsării.”²

Statistic vorbind, C. Noica amintea că nu cunoaște „decât unul sau doi intelectuali peste patruzeci de ani care să manifeste oarecare interes pentru activitatea filosofică a d-lui Blaga; și afirmăm, de asemenea, a fi întâlnit numeroși tineri care să declare a nu înțelege, a nu se lăsa convinși sau a respinge pur și simplu filosofia”³ lui Blaga.

Terminologia filosofică românească din

1 Într-o scrisoare, V. Băncilă îi mulțumește lui Blaga pentru dedicație: „Dedicația din *Spațiul mioritic* e o onoare atât de mare, încât recunoștința mea nu se poate exprima decât ca direcție, iar nu ca ampolare”. V. Băncilă, L. Blaga, *Corespondență*, București/Brăila, Editura Muzeul Literaturii Române & Editura Istros – Muzeul Brăila, 2001, p. 33.

2 Constantin Noica, *O filosofie a sufletului românesc*, în vol. „Moartea omului de mâine. Publicistică, vol. III”, ediție îngrijită de Marin Diaconu, București, Editura Humanitas, 1994, p. 288.

3 *Idem*.

perioada interbelică suferea de tirania greoaie a conceptelor filosofice străine și nu era încă deplin formată. L. Blaga introduce în cultura română „curajul de a întrebuința termeni filosofici luați de-a dreptul din viața țărănească. Cu autoritatea pe care i-o dă nivelul creației lui, a consacrat dreptul cuvintelor românești în filosofie, chiar dacă sunt luate din cea mai rurală viață a noastră.”⁴

Lucian Blaga a elaborat conceptul de *Spațiu mioritic* din perspectiva metafizică a etnicului românesc.

Ce înțelege Blaga prin sintagma *Spațiu mioritic*? Henri Stahl evidențiază meritul lui Blaga de a fi creator de expresii noi, menite să te pună pe gânduri. „Nu ne referim la expresiile lui filosofice, precum «cunoaștere luciferică», sau «eonul dogmatic» etc., ci la «spațiul mioritic» care e pe atât de sonor pe cât și de confuz, dar care continuă a fi folosit de cei care vor să dea gândului lor un iz de mistică națională.”⁵

Totuși, H. Stahl recunoaște că atunci când Blaga a inventat termenii de „«spațiu mioritic» a avut mână bună, căci ei au ajuns astăzi să fie unanim cunoscuți în toată suflarea românească, când vrea cineva să dea o nuanță poetică oratoriei sau scrierii sale, folosește cu multă plăcere vocabulele «spațiu mioritic», care ne aduc aminte de acel picior de plai, gură de rai unde are loc drama Mioriței.”⁶

Ideea de spațiu ondulat este o idee mai veche a lui Lucian Blaga. Acesta a expus-o într-un articol intitulat *Simboluri spațiale*,

4 Vasile Băncilă, *Lucian Blaga, energie românească*, ediție îngrijită de Ileana Băncilă, Timișoara, Editura Marineasa, 1995, p. 218.

5 Henri H. Stahl, *Eseuri critice*, București, Editura Minerva, 1983, pp. 78-79.

6 *Ibidem*, p. 130.

apărut în revista „Darul vremii” (1930). „Spațiul imaginar, – nota el – despre care vorbim, se poate constata nu numai în doină și în baladă ci și în alte creațiuni ale sufletului românesc. Ceva din rotundul orizont al plaiului, ceva din ritmul fără violențe al dealului și văii ghicim și în jocurile noastre. Dansul nostru e dansul lent al unui om care suie și coboară chiar și atunci când stă pe loc sau al unui om cu sufletul definitiv legat de infinitul ritmic alcătuit din deal și vale, de infinitul undulat.”⁷

Filosoful român a considerat acest articol ca un simplu îndemn pentru viitoare studii, deși era conștient de faptul că această încercare a sa de a „stabili un simbol spațial propriu sufletului românesc se va părea poate riscantă.”⁸

În *Orizont și stil* din „Trilogia culturii”, Blaga vorbește de existența unui *orizont spațial* al sensibilității conștiente, dar și unul al subconștientului, prezentat ca o perspectivă pe care și-o creează subconștientul uman ca *un prim cadru necesar existenței sale* și care stă la baza așa numitului sentiment spațial, specific unei culturi. Între cele două orizonturi spațiale există anumite deosebiri fundamentale. Astfel, primul apare ca un *peisaj multiplu*, străin de conștiință, în timp ce al doilea este un *orizont spațial unic*, parte integrantă și organică a subconștientului.

În concepția lui Blaga, modul de existență în lumea dată este un produs mitico-filosofic al imaginației căutătoare de sensuri ultime. În *Spațiul mioritic*, filosoful prezintă spațiul subconștient aplicat la structura spirituală românească. Simbolul spațiului mioritic este reprezentat de planul ușor undulat, adică plaiul, aspect nelipsit al unei viziuni paradisiace românești.

Spațiul mioritic se află, însă, aprioric, integrat în subconștientul românului, iar faptul că plaiul ilustrează aspectul cel mai reprezentativ al peisajului nostru nu constituie decât rezultatul unei alegeri ulterioare, operată de către datele subconștiente ale colectivității anonime românești. Pentru Blaga, plaiul este un drum

7 Lucian Blaga, *Simboluri spațiale*, în vol. „Polemica Blaga-Botta”, [s.l.], Editura Ardealul, [s.a.], p. 72.

8 *Ibidem*, p. 74.

ondulat, veșnic format din alternanța „deal-vale”. „Doina cu rezonanțele ei, scria Blaga, mi se înfățișează ca un produs de-o transparență desăvârșită: în dosul ei ghicim existența unui spațiu-matrice, indefinit undulat, înzestrat cu anume accente, care fac din el cadrul unui anume destin”⁹.

În acest orizont spațial se simte organic și inseparabil solidar „sufletul nostru inconștient, cu acest spațiu-matrice, indefinit undulat, înzestrat cu anume accente, care fac din el cadrul unui anume destin.”¹⁰ Noi păstrăm undeva „într-un colț înlăcrimat de inimă, chiar și atunci când am încetat de mult a mai trăi pe plai, o vagă amintire paradisiacă:

Pe-un picior de plai,

Pe-o gură de rai.

Să numim acest spațiu-matrice, înalt și indefinit undulat, și înzestrat cu specificele accente ale unui anume sentiment al destinului: Spațiul mioritic.”¹¹

Deci, *spațiul mioritic* este „Plaiul undulat” (alternanța deal-vale) care constituie coordonata abisală spațială sau spațiul matrice al culturii românești. Acest spațiu subconștient exprimat prin planul undulat apare, cu cea mai perfectă transparență, în unduirile doinelor noastre.

Cu acest orizont spațial se simte organic și solidar sufletul nostru inconștient, ancestralul suflet românesc. Acest spațiu-matrice, indefinit undulat este înzestrat cu anumite accente, care fac din el cadrul unui anume destin. Despre acest orizont păstrăm undeva, într-un colț înlăcrimat de inimă, „chiar și atunci când am încetat de mult a mai trăi pe plai”, o vagă „amintire paradisiacă”.

Sufletul omului blagian trăiește în consonanță cu sufletul omului mioritic, suind și coborând un plan indefinit undulat, „tot mai departe, iarăși și iarăși”, resimțind în el un dor „care vrea să treacă dealul ca obstacol al sorții, și care totdeauna va mai avea de trecut încă un deal și încă un deal”.

De ce i-a fost frică lui Blaga, nu a scăpat. El

9 Lucian Blaga, *Spațiul mioritic*, în vol. „Opere, 9, Trilogia culturii”, ediție îngrijită de Dorli Blaga, studiu introductiv de Al. Tănase, București, Editura Minerva, 1985, p. 194.

10 *Ibidem*, p. 196.

11 *Idem*.

a fost tot timpul conștient de faptul că ideea de *Spațiu mioritic* va fi atacată. Atât în Ardeal, cât și în Regat, Lucian Blaga a fost pur și simplu pus la zid. De exemplu, Dan Botta îl consideră pe Blaga „agent al freudismului în România”, iar *Spațiul mioritic* este pus de acesta pe seama „foamei de românism, dorul de a descifra secreta entitate românească”¹².

Atacurile au venit și din partea filosofilor „științifici” și a sociologilor din Școala lui Dimitrie Gusti de la București. În acest sens, Romulus Vulcănescu amintește: „La unul din seminariile de sociologie, ținut de Traian Herseni, a venit prof. D. Gusti agitând în mână dreaptă studiul *Spațiul Mioritic*, spre a fi văzut de studenți, spunând: «– Iată un studiu despre fenomenul cultural românesc, scris din punct de vedere metafizic, la modul personal, cu aplicații din teoriile psihanalitice la modă. Studiul abordează nu numai factorul stil, adică cu precădere forma unui presupus fenomen cultural românesc, ideat de Blaga. Nimic din tematica sociologiei etnice a culturii. Doresc să văd replica unora dintre colaboratorii mei de la Catedra de Sociologie, sau a unora dintre studenții mei, la modul concret, științific și demn, la acest studiu metafizic, printr-un studiu de sociologia culturii românești, pe material viu»”¹³.

Dintre apropiații lui Dimitrie Gusti au scris despre *Spațiul mioritic* Romulus Vulcănescu și Henri Stahl. R. Vulcănescu consideră *Spațiul mioritic* o „răstălmăcire indirectă, nietzscheniană aș spune, prin intermediul factorului stil, a fondului fenomenului cultural. Studiul factorilor discontinui și a determinantelor stilistice ale culturii române se referă la *vestmântul de paradă al fenomenului cultural* românesc și nicidecum la *straie obștești* și la *duhul elementar* ale spiritualității române.”¹⁴ H. Stahl opinează că, pentru Blaga, „spațiul infinit ondulat este un început aprioric. El nu devine mioritic decât prin accident, ocupația pastorală

nefiind decât un efect al unui dor metafizic.”¹⁵

Dintre filosofi „științifici”, îl amintim pe Anton Dumitriu. Acesta l-a executat, efectiv, pe Blaga. Într-o notă pamflet intitulată *Filosofia mioritică*, apărută în „Lumea românească” din 27 iunie 1937, acesta îl ia în deriziune pe Blaga. Iată cum vede el filosofia mioritică: *Filosofia românească, după ce reușise să-și creeze o situație onorabilă până acum, a părăsit preocupările curente, cercetarea condițiilor și limitelor inteligenței omenești pentru a trece la o ramură nouă, care desigur va provoca senzație și în străinătate, anume teoria cunoașterii și granițele ei la ovine. Nu că filosofia aceasta ar avea în vedere absolut toate oile, țigăi sau astrahane, de Dobrogea sau de Basarabia, dar ea se aplică numai oilor bârsane, aceasta ca rezultat al principiului șovinismului în filosofie și la oi. În școala filosofică mioritică, cu o tendință vădit mistică, operația filosofării începe cu anume ceremonial, totdeauna respectat riguros.*

Oaia paște o anumită cantitate de iarbă indicată de censura metafizicii transcendente, Marele Anonim cântă din caval, iar filosoful încălecat pe un asin înaripat lasă gândurile să-i fugă în lumea inteligibilă a oilor. Fundamentul filosofiei mioritice este descoperirea, pe care numai un contact intim și îndelungat cu oaia și cu felul ei de viață a îngăduit-o, că spațiul nu este o formă apriorică a inteligenței omenești, cum voia Kant, ci o simplă și banală categorie a intelectului oii. Nu putem ști ce cauze profunde au sugerat filosofului mioriței să cerceteze inteligența oilor exclusiv, când erau atâtea vietăți interesante, despre care nu ne spune nimic, ca sticletele, cărbușul, fluturele, etc... toate autohtone de altfel.

Toate ar merge bine în România aceasta, în care și oile au ajuns să aibă o filosofie, atât e de întinsă cultura, în straturi cât mai largi, și liniștea ar dura veacuri și eonuri dogmatice, dacă Marele Anonim ar fi un cioban de încredere.

Invidios însă, el se unește de obicei cu alți ciobani și în mod perfid distruge pe filosoful ortoman și scapă lumea de Plaga gândirii

12 Dan Botta, *Cazul Blaga*, în vol. „Polemica Blaga-Botta”, p. 20.

13 Romulus Vulcănescu, *Fenomenul horal*, București, Editura Arhetip, 1995, p. 6.

14 *Ibidem*, pp. 196-197.

15 Henri H. Stahl, *Op. cit.*, p. 136.

*baciului filosof*¹⁶.

Ca și cum nu ar fi fost de ajuns, în „Neamul românesc” din 26 ianuarie 1939, Anton Dumitriu publică articolul *Un titan al confuziei: Lucian Blaga*, în două numere. Logicianul A. Dumitriu s-a răfuit în perioada interbelică cu filosofi și oameni de mare cultură de la noi. Amintim aici pe: Nae Ionescu, Marin Ștefănescu, Mircea Eliade, Lucian Blaga și alții. „S-au prăbușit, de curând, – nota el – în rușine și dispreț, preinși oameni de cultură, Nae Ionescu și Mircea Eliade. Am arătat, la timp, ce însemna improvizația culturală a acestor domni.

Astăzi vom trata – cu mai multă blândețe se înțelege – pe ilustrul «filosof» Lucian Blaga.

Subiectul nostru de tristețe și de distracție în același timp, este doar dl. Lucian Blaga. Vom da lectorilor materialul necesar, să se întristeze ca și noi. Să se întristeze că în țara românească un om de o incultură liniștită și filosofică patentă poate trece mare filosof și mare erudit.”¹⁷

Anton Dumitriu nu îi recunoaște nici un merit filosofului clujean. În opinia lui, Blaga nu este decât un filosof confuz cu izuri naționaliste, bântuit de fantomele lui Decebal și Traian și care crede că filosofia trebuie să devină o filosofie mioritică, adică filosofia oilor. „L. Blaga, concluzionează A. Dumitriu, vrea o filosofie etnică, cu baze naționale, cu oi și cu baci mioritici.

Să fi rămas cu aceasta, să fi rămas – vorba cântecului – fecior la oi; ce a căutat în filosofie?”¹⁸

Sub regimul comunist, opera filosofică a lui Blaga fost defăimată și pusă la index, iar el, a fost mult timp catalogat un filosof „mistic”, „agnostic și reacționar”.

Primul atac a venit din partea ministrului justiției comuniste – Lucrețiu Pătrășcanu. Acesta era de părere că filosofia lui Blaga are un fond „mistic și cuprinde un element primitiv, cu rădăcini înfipite nu în etnicismul nostru, ci în ceea ce are sufletul țaranului român rămășițe

primare, superstiții și obscurantism.”¹⁹ Cu toate acestea, conținutul filosofiei blagiene, aprecia el, nu-i românesc. „Caracteristicile acestei filosofii trec cu mult peste elementele componente ale specificului nostru național, cântat de toți reprezentanții de ieri și de astăzi ai așa-zisului «tradiționalism»”²⁰.

Ideologul comunist Leonte Răutu îl considera pe Blaga un filosof „burghez”, la modă în perioada interbelică. „Blaga, zicea el, atribuie poporului român un specific «mioritic», adică un specific al resemnării în fața morții, al resemnării în fața dușmanului. Teoria lui Blaga, în fond, reprezintă o calomnie cosmopolită la adresa poporului român. Eroul fatalist al «Mioriței» este proclamat de această teorie drept purtător al specificului național”²¹.

În presa comunistă²² de la noi, s-a „mai scris, preciza Răutu, despre fondul real al teoriilor sale, care ascund putregaiul cosmopolit în carapacea verbiajului despre specificul național”²³.

La unison cu L. Răutu, Athanasie Joja, spre surprinderea multora, îl numește și el pe Blaga – „misticul”. După părerea lui, filosofia lui Blaga este aceea care a „pus bazele teoretice ale fărâdelegilor legionarilor”²⁴.

Logicianul Ath. Joja face uz de limba de lemn în combaterea filosofiei mioritice. „Poporului român Blaga îi atribuie un «spațiu mioritic». Poporului român L. Blaga îi tăgăduiește posibilitatea de a acționa în vederea progresului social, de a-și lua soarta în propriile sale mâini. Astfel, acest sistem filosofic alogist-mistic propovăduiește supunerea și resemnarea fără

19 Lucrețiu Pătrășcanu, *Curente și tendințe în filosofia românească* București, Editura Politică, 1971, p. 129.

20 *Idem*.

21 Leonte Răutu, *Împotriva cosmopolitismului și obiectivismului burghez în științele sociale*, în „Lupta de clasă”, seria a V-a, nr. 4, oct. 1949, p. 68.

22 Vezi Eugeniu Nistor, *Conceptul de spațiu mioritic în filosofia lui Lucian Blaga*, cap. „Ofensiva denigratoare postbelică” Tg. Mureș, Editura Ardealul, 2007, pp. 253-277.

23 Leonte Răutu, *Idem*.

24 A. Joja, *Despre rolul reacționar și antipatriotic al filosofiei idealiste din România burghezo-moșierească*, în „Lupta de clasă”, seria a V-a, an XXXIII, nr. 10, oct. 1953, p. 112.

16 Anton Dumitriu, *Filosofia mioritică*, în „Lumea românească”, an I, nr. 26, duminică, 27 iunie 1937, p. 4.

17 Anton Dumitriu, *Un titan al confuziei: Lucian Blaga*, an XXXIV, nr. 18, marți, 24 ianuarie 1939, p. 1.

18 *Ibidem*, nr. 19, joi, 26 ianuarie 1939, p. 1.

murmur a poporului atât în fața moșierimii și burgheziei proprii, cât și în fața imperialismului de peste hotare”²⁵.

Desigur, Blaga s-a bucurat și de opinii destul de favorabile în ceea ce privește *Spațiul mioritic*. Amintim doar pe cea ale lui C. Noica și V. Băncilă. C. Noica analizează *Spațiul mioritic* în ziarul „Vremea” (1937) intitulând articolul său *O filosofie a sufletului românesc*. Acesta menționează că teoria spațiului mioritic nu este altceva decât „botezarea cu nume noi a unor principii vechi și arhicunoscute; influența mediului înconjurător asupra unei colectivități, în speță, influența plaiului (descriș, de pildă, în *Miorița*) asupra sufletului colectiv românesc.”²⁶

Spațiul mioritic este, în opinia lui Blaga, un „spațiu matrice” care se manifestă aproape în orice peisaj. C. Noica recunoaște că „spațiul fundamental, spațiul matrice, nu mai e cercetat în formarea sa, ci e acceptat, împreună cu alte elemente, ce îndeplinesc un rol categorial, în chip de produse ale unei anumite spontaneități umane.”²⁷ Această teorie, *Spațiul mioritic*, nu doar reeditează influența „mediului asupra sufletului omenesc”, ci se întreabă care e „influența sufletului omenesc asupra mediului”.

Vasile Băncilă îl consideră pe autorul *Spațiului mioritic* ca fiind stăpânit de suflul și formele originilor noastre metafizice. De aceea, zice el, „nu s-a sfiit să meargă mai departe, în preistoria noastră tracică, după cum nu s-a sfiit să caute timpul nostru mitic ori chiar formele etnice din afară de timp.”²⁸

Filosoful Băncilă pleacă de la *Spațiul mioritic* al lui Blaga (deal-vale) și îi opune un alt spațiu metafizic – cel al Bărgăganului. Acesta are anumite trăsături caracteristice: „1) e ceva pozitiv, o mângâiere, o adâncire; 2) Bărgăganul dă seriozitate.”²⁹ Gânditorul brăilean susține în *Spațiul Bărgăganului* ideea centrală potrivit

căreia „omul poartă în subconștientul lui spațiul strămoșilor.”³⁰ Potrivit acestei idei, *Spațiul Bărgăganului* se deosebește de *Spațiul mioritic* prin nota lui personală. Aceasta s-a putut „greșea foarte bine pe spațiul plaiului; a dispărut numai ideea de *ritm* și cea de înălțime, de *platou*, dar a crescut ideea de infinit și de esență ontologică. Pe Bărgăgan parcă ești în esența lumii.”³¹

V. Băncilă recunoaște că pe baza „spațiului lui Blaga a putut, deci, foarte bine să se plaseze spațiul Bărgăganului.”³² Bărgăganul este văzut de Băncilă ca fiind „cosmic (se vede cerul armonios), iar el însuși e o formă perfectă și o suprafață perfectă.”³³

Care ar fi soluția salvatoare pentru noi în acest caz? Să admitem un spațiu unilateral, de Bărgăgan, ori de deal, ori de munte? Filosoful Băncilă opinează că cel mai bine ar fi să creăm un spațiu *sintetic și complex al culturii*, prin care să se impună o ordine omului. „Salvarea e în spațiul creat de noi – al culturii, – dar în legătură cu Cosmosul. Nouă ne trebuie un spațiu în care să fie și majorul Bărgăganului, și femininul dealului, și eroicul muntelui, și legănarea plaiului. Pe acest spațiu nu-l poate da decât cultura.”³⁴

Deci, Românul își trăiește viața, metafizic vorbind, între *Spațiul mioritic* (deal-vale) și *Spațiul Bărgăganului* (spațiu imens, desmărginit, desfundat). De aceea, V. Băncilă ne recomandă să luăm în posesie spirituală toate „peisajele românești”.

25 *Idem*.

26 Constantin Noica, *Op. cit.*, pp. 290-291.

27 *Idem*.

28 Vasile Băncilă, *Lucian Blaga, energie românească*, p. 225.

29 *Idem*, *Spațiul Bărgăganului*, București/ Brăila, Editura Muzeului Literaturii Române & Muzeul Brăilei – Editura Istros, 2000, p. 19.

30 *Ibidem*, p. 21.

31 *Idem*.

32 *Idem*.

33 *Ibidem*, p. 22.

34 *Idem*.

Totul sau nimic.

Lumea după Cioran (fragmente)

Cornel NICULAE

1. Esențialul din Cioran coboară din Nietzsche, unul dintre maestrul săi. Un text nietzschean revelator pentru destinul băiatului popii din Rășinari pornit să cucerească lumea: „Îmi cunosc soarta. Cândva se va lega de numele meu amintirea a ceva monstruos – a unei crize cum nu a mai existat pe pământ, a celei mai profunde ciocniri de conștiințe, a unei decizii conjurate împotriva a tot ce se crezuse, se ceruse, se considerase sfânt până atunci. Eu nu sunt om, eu sunt dinamită.”

*

2. Dintre toți învățăceii lui Nae Ionescu, Cioran este cel mai aproape de concepția sa despre filozofie și filosofare: „Filosofia sau filosofarea este un act de viață, un act de trăire. Ei bine, adevărul acesta nu vor să-l spună în genere filosofii: că filosofia este un act de viață, un act de trăire; că propriu-zis a filosofa înseamnă a reduce realitatea sensibilă la necesitățile personalității tale, așa cum este ea încheată, bine sau rău; că aceasta înseamnă filosofia – a deforma realitatea sensibilă și a încerca s-o pui de acord cu tine însuși, a-ți proiecta structura ta spirituală asupra întregului cosmos”. Exact așa face și Cioran: reduce tot universul la inima sa. La absurd...

*

3. La Nae Ionescu, metafizica se definea „drept un fel de mărturisire lirică”. E. Cioran, în prima sa carte, celebra „Pe culmile disperării”, dedică un

întreg capitol lirismului în filosofie. Și zice: „Devii liric atunci când viața din tine palpită într-un ritm esențial și când trăirea este atât de puternică încât sintetizează în ea întreg sensul personalității noastre. (...) Experimentele subiective cele mai adânci sunt și cele mai universale, fiindcă în ele se ajunge până la fondul original al vieții”.

Și în alt loc: „Sunt trăiri și obsesii cu care nu se poate viețui. Experiența teribilă și obsesia îngrozitoare a morții atunci când sunt păstrate în conștiință devin ruinătoare”.

Prin urmare, Cioran scrie pentru a nu înnebuni. Doar atunci. Este forma superioară a decenței...

*

4. Dacă Eva ar fi citit un singur text din Cioran, păcatul original ar fi fost evitat. Și Căderea. Căderea în timp.

Dar Dumnezeu era acolo. Și veghea. Sau, poate, cine știe, era Satana, care i-a oferit omului mai mult decât putea duce: pe Dumnezeu. Prin fraudă. Cosmică.

Și, atunci, principala problemă insolubilă este, pentru om, relația cu Dumnezeu. Cu Diavolul se împacă bine: dovadă trecutul, prezentul și viitorul.

*

5. Un suflet mare crește într-o singură direcție. Către Cer. Dar acolo este Dumnezeu. Cioran a înțeles cel mai bine umilitatea cădere a lui Icar. Îndrăzneala de a se apropia de Soare altfel decât

prin rugăciune. Românul n-a îndrăznit nimic o mie de ani, zice el, umblând prin cenușa lui Icar. N-a vrut să zboare. Dar încă se roagă...

*

6. În exilul său metafizic (existențial) Cioran ascultă un fel de doină ungurească: mongolă, bestială și plină de *nicăieri*. Tristețe de stepă încă necălcată de cai. Să fi avut el, după o mie de ani de jug maghiar, acces la tristețea maghiară? Greu de crezut pentru o slugă milenară. Dar, mai știi? Ea își cunoaște cel mai bine stăpânul.

*

7. Din muzica lumii, prefer dorul grecesc: soarele, nisipul și marea nesfârșită. Speranța din ochii lui Ulysse. Această extraordinară muzică nu jelește, de fapt, ci mângâie viața să crească și să se împlinească.

În muzică, grecii sunt singuri în univers. Oficiază. Ca și cum ei ar fi primii și ultimii muritori. Ei și marea.

Ungurii tânjesc, în bocetul lor, după nesfârșirile spațiului. Noi orizonturi pe care să le ia în copitele cailor. Sufletul lor e pustiu: au ajuns prea departe în Europa și și-au uitat stepa acasă în savane păgâne. De aceea în muzica lor nu există acasă. Triști, se gândesc la sinucidere. Este ceea ce îl interesează pe Cioran: să nu mai fii dacă ești prea puțin.

*

8. Ah! Dacă Dumnezeu, în clipele sale de relaxare, în timpul Facerii, de dinainte de om, le-ar fi dat celor doi să citească „Neajunsul de a te fi născut”, era evitată Istoria. Intervenea Greața. Iar Diavolul ar fi fost strangulat de Eva cu tot Paradisul martor. Cu tot pustiu...

*

9. Mărul a făcut carieră: în el colcăie păcatul, ghemul istoriei și fizica lui Newton. Din

putreziciunea lui s-a născut filosofia, cea mai rafinată formă de melancolie. În locul Cuvântului, au apărut cuvintele. Omul nu mai locuiește în el însuși, ci în cuvinte. Forma istorică de a suferi, de a te exila, de a te îngropa. De a muri.

De fapt, omul nu este nimic; doar cuvinte. Frazele „asasine” ale lui Cioran. Frumose ca Paradisul. Ba nu: ca Infernul. Ca să nu-l părăsesc pe filosoful liric. Mărul – ca și Cuvântul – o moarte frumoasă. Vălul lui Cioran: stilul/cuvântul frumos. Adevăratul neant.

*

10. Romantic, insomniacul Cioran este împăratul lumii: judecă țări, oameni, generații. Orgolios până la exces, dorește o Românie scoasă din țâțâni și aruncată mesianic în absolutul puterii. Nimeni în lume să nu fie liniștit: există o Românie imperialistă, puternică, agresivă, gata de aventură. Și când mă gândesc: Eminescu scrisese, în secolul trecut, „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie”... Și el voise, pesemne, o față nouă pentru România. Într-adevăr, accesul la utopii se face, în primul rând, prin tineri: prin cei vii, adică.

*

11. Pentru Cioran, Parisul e o haltă liberă în drumul spre moarte, o istorie care, epuizată, se reîntoarce la geografie. Când „scepticul de serviciu” ajunge la Paris, chiar înainte de război, Franța murise de mult. Saloanele erau goale. De aceea, Cioran ajunge să citească portrete-natură moartă, pe care le redă publicului, antologate. În Franța nu mai era nimic de cucerit decât trecutul. Tot timpul, el se ocupă de cadavre oricând este vorba despre el. Și limba și-o asumă ca pe o pradă care agoniza. Cioran, genial, îi dă un ultim zvâcnet: știa el bine că Franța se poate reinventa prin Cuvânt.

În concluzie, putem spune: Cioran este autorul schimbării la față a cuvintelor. Ce păcat că, la Dunăre, nu i-a reușit schimbarea la față pe care o dorise!

*

12. Structură abisală, departe de echilibru ca urmare a suferinței, Cioran nu le dă credit decât celor ce vin din Infern: boală, dereglare, viciu. Adevărul nu vine în lume prin cei sănătoși: ei nu s-au rupt din somnul agonic al Firii, nu au plecat încă din Unu. Sunt cei puri și naivi. Cei fericiți.

*

13. Dacă nu s-ar citi dintr-o mie de sceptici, pe Cioran l-aș recunoaște imediat *ex ungue leonem*. Din cuvintele lui nu curge lapte, ci timp; pentru muritori – sânge.

*

14. A iubit viața atât de mult încât a avut obsesia morții toată viața.

*

15. Ca idee, Cioran este plat. Se agață de Schopenhauer, Nietzsche, Spengler, Dostoievski și alți câțiva, vechi și noi, pentru a-și construi dezamăgirile. Fiind antisistem, nu-l interesează să fie original prin ideea filosofică. Nu-l interesează conceptul, pentru că acesta înseamnă fixare, echilibru, liniște. Dar, dacă pui într-un concept o floare sau o obsesie, aceasta îl înmiresmează și el capătă aripi cu care poate agoniza. Conceptul n-are viață, n-are destin, n-are lacrimă. Știți: lacrima nu intră în concept sau, dacă intră, nu rămâne acolo.

Toate scrierile cioraniene sunt una și aceeași lacrimă pe altarul vieții fără sens. Zice el: „Nimeni n-a iubit mai mult ca mine această lume și, cu toate acestea, dacă mi-ar fi fost oferită pe tavă, chiar copil, aș fi exclamat: <Prea târziu, prea târziu!>”.

*

16. Cioran este monoton, repetitiv. Aceeași gamă. Aceeași singurătate. Același blestem.

Obsesia morții. Moartea care anulează orice sens. Conștiința este blestemul omului, pentru că, prin ea, Neantul vine în lume și-n suflet. Prin ea știi că mori. „Pe culmile disperării” era de ajuns. Dar cum de moarte nu te sature niciodată, a continuat să scrie despre ea: „Ani de zile, o viață de fapt, să nu te fi gândit decât la ultimele clipe, ca să constați, când te apropii, în sfârșit, de ea, că va fiu fost degeaba, că gândul morții ajută la tot, doar să mori – nu!”.

*

17. Acest om, care știa „totul” de la 16-17 ani, care înțelesese existența în grozăvia ei, îi cerea lui Nae Ionescu să facă un curs despre plictiseală. Cum, pe acea vreme, la așa studenți așa profesori, acesta s-a executat și a ținut singurul curs despre plictiseală din învățământul valah.

*

18. Vorbește despre sinucidere, dar ține un regim alimentar spartan. Trăiește peste 80 de ani cu această soluție de avarie în suflet. Deși a fost tentat (celebra noapte din Talamanca), sinuciderea nu îi va face onoarea să i se ofere. Poate și pentru că actul sinuciderii nu mai avea măreția romantică. Și el ținea la măreție într-o lume în care omul se îneca în banalitate și ridicol: cele două războaie mondiale. Să repeți aceeași prostie de câteva mii de ani: să cucerești lumea. Hotărât lucru: omul este, în esență, un animal irațional. Războiul este forma de sinucidere colectivă acceptată de Diavol...

*

19. Nu se pot plictisi decât oamenii superiori. Restul sunt doar aparent în viață: ocupați, plesnesc de sănătate. Istoria se face cu ei; cu ceilalți, plictisiții, se face Infernul. Sunt cei care caută, prin cenușa inimilor, păcatul originar.

*

20. Romanii au fost singurul popor care le pretindea cetățenilor să se sinucidă din rațiuni de stat. Execuția avea un aer plebeian. Disprețuiau excesul de cultură, cultură acaparată, oricum, de greci. Era ceva măreț în acest act de care zeii nu vor fi capabili niciodată: n-au sânge să curgă din vene și nici cine să-i regrete. N-au stat, ci doar veșnicia lipsită de patimi. Ce să piardă?

Poate de aceea Cioran ordonă: „Cât timp va mai exista măcar un singur zeu în picioare, misiunea omului nu va fi încheiată”.

*

21. Nu Dumnezeu, ci omul moare pentru că n-are niciun dumnezeu pe lumea asta. În perfecțiunea sa, Dumnezeu este indiferent față de creația sa. Iar indiferența, la acest nivel, este o formă de non-existență. În fața suferinței umane nesfârșite, Stendhal afirmă că „singura scuză a lui Dumnezeu este că nu există”, expresie care-l lasă perplex de gelozie pe Nietzsche că n-a spus-o el primul. Iată stilul!

*

22. Are o amintire de la opt ani, revelatoare pentru atitudinea sa viitoare față de „cele sfinte”. Este consemnată în „Caiete”, 1966-1968, II, p. 228: „Dormeam în odaia părinților mei. Seara, tata îi citea adesea mamei, cu voce tare, câte o carte. Odată am fost izbit în chip deosebit de niște lucruri nu tocmai în regulă. Era vorba despre un călugăr rus. (...) Tatăl lui Rasputin, (...) i-a spus fiului său: <Du-te la Moscova, cucerește orașul, nu da înapoi de la nimic și nu-ți face scrupule, pentru că Dumnezeu e-un porc de câine!>. Fraza aceasta, citită de tatăl meu, care era preot, m-a răscolit și m-a eliberat. (...) Cred că n-am închis ochii toată noaptea.”

Se pare că E. Cioran are o primă insomnie în care tatăl pământesc, dar și cel din cer sunt coborâți de pe soclu: primul pentru lipsa lui de credință (va muri în deznădejde, în anul 1957),

al doilea pentru lipsa de milă, de generozitate. Își pierde, prin urmare, iluziile esențiale. Aproape viața.

*

23. La Cioran totul este excesiv și paradoxal. Dar omul, în esența sa, nu este un paradox? Nu trăiește cu moartea în el? Cu cât înaintează în viață, înaintează, de fapt, în moarte! Oricând! Omul poate spune „Adio, viață!” - pentru că pierde în fiecare clipă din ea -, după cum poate exclama și „Adio, moarte!”, dacă nu prin individ, cel puțin prin specie, prin viața de după el...

*

24. Goga și Cioran – fețe ale aceluiași bocet. Agresivi și răzvrățiți. Mai aproape de blestem. Unul lăcrimează pentru țară, celălalt pentru om ca ființă ratată, fără sens, rătăcitoare pe pământ. La Rășinari îi despărțea o gâră, mai târziu un destin. Naționaliști ca orice ardelean, vor face greșeli. Grave. Ca orice dragoste mare, sentimentul intrat în politică produce catastrofe.

*

25. Cioran, dacă a vrut măreție pentru neamul său și pentru el, a vrut la modul absolut. Ca toată generația sa, dorea Imposibilul. Îmi place acest om care are decența de a fi brutal în sinceritatea lui. Are oroare de moderație... Este viu, autentic și fără iluzii. La Paris îi pare rău că nu provine dintr-o mare cultură. Ceartă (ca și Nietzsche pe germani) românii pentru provincialismul lor. Pentru fatalismul, pentru cumințenia, pentru... Și-l uită, apoi, într-o poveste, aproape într-un dangăt de clopot. Dar eu nu-l cred până la capăt. Știu că acum umblă, din când în când, pe la mormintele părinților, aruncându-și cărțile în apa râului de lângă casă, zicându-i lui Bucur Țincu, prietenul său din copilărie, că degeaba a părăsit Coasta Boacii...

Și el face parte dintr-o fatalitate valahă. Frumoasă. Ca ochii vieții-celei-fără-de-moarte.

*

26. Tristețea de a fi. Tristețea de a fi român. Dar germanii, după război, când s-au trezit din febră, pe ei nu i-a încercat tristețea? Tristețea sau rușinea de a fi german? Sau, după ce rugurile Inchiziției s-au stins, tristețea de a fi apusean. De ce tristețea de a fi român? Poate pentru că n-ai acces, ca popor, la miracol istoric fără responsabilități individuale sau colective asumate la modul absolut. Într-adevăr, fără jertfă și incandescență, un popor nu face nicio ispravă. Jertfă de sus în jos, în primul rând. Cei ce conduc trebuie să stea o sută de ani cu pistolul la tâmplă... Altfel, cu adevărat: vreme trece, vreme vine, iar noi vom rămâne un popor de cuvinte, și nu de fapte. O tristețe a Firii. Nimic mai mult.

*

27. O altă vioară pesimistă: Fernando Pessoa. Are multe în comun cu Cioran: scrie o carte importantă și fascinantă: „Cartea neliniștirii”. Iată-l redat în câteva cuvinte:

- „A fi pesimist înseamnă a lua lucrurile în tragic.”

- „Consider că viața este un han unde trebuie să aștept până sosește diligența abisului. Nu știu încotro o să mă ducă, fiindcă nu știu nimic.”

- „Va coborî noaptea și va sosi diligența pentru fiecare dintre noi. Mă bucur de briza de care am parte și de sufletul ce mi s-a dăruit să mă bucur de ea, nu întreb nimic, nici nu caut să știu mai mult.”

Cioran, însă, se întreabă! El este un „pesimist pătimaș”. Întoarce viața și moartea pe toate fețele, distruge, aruncă totul la gunoi... Dar se aseamănă cu Pessoa prin uimitoarele „teme” din epocă (Pessoa moare în 1935):

- „M-am născut într-o vreme când mai toți tinerii își pierduseră credința în Dumnezeu din același motiv din care părinții lor o avuseseră – fără să știe de ce.”

- „Așa că, neștiind cum să cred în Dumnezeu și neputând să cred într-o turmă de

animale (umanitate – n.n.), eu am rămas cum s-a întâmplat și cu alții aflați la liziera mulțimii, la acea distanță pe care toată lumea o numește în mod obișnuit Decadență. Decadența înseamnă pierderea totală a inconștienței, fiindcă inconștiența este chiar temelia vieții! Dacă ar putea să gândească, inima s-ar opri.”

*

28. Nu știu dacă Cioran trebuie citit de toți sau deloc. Poate în mănăstiri. Călugării, doar ei, înțeleg tristețea de a fi, pe Diavolul și pe Bunul Dumnezeu. Ca și Pessoa, Cioran este un „caz”. Care nu scrie „pentru a fi citit”, ci – zice el – „spre a mă elibera de crizele mele de depresie”. Nu este confortabil pentru un tânăr să frecventeze un scriitor care consideră că „Orice individ e un imn lichidat.”

În fond, este una dintre experiențele esențiale. Poți să citești Biblia și pe Cioran. În disperările lor, se aseamănă. Mai puțin Facerea...

Se poate ca mănăstirile să se înmulțească ori să dispară de tot. În Cer. Să rămână țărâna arsă de lacrimi și rugăciuni, de pustiu. De El.

*

29. Undeva în „Ecce homo”, Nietzsche mărturisea: „Cel mai înalt înțeles de poet liric ni l-a oferit Heinrich Heine. Caut în zadar în toate împărățiile milenilor o muzică deopotrivă de dulce și de pasionată. El stăpâna acea răutate zeiască fără de care nu-mi pot imagina desăvârșirea. După un asemenea criteriu prețuiesc eu valoarea oamenilor, a raselor, și anume: după măsura în care ei știu să înțeleagă zeul ca fiind nedespărțit de satir.”

*

30. Noi îi avem pe Eminescu și pe Cioran. Dacă-i urmărești cu atenție, ei te învață cum să devii ceea ce ești. Adică Totul. Sau Nimic.

Șobolanul erudit sau fascinația față de om

C. VOINESCU

Despre Sam Savage s-a auzit în Europa, în 2008, la Târgul de Carte de la Frankfurt, când romanul său de debut *Firmin – Adventures of a Metropolitan Lowlife*, publicat în America în 2006, la vârsta de 66 de ani, a devenit best-seller, fiind contractat în peste treizeci de țări, printre care și România, prin Editura Polirom, unde a și apărut în 2009. Aceeași editură îl readuce, doi ani mai târziu, pe scriitorul din Carolina de Sud printre cititorii români cu *Țipătul leneșului*.

Cât de mult a fost influențat scriitorul Savage de studiile sale de filosofie de la Yale și Heidelberg și cât de curentul Beat al anilor '60, perioadă când se derulează, la Boston, întâmplările romanului *Firmin – Aventurile unei vieți subterane*, nu este prea greu de intuit, de vreme ce, după un doctorat despre gândirea politică a lui Thomas Hobbes, autorul nu pune prea mare preț pe pozițiile sociale astfel dobândite și fie că repară biciclete la Cambridge, fie că este tipograf, pescar sau tâmplar în Sud. Lămuritoare este, în acest sens, mărturisirea sa: *Pe vremea aceea încă mai puteai să fii un delincvent intelectual*.

Scriitura lui Savage nu poartă amprenta unui stil aparte, ca al autorilor sud-americani, de pildă, și nici nu dezvoltă, cel puțin în cele câteva cărți de până acum, teme obsedante ca Milan Kundera, Amos Oz sau Philip Roth, dar epatează prin motivul șobolanului erudit, cu ai cărui ochi este privită cu fascinație lumea și criterial cărțile lumii.

Doar aparent viața șobolanului Firmin se consumă subteran (consum fizic al unei vieți scurte de doi până la patru ani), altminteri el atinge, prin lecturi, traiectorii supraterane, spirituale, nebănuite vreodată de neamul lui de mamifer nocturn și omnivor și imposibil de intuit de puținii oameni de care se simte atras și

fascinat.

De aici provine și drama sa lăuntrică: imposibilitatea de a interacționa, de a comunica cu oamenii, a căror viață complexă încearcă obstinat să o deslușească. De altfel, două sunt țințele temerarelor sale investigații existențiale: oamenii (anticarul Norman, scriitorul excentric Jerry Magoon și Frumoasele din filmele de pe ecranul cinematografului Rialto, frecventat și din motive de hrană materială – se găseau destule resturi alimentare – nu doar spirituală) și cărțile (clasificate conform etichetelor de pe rafturi: literatură, istorie, religie, psihologie, științe, chilipiruri și... toaletă).

Altminteri, reflecțiile șobolanului erudit duc cu gândul la *Un uomo finito*, al lui Giovanni Papini: *Inițial, devoram totul la modul grosolan, orgiastic, la grămadă, porcește – din punctul meu de vedere, o gură de Faulkner era la fel de bună ca una de Flaubert – deși, curând, am început să remarc anumite diferențe subtile între ele... fiecare carte are o aromă specială – dulce, amară, acră, dulce-amăruie, râncedă, sărată, picantă*. Așa se și face că o bucatăică de salată, scăpată ca prin minune din malaxoarele ascuțite ale musculoșilor și bățăioșilor săi frați șobolani, are, când o devorează, gust de *Jane Eyre*.

Într-o familie de rozătoare cu treisprezece frați și surori și o mamă obeză și bețivană cu doar douăsprezece mameloane, Firmin rămâne mai mereu pe de lături în timpul alăptării (... *întotdeauna am fost cel care rămâne pe dinafară*), fiind nevoit să supraviețuiască prin demersuri proprii.

Salvarea de la dispariție fizică vine, nu întâmplător, de la habitat, subsolul unui anticariat doldora de cărți: *Acest spațiu cald și umed... era un mausoleu al cărților, un muzeu al comorilor uitate, un cimitir al lucrurilor necitite și de citit*.

Însăși apariția sa pe lume se produsese premonitiv într-un culcuș burdușit cu bucățele de hârtie din paginile cărții lui Joyce, *Veghea lui Finnegan: Joyce a fost un mare Scriitor* (pentru Firmin exită scriitori și scriitori cu S – n.n.), *poate Cel Mai Mare. Am fost născut, culcușit și alăptat pe carcasa desfrunzită a celei mai puțin citite capodopere a lumii.*

Bătălia pentru supra existență este una din cauzele propulsării sale pe ineluctabila traiectorie intelectuală. Refuzându-i-se conjunctural accesul la laptele matern îmbibit de alcool, i se oferă accesul ambiental la cărți, așa că „ferfeniteză” *Moby Dick*, de unde i se trage firea extrem de aventuroasă, dar și *Don Quijote*, de la care preia statutul de *proscris și ciudat*, ba chiar îl și întrece pe eroul lui Cervantes: ... *eu nu mă năpustesc asupra morilor de vânt. Eu sunt și mai și: eu visez cum mă năpustesc asupra morilor de vânt, tânjesc să mă năpustesc asupra morilor de vânt, și, uneori, chiar îmi închipui că m-am năpustit asupra morilor de vânt.*

De la mestecatul hârtiei ajunge curând la totala dependență de a mesteca ideile din cărți, conținutul lor, fiindcă ronțăitul constant al tomurilor i-a conferit capacitatea umană de a citi, mai puțin însă pe cea de a comunica: *Imaginați-vă: istoria lumii în patru părți, fragmente de filozofie, psihanaliză, lingvistică, astronomie, astrologie,... Biblia, Coranul, Bhagavad Gita, Cartea Morților, Revoluția Franceză, Revoluția din Rusia, ...Kant, Hegel, Swedenborg,... Sodoma și Gomora,... istoria literaturii, istoria Irlandei,... – toate astea și multe altele le-am înmagazinat în trupul meu.*

Handicapul simbolic al comunicării îi interzice brutal accesul la interacțiunea cu omul, cea de a doua mare fascinație a șobolanului erudit. Minte sa este un depozit uriaș de idei neîmpărtășite, a căror implozie ar putea să-l distrugă. Încercarea de a-și învinge handicapul prin însușirea alfabetului gestual al surzilor sau prin utilizarea unei mașini de scris eșuează. După cum însuși mărturisește, anticarul Norman devine *PRIMA FIINȚĂ OMENEASCĂ PE CARE A IUBIT-O*. Din ascunzișul său din tavan, Firmin îl urmărește zilnic pe Norman bându-și cafeaua, exteriorizându-și trăirile generate de iminenta

demolare a cartierului vechi și plin de șobolani, unde avea librăria, ba chiar și citește, de acolo de sus, ziarul, odată cu el.

Fascinația față de OM, dorința chinuitoare de comunicare, se convertesc în simbol când Firmin îi așază lui Norman pe birou, drept cadou, un inel găsit printre resturile de mâncare de la cinematograful Rialto. Intersectarea privirilor lor îi dă speranțe lui Firmin: *Mă văzuse! Oare ce avea să facă acum? Nu mai eram singur.* Când găsește în culcușul său niște grăunțe verzui, delicioase și bine mirositoare, *o combinație de brânză Velveeta, asfalt fierbinte și Proust*, înțelege că este semnul de dragoste al lui Norman. Numai că perspectiva șobolanului erudit asupra omului nu este identică cu a omului erudit asupra șobolanului. În asta rezidă, poate, chiar esența cărții. Despuiat de orice semnificații, șobolanul rămâne un dăunător care, conform practicii umane, trebuie distrus pe orice cale, cea mai la îndemână fiind otrava.

Din fericire pentru ei, nici oamenii nu sunt toți la fel. Cu scriitorul excentric Jerry Magoon, cel care își vinde operele dintr-un cărucior, cu autograful *scriitor extraordinar și extraterestru*, leagă o strânsă prietenie, locuind împreună, luând micul dejun împreună, ascultând muzică împreună, plimbându-se prin oraș, printre oameni, pe umărul său, citind ziarul împreună: *Într-o zi, la micul dejun, am citit un lung articol din Globe despre Adolf Eichmann. Arăta imagini cu trenuri pline cu oameni înfomețați ce-și întindeau brațele scheletice printre scândurile vagoanelor de vite și mormane de cadavre în putrefacție – aveau chipuri de șobolan – și Jerry a zis că, privindu-le, i se face rușine că e om. Asta era o idee nouă pentru mine.*

Poate că, parodiindu-l pe John Steinbeck, cartea lui Sam Savage ar fi trebuit să se numească *Oameni și șobolani*, ea constituindu-se într-o subtilă meditație filosofică despre dileme existențiale, despre speranțe și temeri, despre aspirații intelectuale, toate acestea puse, cu o originalitate inechivocă, pe seama unui șobolan cu intelect uluitor.

Ianuarie

- 1 ianuarie * 1794 - s-a născut, la Slatina, poetul **BARBU PARIS MUMULEANU** (m. 21. 05. 1836, București)
- 1 ianuarie 1938 – s-a născut, la Dobrețu, istoricul **GHEORGHE D. ISCRU**
- 1 ianuarie * 2000 – a murit, la Roma, poeta **YVONNE ROSSIGNON** (n. 1912, Studina)
- 4 ianuarie 1971 – a murit, la București, actorul, regizorul și scriitorul **ȘTEFAN BRABORESCU** (n. 31. 08. 1880, Caracal)
- 5 ianuarie 1991 – a murit, la Slatina, **MIHAELA DUMITRESCU**, poet, publicist și om de radio (n. 16. 05. 1949, Corabia)
- 7 ianuarie 1976 – s-a născut, la Craiova, poetul **IONUȚ OCTAVIAN BOTAR**
- 8 ianuarie 1997 – a murit, la Slatina, prozatorul **MIRCEA ANDREESCU** (n. 29. 11. 1940, Radomirești)
- 14 ianuarie 1941 – s-a născut, la Vădăstrița, poetul **ALEXANDRU TĂNASE**
- 14 ianuarie 1948 – a murit, la București, memorialistul **PAVEL ION** (n. 1885, Caracal)
- 18 ianuarie 1943 – s-a născut, la Slătioara, poetul și publicistul **DAN ROTARU**
- 23 ianuarie 1885 – s-a născut, la Drobeta-Turnu Severin, poeta **ADA UMBRĂ**, pe numele adevărat **EUGENIA FL. IONESCU** (m. 8. 10. 1929, Ianca)
- 23 ianuarie 1940 – s-a născut, la Corabia, regizorul **EMIL BOROGHINĂ**
- 24 ianuarie 1932 – s-a născut, la Timișoara, actorul **SILVIU STÂNCULESCU** (m. 23. 10. 1998, București)
- 24 ianuarie 1949 – s-a născut, la Slatina, istoricul **ALEXANDRU-CECILIU POPESCU**
- 25 ianuarie 1961 – s-a născut, la Bobicești, pictorul **GEORGE PĂUNESCU**
- 27 ianuarie 2000 – a murit, la Slatina, poetul, prozatorul și eseistul **PAN. M. VIZIRESCU** (n. 16. 08. 1903)
- 28 ianuarie 1943 – s-a născut, la Vișina, prozatorul **PETRE PREOTEASA**
- 29 ianuarie 1928 – s-a născut, la Slatina, istoricul **MIHAIL BUTOI** (m. - ?)
- 29 ianuarie 1938 – s-a născut, la Leleasca, teologul și publicistul **GHEORGHE GICAN**

Virgil DUMITRESCU

E. Q.

Poemul acesta îți e hărăzit până la ort, necontând cât mai e,
contând cât a fost.
puține corzi i-au rămas neatinse,
după stingere se desprind buimac și coboară în stradă
în așteptarea altui nefericit.

cât a ținut vremea – blând cățăătoare liană
pe umerii mei albiți de luna în creștere – , poemul acesta
s-a hrănit din visul de-o viață al celui sinucis din
dragoste,
tras pe-academiei, apoi dus mai departe, într-o
descărcarea cazului pe rondul de noapte;
în orașelul celor zece turle și al celor douăzeci de preoți
turnători de apă sfințită în vin, timpul cu dop
înghețase.

cu picioarele înaintea mă strecuram cataleptic
printre mașini și tramvaie din care șoferii și vatmanii
se făcuseră nevăzuți ca într-un film cu extraterestri,
iar plimbăreții și alde gură-cască
nu apucaseră decât să se închine, luând-o la fugă
spre nicăieri.

le luasem urma numai de-al dracului, mă stricasem
(metempsihotic) de răs
sub masca mea mortuară nedusă la biserică și la femei;
mă descompuneam într-o veselie cu arii din luis mariano
în secretul lui marco polo și cu trepidația de lăstun
a podului arcuit peste râul în care –
ce mai vremuri, iubito! –
ne-am scăldat în cea mai neverosimilă zi de vară.

Întinde-te cât poți, mi-a vorbit la împărțitul cărților
dama de verde,
întinde-te și trage de timp, îngroapă-te-n el, dacă vrei,
așa vei trăi și vei visa nunta de platină.

Hermionul (fragment)

Iancu TĂNĂSESCU

Erau întrebări de tinerețe, când fiecare dintre ei *încerca* să placă bătrânului care se minuna de stăruința lor de a afla cât mai multe din exprimarea simplă, prin care mai mult intenționa să-i atâțe decât să-i lămurească. David l-a întrebat: între a mă spânzura și a te trăda pe tine, ce-i de făcut? Ervin l-a privit cu îngăduință. Știa ce va urma și doar l-a bătut pe umăr. A înțeles că și el știa foarte bine ce alege. În ziua aceea era cald, nefiresc de cald. Nimic nu mai părea să aibă un sens. Ar fi vrut să le-o spună tuturor, dar trebuia să descopere fiecare în parte acest lucru. De ce această nevoie de a avea dreptate și de a-i pedepsi pe cei care îi nesocoteau ideile. Știa ce sunt suferința și nedreptatea, păcătuia de nenumărate ori, dar credea că este mai bine pentru toți să nu fie cunoscute, de aici frica de umilințe. Ervin trăia mereu senzația că aude clipele cum zboară sub fâlfâit de aripi, ceva asurzitor, oprit sub un clopot de sticlă, în care se ghicea un fel de adiere, dar fără să se vadă aripile, fără mișcarea bizară a fulgilor, care, deși au o substanță corporală, sunt purtați în plutiri ușoare, rebele, să se hotărăscă brusc, înseninat că trecutul s-a terminat după zilele de neodihnă, de zbulc și după nopțile albe petrecute sub teroarea întrebării dacă trebuie să rupă legătura cu nevoile acestei lumi, cu viața pe care o cunoștea și o acceptase, ca un bun și liniștit purtător de cruce, căruia lumea nu-i va ridica statui, dar nici nu-l va batjocori, cum se întâmplă de cele mai multe ori cu bărbații care nu vor să recunoască faptul că uneori au fost învinși, deși nu le-au dispărut vloga și dorința de a lupta, inerția aceasta fiind impusă de credința că sunt în continuare la fel de folositori, deși într-un timp scurt, câteva luni, un an s-ar putea să cadă pradă grijilor mărunte și să abandoneze sau să uite la fel de repede încrâncenarea pentru împlinirea unui

destin *înălțător*, pe care îl simțise de multe ori, foarte aproape. Dar viața, în cruditatea sa neînțeleasă, își repetă dramele și lumea a învățat să creadă că, după o luptă, după împlinirea unei vârste, totul trebuie schimbat, din propria voință, gata s-a dus vremea mea, sunt alte lucruri de înfăptuit, nu doar ceea ce trebuie să vadă și să laude lumea. Da, a fost posibilă această trăire, mult timp, o viață chiar, cu bune și rele, dar drumul spre râvnita statuie a recunoștinței nu se deschide în fața tuturor, nu are un termen, nu are o vârstă, ci pur și simplu o motivație dată de necesitate și de întâmplare, viața devenind o oglindă în care chipul maiestuos și ochii sfredelitori găsesc într-o oglindă o altă înfățișare, atât de diferită, cunoscută de alții, străină pentru sine și atât de necunoscută în felul său de a percepe realitatea, nimic identic, ci puțin asemănător sau cu mare probabilitate asemănător. Străinul din fața oglinzii nu se regăsește în străinul reflectat de oglindă, spațiul dintre ei dovedind mai degrabă diferența, iar nu egalitatea dintre ei, acea capacitate de a fi

aceeași, de a nu fi atât de diferiți, încât să se renege, deși el, evaluatorul, poate să accepte că în fața oglinzii nu este același, singurul, unicul, dar această emancipare era utilă celui care își ascundea identitatea, la începuturile comunismului, într-un oraș muncitoresc din vest, unde toate lucrurile se măsurau cu viteza eficienței, a capacității de a face ceva util, repede și bine, pentru ca nimeni să nu se îndoiască de origine, să nu caute în biografie nume sau fapte care să nască dubiul cu privire la încercarea de abatere de la o morală inedită, ciudată, demolatoare a regimului. Și pentru că nu poți să fii egalul tău mai mult de câteva clipe, și acelea trăite într-o mare îngăduință, pentru că nimeni nu îngăduie ca în mersul lucrurilor să fie același, intervine ceva, se implică cineva și răstoarnă echilibrul, îl schimbă în favoarea, chiar și prin înșelătorie sau în defavoarea sa, chiar prin furie și violență, schimbând sensul lucrurilor, ordinea și, implicit, deznodământul acestora, uneori anticipat, firesc, alteori cu totul imprevizibil, dezarticulat, îndepărtat de origine. Războiul nu era ceva firesc de povestit familiei, dar, după ce-și pierduse moșia, bătrânul nu mai avea nimic de făcut decât să deseneze cu bastonul pe nisip tranșeele străbătute, făcea găuri adânci, unde spunea că aveau amplasate tunurile, și multe cruci, despre care spunea că marchează trupurile camarazilor, întinse într-o lejeritate pe care doar moartea o stăpânește, unii au lipsuri mari din trup, alții atinși aproape imperceptibil în zona tâmpiei, acolo unde vasele de sânge se adună claie peste grămadă, neocrotite de oasele craniene, lăsate așa, libere, pentru ca destinul să se joace cu viața oamenilor, legendele războiului indicând că așa au fost uciși comandanții de către subalterni, în somn, prin apăsarea rapidă și sigură a tâmpelor, determinându-se aproape fără urmă hemoragia internă, ruptura mare de vase, pentru care nu există încă un mijloc de salvare, descotorosindu-se de micii comandanți care se visau generali în retragere, adulați de mulțimi la terminarea războiului, deși, pentru ei, soldații care mureau din trei în trei, în fiecare zi, era clar că mai bine s-ar fi predat dușmanilor, mult mai numeroși și mai bine întreținuți decât ei, armată fără Dumnezeu, izolată în câmpia înzăpezită,

unde se ascundeau direct sub zăpadă, ca iepurii în plină iarnă, pentru că tranșeele erau nisipoase, cădeau în fiecare dimineață. O armată care stă în repaus zile în șir, iar noaptea se împrăștie pentru a nu fi bombardată și rasă până la unul, nu mai știe de disciplină, uită regulile războiului, lasă la suprafață toate trăirile voluntare și involuntare ale oamenilor, unii dintre ei viguroși, alții dispuși să se termine totul, să se odihnească, să-și găsească împăcarea cu sine și cu lumea, fără alternativă, acum, aici, să dea în primire viața pe care nu o mai puteau duce, nu mai conta că erau așteptați acasă ca niște eroi, ce eroism când moartea scurtează și clarifică totul, fără alegere, fără întrebări, ci pur și simplu, un obuz răătăcit, aruncat de la mare distanță făcea trupurile văzute cu o clipă înainte una cu nămolul și zăpada murdară, astfel că nimeni nu era obligat să se tânguie de lașitate, dar nici să braveze pentru simplul motiv că nu a fost atins, atunci ce mai este eroismul pe fronturile acestea bezmetice, în care n-ai timp și nici posibilitatea să spui ce gândești, să-ți manifesti opoziția sau să iei pe cineva de gât și să-i spui, domnule comandant, eu știu jocul ăsta mai bine, nu trebuie să rămânem pe loc, ceea ce vezi în binoclu sunt iscoade, nu sunt arbori pitici, ne-au dibuit, să plecăm la noapte în direcția flăcărilor care se văd atât de departe, acolo este frontul, acolo putem fi de folos, nu aici unde nu putem face nimic, decât să așteptăm mai de vreme sau mai târziu moartea, ca pe orice boală, se apropie de vecini, le zboară ochii, brațele, picioarele, capetele sau, pur și simplu, îi taie în două cu o precizie diabolică, atâta vreme când jumătate din corp mai aleargă câțiva pași, iar cealaltă jumătate, din care se scurge sângele, se zbate cu ochii sticloși, cu buzele învinețite, bolborosind ceva și cu pleoapele care refuză să închidă sticlele acelea înlăcrimate, asta este moartea pe front, îi simți prezența, dar nu te ascunzi, alergi fără noimă, ai în fața ochilor tabloul celor șapte femei goale pe plaja imensă în care căldura arde totul, doar trupurile lor unduitoare se lasă încinse, conservându-și astfel, odată cu rozul intens al pielii, și tinerețea magnifică de care se vor separa peste câțiva ani, trupul de îngeri, pentru că doar îngerii se păstrează în aceleași forme, precum statuile

cărora le regăsești gingășia pleoapelor și locul brațelor, determinându-te să le revezi și să le îndrăgești, cauți mereu gândul creatorului, de ce piciorul nu s-a îndepărtat puțin, pentru ca să-i vezi rodul, dar nu, nicio statuie nu lasă la vedere rodul femeii, al bărbatului da, și asta definește starea îngerească, trup fără rod, doar tablourile sunt pline de intensitatea sexualității, ațâțătoare, difuză, iar altelei precisă, acea precizie a artei care va face nemuritor trupul de mult îmbătrânit sau chiar pierit, același rămas în imaginea oglinzii fermecate, despre care fiecare își face o impresie, cu convingerea că perfecțiunea unei imagini s-ar putea să fie întrecută de sentimentul dat de perfecțiunea sculpturii, pentru că în timp ce pictura personalizează figura, prin sculptură, același portret va fi idealizat, ridicat la rangul frumuseții feminine, oricum trebuia să fie ceva diferit de bătrâna care îi vizita în somn pe muribunzi, este zbârcită, poartă pe brațul drept un coș cu flori albe, dar în mâna stângă are o floare neagră și ți-o întinde, fără să te privească, nu-ți cere nimic, doar îți dă floarea aceea și, dacă o primești, înseamnă că te-ai hotărât să mori, dar nu e prea clar ce spun muribunzii, o iei, ia-o și mori sau mori dacă o iei, nimeni nu știe cum ieși din acest cerc, pentru că legenda e creată doar de supraviețuitori, or, ei sunt mereu tulburați de gândul că s-ar fi putut să nu se mai trezească din visul acesta tulburător, ei fiind cei care s-au obținut înfricoșați sau, pur și simplu, neînțelegând sensul aceluia gest, o vrei, ia-o sau rostul acelei bătrâne, în necazurile lor, era mai de grabă să-i lase să piardă ceva despre folosința căruia nu aveau habar, decât să facă eforturi de a ridica brațul și a mulțumi unei necunoscute cu o ținută atât de bizară. N-ai văzut-o ca să înțelegeți ce atracție exercita asupra răniților, cei mai mulți implorând-o să vină, după ce-și căutau în neștire picioarele sau brațele lipsă, după ce le dezlegau cu furie bandajele din pânză de in, spălate în zeamă de sare și var ca să le curețe de microbi, după ce le prindeau în cusături rare, cu fire de toate culorile, dându-le aspect de pânză de păianjen întinsă pe fața muribunzilor, ale căror instincte izolau în resturile de carne cusute pe viu de felceri, cum se nimereau, fără milă sau îndurare de țipete din ce în ce mai slabe, ce

deveneau indicii privind faptul că viața nu se scursese definitiv, ceva mai rămăsese în timpul mutilat atât cât să fii obligat să-l tai din nou pe linia de carne și oase pentru a menține viața. Ritualul ascultării cu urechea aplecată pe pieptul inert, din care nu mai răzbăteau gemete sau tresăriri de respirație întârziată, după ce i se verifica pulsul, i se crăpa pleopa sau i se punea oglinda în fața nărilor, gata s-a dus, să fie iertat, verificați-i pieptul, poate că ne înșelăm, viața e ca apa nu știi pe unde dă, unde se oprește și de unde vine, cu găfâiala sugrumată, prinsă în strânsoarea unei forțe necunoscute din care va scăpa deși nu se știe cum de a fost posibilă această reușită, când nimeni n-ar fi garantat cu câteva clipe mai înainte, deși felcerii erau devotați crudei meserii, fiind învățați cu cruzimea și cu sângele ce gâlgâia în hoituri, mulți dintre ei erau măcelari sau hingheri, știau de unde vine și cât poate ține durerea, fie că era om, fie că era vită, același scâncet, același bocet continua să tulbure somnul celorlalți răniți, ce se cutremurau la gândul că nu ei, ci copii lor ar fi fost supuși acelorași dureri, jurând să nu mai taie vite, pentru că gemetele lor le veneau acum în cap, se prelungeau în țipetele răniților rămași fără mâini sau fără picioare, devenind groțesti, urmăriți de demoni doar de ei știuți.

*

Și apoi, dintr-o dată să te consideri fericit că ai scăpat, să fii declarat eroul Brancoviei, șters de la morți, dar rămas în poveste cum s-au îngrozit toți văzându-l în dâra de praf făcută de piciorul teafăr, împins în salturi mari de cârje, cum au alergat la cimitir și au scos din pământ crucea de lemn de salcâm, scrijelită cu numele său, cu vârsta și locul decesului pe front, cu preotul nedumerit că acceptase procesiunea îngropării unui coșciug, făcut din scândură ușoară de platan și acum iată-l, eroul, îmbătrânit, cu cearcăne și riduri adânci, cu mâinile grele, zdrențuroase de la împinsul tunului, cu ochii duși în fundul capului de prea multă durere, de încercarea de a-și opri lacrimile, din privirea lungă, după lumina soarelui, ce se ascundea repede, exact ca și gândurile lui, care nu-l lăsau să se odihnească, îi apăreau peste

tot, ce-o mai fi acasă, cum să scap din iadul ăsta și dacă o fi să fie, să nu-i fie lăsat trupul în câmp, se cutremura că în loc să putrezească ar fi devenit mâncarea preferată a vulturilor și a lupilor, bucată cu bucată ruptă sălbatic după fiecare os și mai ales inima despre care era convins că o să bată și după moarte, pentru că el ar fi murit de răni grave, de lipsa unor părți din trup, în timp ce inima, căreia îi făcuse toate poftele, chiar dacă ar fi fost nevoit să fugă și o sută de kilometri, nu l-ar înșela, își va face datoria până când cineva ar lua hotărârea să fie oprită. Nu căzuse niciodată sau cel puțin nu-și amintea să se fi rostogolit în nămolul iernii, dar acum, odată căzut și-a dat seama că puterile l-au lăsat, că oamenii nu știau ce este războiul în care el își pierduse piciorul, unde mi-e piciorul, țipase imediat ce-și revenise, puneți-mi-l la loc, trebuie să existe o metodă, eu sunt un om sănătos, îmi cunosc trupul și am puterea să rezist oricăror cazne, acum însă, trecuse ceva timp, oamenii uită ușor ceea ce nu-i privește, direct, acum nu mai era la fel de respectat, doar doi, trei inși ridicau pălăriile în fața lui, câțiva făceau o plecăciune scurtă, gesturi discrete de bunăvoință nu de recunoștință, eroii adevărați sunt morți, nu există eroi vii, există doar răniți pe front care trebuie să fie medaliați și răsplătiți cu ceva pământ, cu o pensie mică și scutirea de impozite pe timpul vieții. Iată, îi spunea lui David, am supraviețuit, sunt decorat, vă las întreabă moșia primită de la strămoși, dar mi-e teamă de ceea ce vei face tu. David se înfură de mic, când bătrânul acesta cu mâinile grele, prelungite în niște unghii groase, pe care le tăia doar cu foarfeca de vie, cu fiecare an de bătrânețe se lăuda tot mai mult, refuzând să-i termine poveștile cu frontul, unele erau urâte, împușcase oameni, astfel ar fi fost împușcat, pentru că legea războiului o face doar supraviețuitorul care învinge, nimeni altcineva, orice întâmplare fiind deja poveste dacă nu era spusă de cel care pretindea că o trăise. După front bunicul dobândise un obice, dormea puțin, apoi privea absent în față, fără să ceară ceva anume, rămânea nemâncat mult timp, răbda frigul, dormise nopți întregi în burțile scobite ale cailor, așa, după obiceul lui, dezbrăcat și cu mantaua țeapănă de îngheț pusă peste el, dârdâind și așteptând să se facă ziuă pentru ca să alerge pe loc,

spunea că mirosul cărnii de cal era ca un parfum rar, îi amintea de grajdurile conacului brancovian și asta îi îndulcea suferința atât de mult încât să-i înșele durerea, să dea de lucru gândurilor atât de stăruitoare, încât să-l facă să uite toate regulile și să fugă de nebun oriunde ar fi văzut cu ochii, să-și piardă șirul gândurilor, pentru ca să ia lucrurile de la început, pas cu pas, să-și stabilizeze judecățile după câteva principii pe care să nu le încalce cât timp va trăi, că în orice luptă înving cei mulți, chiar dacă nu au reguli clare, chiar dacă nu știu ce fac, singura șansă pentru cel care vrea să învingă era să intre în mulțime, să-i cunoască pașii de urmat și să o îndrepte ca pe vite spre zăgazurile și paravanele de unde mulțimea va urma poruncile sale. Este scris că lumea nu are timp să verifice totul, te ia așa cum te vinzi și te ajută să înfrângi pe alții dacă te lași pe valul ei, astfel, nu toate ideile vânturate în cârciumi și pe străzi nu atrag decât pe cei cu adevărat interesați de mersul vremii, al luptelor, al războiului, iar dintre aceștia sunt puțini și interesul lor nu rezistă la multe încercări sau dezamăgiri, fiecare bătălie având clipa ei de glorie, da, sunt și glorii de o clipă, dar ce este o viață în fața eternității, dacă nu o clipă ceva mai mare decât timpul fizic pe care îl percepe trăirea, aprecierea fiind confirmată și de perioada dispariției soldaților plecați pe front, pentru ca după un timp să se întoarcă răniți la casele lor și toată lumea să uite, oare cât timp a trecut de la înmormântarea lor după obicei, ce-au făcut crucea din cimitir, odată sfințită ar fi trebuit să rămână la locul ei, groapa zidită în cărămidă a rămas și coșciugul din scândură grea de salcâm au fost plânse, nimeni nu a avut curajul să umble la groapă, ar fi pângărit locul cât timp ar fi trăit el, se puteau dezlega blesteme care să-l ucidă și asta nu vrea el, visase să trăiască, să facă mulți copii, așa îi educaseră în război, veți primi un pogon de la moșieri și veți fi ajutați să deveniți folositori, voi sunteți patria, dacă veți lupta pentru ea, pentru că strămoșii, părinții și femeile voastre trăiesc pe aceste pământuri, așa au luptat toți înaintea voastră, au murit ca să păstreze limba și obiceiurile, chiar dacă râvneau să trăiască mai bine, să fie mai uniți, să fie ascultați și să știe întreaga lume că aici sunt ei, cu frica lui Dumnezeu, dar hotărâți să-și facă dreptate.

„Nimeni, nimic, niciodată” și poemele pentru Ondina

Ion GEORGESCU

„Nimeni, nimic, niciodată” e numele de botez al cărții ce îl onorează pe poetul Ciprian Chirvasiu. Original titlu, dar nu surprinzător, dacă avem în vedere puterea lirică de metaforizare a celui care cu modestie se declară discipol al cunoscutului poet Aurelian Titu Dumitrescu, care, la rândul său, e nobilul discipol al celui ce a înnoit strălucit linia poetică a literaturii românești: Nichita Stănescu.

La prima privire, titlul volumului ce a văzut lumina tiparului în ultima lună a lui 2013 la Editura „Herg Benet Publishers”, București, ne duce cu gândul la teribilul poem „Corbul” al americanului de geniu Edgar Allan Poe, poem brăzdat de replica păsării macabre: „Nevermore”- Niciodată, nicăieri. Înaintând însă în lectură, trecând cu aleasă zăbavă peste prima parte a cărții: „Certitudinea cu picioare lungi”, găsim cuprins în „Dare de seamă despre îngerie” poemul de esență ortodoxă „Nimeni, nimic, niciodată” și aflăm astfel cheia sintagmei de pe copertă. Conceput în proză, „se dedică Maestrului meu Aurelian Titu Dumitrescu”. Este o consemnare densă într-un „Jurnal înainte de Facerea Lumii” și se desprinde din câteva repere din galeria „polițistă”: o împușcătură, doamna Portăreasă, Gardianul și camera în care nu se află nimeni și nu s-a petrecut nimic. În 33 de părți poematice, cititorul e purtat într-un univers metafizic halucinant, dominat de „nimeni, nimic, niciodată”, după ce „geometria se frângea de la sine, planeta se prăvălea într-o parte, într-alta, iar lucrurile ei se izbeau, se ciocneau, se zdrobeau... Scârțâind, gemând, țipând, pământul se îndrepta la starea lui dintâi, ca o perlă abia ieșită din beția furtunii”. Biblia e fundamentala carte ce-i servește lui Ciprian Chirvasiu ca izvor de inspirație. Apocalipsa e prelucrată liric în imagini care

sugerează nimicul din care s-a născut Universul, dar și starea lui postapocaliptică, imagini cu rol de semnal de alarmă pentru omul contemporan care prin comportamentul lui irațional își ucide propria mamă: Pământul, Gheea: „Atunci, în piață mima apocalipsa. Se făcea că e mielul și sfâșia ultima pecete cu dinții... Doamne, ce beznă asurzitoare pândește în ungherele măririi Tale și cum tăcerea încheiează inocențele frânte!” Dar prin întuneric apare și oaza de lumină: „Eu sunt omul, iată omul, cine se simte mai vinovat decât mine să ridice piatra, să miște muntele...” Finalul poemului atacă și el un gând optimist: „O vom lua de la capăt, au zis bieții oameni, se împlinise timpul s-o luăm de la capăt, ne săturasem, eram prea fericiți”.

Cartea „Nimeni, nimic, niciodată” începe cu dedicația: „Pentru Ondina, Doamna mea iubită”. Ondina, zâna apelor din mitologia germanică și scandinavă, a coborât cu tot aurul spiritual al Rinului și cu toată frumusețea în casa lui Ciprian Chirvasiu și l-a inspirat în creațiile lirice din cele două părți substanțiale ale volumului: „Certitudinea cu picioare lungi” și „Singularitatea luminii”. Prima bijuterie pe care o dăruiește Ondinei poartă metaforic numele de „ciutură cu pene”, începe cu abordarea retorică directă a muzei și se încheie cu definirea originală a poezilor și a creației lor: „Ondina, ascultă ce-ți spun acum/ și vom fi fericiți...// Poeții nu au chip,/ Le-am zice, de pildă,/ fântânari care se înfântânează...// Înfântânarea este tot un fel de întraripare în pământ,/ până la sensul apei. // Acolo am ajuns, Ondina!/ să bea cuvintele // și să nu mă mai satur.”

În „Certitudinea cu picioare lungi”, care dă și numele primei structuri a cărții, Ondina e din nou prezentă, prezența sa devine condiția

sine qua non a existenței și gândirii meditative a poetului, care încearcă a se ridica acum către imaginea lui Dumnezeu perceput în dimensiunea umană, fără a-l lipsi însă de sacralitate: „Dumnezeu este alt-ceva,/ mereu alt-ceva,/ până la stupoare. // Iar bisericile sunt marile Lui săli de bal,/ unde te invită la dans:/ să știi că și Dumnezeu își schimbă pasul/ după noi!// Dacă începe muzica/ înseamnă că te-ai rugat.// Dacă ai dansat cu Dumnezeu/ înseamnă că ai trăit destul”. Din linii simple alcătuiește în poemul „Așa zisul” chipul țării pulsându-și dragostea de ea fără declarații patetice: „Ce noroc de țară am avut, Ondina,/ ce noroc de țară!// Țara mea, unde până și-ntr-un loc părăsit/ și neisprăvit/ poți găsi o fată frumoasă,/ loc de casă/ și fructe de pădure,/ care stau să urce.” Nimic sensibil poetic nu este prea mult pentru a ridica iar și iar Ondinei adevărate imnuri: „De câte ori te mângâi/ cad cu palmele împrejurul tău/ și-mi dau seama că mi s-a cuvenit/ prea mult...// Părăsind locuirea de sine/ a Domnului,/ a-ți locui trupul, Ondina,/ înseamnă a te ruga neîncetat.” („Niște carne-n niște piele”).

Imagini surprinzătoare, cu mare putere de provocare a emoției artistice, vin una după alta în fiecare poem: „Noi doi am trăit între două tihne/ ale tigrilor sătui/ de capcane...”. În „Călugărul alb”: „la toată ploaia asta în brațe/ și umblă, Ondina!” Sentimente urbane populează din când în când teritoriul prozodic, precum în „Orașe cu gust de mărar”: „Un oraș numai al pruncilor ar avea gust de mărar/ și s-ar devasta pe sine în fiecare clipă...// Norocul orașului stă în toamna asta,/ când am început să îmbătrânim.// Ce te-ai face, Doamne, fără noi,/ dacă ne-ar veni dintr-o dată să rămânem copii?”

„Singurătatea luminii”- ultima parte a cărții, îmbrățișează alte poeme zidite în verb alături de Ondina: „Acolo doar tu ai dreptul să plătești/ chirie silnică pe viață,/ acolo, Ondina,/ doar tu ai”. Și poemul „Crescătoria de stepe” se încheie cu dramatismul din „Nimeni, nimic, niciodată”: „grăbește, Doamne, Apocalipsa aia,/ că am ajuns la marginea femeii.” Declarațiile de iubire făcute Ondinei rămân pietrificate în stihuri:

„Ești atât de frumoasă/ încât ai devastat nevoia de tată.// După tine/ n-am mai mângâiat/ decât lacrimile morților.” („Ovare în ochi”) Sau în „Next client”, cu asocierea dintre mamă și Dumnezeu: „Dar nimeni nu e în stare/ să preceadă mamele, Ondina,/ deși Dumnezeu până în zilele noastre/ încearcă!” Poemul ce împrumută numele ultimei părți a volumului, „Singurătatea luminii”, încheie discursul liric desfășurat în paginile dăruite cititorilor: „Femeia trebuie citită deci/ de la sumarul ei.// Slava - când bărbatul se lasă în femeie/ și nu mai poate ieși de acolo decât mort.// Prin știința nașterii,/ întotdeauna femeia împrumută bărbatul/ și el rămâne împrumutatul ei/ pe viață, cu zero la sută dobândă.”

În poezia lui Ciprian Chirvasiu se simte prietenia maestrului Aurelian Titu Dumitrescu prin spiritualitatea iluminată, dar în același timp se simt hărnicia prozodică, harul și originalitatea discipolului declarat. Poemele din „Nimeni, nimic, niciodată” n-ar fi fost posibile fără prezența tonică a Ondinei, zâna cu puteri magice parnasiene. Complexul de idei și imagini duc prin verbul modelat în manieră modernă la făurirea lirică a unui univers ce se prezintă în actualitatea literară românească încărcat de simboluri și mesaje cu un potențial artistic ce emoționează.

Felix SIMA

DAR MAI POFTIȚI DE VIZITAȚI

Dar mai poftiți de vizitați,
 Luați aceste chei, bărbați ...
 Pe-un drum adânc, în munții mei:
 Peșteri păzite de căței...
 Iar sus, pe muntele înalt,
 E-un mare cerb de diamant
 Care, în timpul scurt ce-l doarme,
 Își scutură încet din coarne
 Și-n țară cade o răcoare
 De rouă mult înfloritoare...

Într-o poiană cu o moară
 Se-aude glasul de mioară...
 Acolo... frați de frați se leagă
 Într-o istorie întreagă
 Pe care-o știu pe dinafară
 Dând, la nevoie, sfară-n țară...
 Luați aceste chei, bărbați...
 Nedumeriți... când întrebați
 De floarea soarelui – ce face,
 Sub pălăria ei ce coace?

Vom trece Oltul pe un pod
 Legat în papură cu nod
 De însuși zeul Pann Anton
 Ce cântă-n mine cu un ton
 Mai iscusit, din an în an,
 Lăsându-și chipul pe un ban
 Depus în cărți cu aurărie
 Sub noi, adânc, la temelie...
 Pe perne moi, într-o trăsură,
 El avea chei de-argint, în gură,
 Bătute-n clinchet de pahare,
 Între pereți cu lămpioare
 Sub care singur creștea harul
 Când ninge iarna în paharul –
 Cel așezat lângă fereastră –
 Unde și luna – blânda noastră –

Avea o rădăcină-n glastră...

Luați în mâini – și cugetați –
 Aceste chei – femei, bărbați...

CAPELA, SECOL XX

Ne întâlnim din an în an
 Cu preacinstitul Anton Pann
 Ce trage fesul peste noi
 Ca peste turme – când vin ploii.
 Când nu vom fi – nu vom zări
 Nici drum de noapte și de zi
 Pe care tot mai mergem – dar
 Leșim dintr-un Abecedar
 Al lui Antim cu „Didahii”
 Și georgianul dintre vii
 Care pe deal se pârguiesc
 Și-n scaun tot mitropolesc ...

Din an în an, din bani în bani,
 Să mai trăim... contemporani...
 Că nu e alta – de trăit –
 Decât un fel de om cinstit
 Și-o naștere, a doua-n cer,
 Peste născutul efemer...
 Acolo unde-i cuib cu pui...
 Să mai trăim în proza lui,
 A Boului de piatră... deci...
 A fost un secol XX...

Înaintând în labirint,
 Unde de mult mă simt, te simt,
 Să-o luăm, adesea, de la cap...
 În el, mai multe ne încap:
 Când am plecat, când am sosit?
 Ne paște zilnic un sfârșit...
 Un scrib balcanic, secular

O lună legănată-n par,
 Tăciuni aprinși, enibahar,
 Sticle de lampă, rom, pahar,
 Moara lui Ghelci și căruțași,
 Altar, trăsuri, nuntași, clăcași,
 Zapcii, zugravi, zarafi, ocnași,
 Fierari, rudari, țigani sadea,
 Un lampadar, lulea, perdea,
 Văcari, căprari, oieri și hoți,
 Scufițe roșii, strănepoți
 Și boschetari și idioți,
 Dricarul ce îi vrea pe toți...
 Și „Macul roșu”, „Trei mustăți”,
 Un casier ce face plăți...

Ogrăzi de meri, de pruni, de peri,
 Bărbați în pomi... mai jos... muieri,
 Sutane sfinte, lumânări,
 Icoane-n ceruri, închinări,
 Copii pierduți, case de bal,
 Sifonerii, pescari, spital,
 Margini de sat... și de oraș –
 La mijloc: Bobul ucigaș,
 Un arhivar, un pompier,
 O farmacie pe sub cer,
 În aer liber – așadar –
 La seminar: un calendar...
 Și ceară-n preot, în amvon
 Și domnișoare-n pension...
 Fântâni cu apa ca vioara,
 În ele – se scufundă Țara
 Și-o scoatem noi, cu o găleată
 Și-o dăm, pe jgheab, la lumea toată...

FÂNTÂNI CU APA CA VIOARA,
 ÎN ELE SE SCUFUNDĂ ȚARA...
 ȘI-O SCOATEM NOI, CU O GĂLEATĂ –
 ȘI-O DĂM, PE JGHEAB, LA LUMEA TOATĂ...

FILIGRAN DE CARTE VECHĂ

Filigran de carte veche
 La o moară de hârtie –
 Cu călugăr ce citește
 Și călugăr care scrie...

Aplecați pe-o coală albă
 Îngălbenind, de timp adusă,
 Unde slova cea de taină
 Din vechimi rămâne spusă...

Parcă-ar fi în zăiafeturi,
 În rădvan ducând ființa,
 Pe un drum de țară verde
 Colbuindu-și suferința...

A fost scris în tencuiala
 Dalbei noastre de chilii
 Să urmărim un fir cu Oltul
 Ce lovește-n temelii...

Ne mai bate câte-un clopot,
 Semn că moartea mai trăiește,
 Duhul Sfânt mai varsă lacrimi –
 Lemnul crucii putrezește...

Suntem iar în zi de Faceri!
 Cine, dealul o să-l urce?
 Fi-vom iar în nopți de Patimi!
 Trecem toți printr-o răscruce...

Pentru noi, din vreme-n vreme,
 Îndeobște către seară,
 Ne mai cade-o stea în palmă –
 Fie Steaua cea Polară !

Cu sufletul în Creta și inima în Toledo – El Greco

Silviu GORJAN

„Și tot ceea ce în amurg părase cristal de aur devenea cristal de argint, alegorie curată și luminoasă, tăiată în crini de sticlă... Apoi cerul se transforma într-un uriaș safir punctat cu smaralde. Eram trist...”

Juan Ramón Jiménez

Când am plecat ultima oară din fața tablourilor lui El Greco mi-am amintit o afirmație a lui Terențiu, din *Andria*: „*Ne quid nimis*” (Excesul strică); văzusem ce este ordinea, înțelesesem cum s-a gândit, admirasem ce este arta și peste toate descopeream ce înseamnă să ai geniu; și totuși aveam certitudinea că există în viața și în opera lui El Greco ceva care scapă; cu siguranță este acel mister care există în toate câte sunt și despre care, orice și oricum s-ar spune, mai este încă ceva, fundamental, de spus...

El Greco era cretan; venea la Toledo, în inima Spaniei, dinspre Orient, și se numea Domenicos Theotocopoulos.

S-a născut pe la 1541, la Candia, în insula pe care Mediterana și-a zămislit una din marile sale civilizații; a fost pildă pentru primii greci, etalon de sublimare a vieții în metafora pietrei, a gândului și a cuvântului. Dar cum splendoarea și măreția sunt preludii ale inevitabilului asfințit, Creta n-a făcut excepție de la acest mare adevăr. Când s-a născut Domenicos Theotocopoulos, insula era deja obosită de câte întâmplări petrecuse până atunci; la început de secol XVI era sub stăpânire venețiană; Veneția, metropola Mediteranei, era desăvârșită în frumusețe. Domenico a mers acolo pentru a-i contempla luminile strălucitoare; din contemplare s-a născut dorința de-a le cunoaște și-a le îmbogăți

cu lumina propriului său suflet. Familia sa, având o oarecare poziție socială și economică, și-a permis să-i ofere lui Domenico o excelentă educație.

Tânărul era arogant, solitar, independent și se abandona melancoliei cu acea lejeritate pe care o au spiritele alese; dorințele plăcerilor spirituale, profunzimile acestora îl făceau greu de înțeles de către cei din jur.

La Veneția era fratele său Manuso și, în primii ani pe care i-a petrecut acolo, l-a ajutat să se descurce; italienii și mai târziu spaniolii, pentru singularitatea în care l-au receptat, l-au chemat Domenico Grecul sau mai simplu, „El Greco”; culoarea s-a dovedit a fi modul său de a comunica cu semenii; în culoare nu este camuflat doar cuvântul, ci întregul univers pe care acesta îl poate degaja și susține în rostul său cu lumea dintotdeauna și de oriunde.

Și-a făcut ucenicia la școala lui Teophano, și el cretan de origine; acum ucenicul învață să picteze icoane; este un timp a cărui influență nu se va șterge niciodată; construcția spațiului în tablourile sale și expresivitatea chipurilor acum se conturează într-un mod care-l va uniciza pentru totdeauna. Maniera italiană deprinsă acum nu va șterge fondul său cretan, iar viziunea bizantină se va rafina, cu timpul, ajungând spiritualitate.

Talentat și nu lipsit de simțul gloriei, ajunge la școala lui Tizian, printre altele pictor la curtea lui

Carol I și Filip al II-lea.

Într-o scrisoare trimisă lui Filip al II-lea, Tizian se referea, probabil, la tânărul său ucenic, atunci când amintește de un anumit „grec, *foarte talentat și discipol de-ai mei*”.

Tizian era un geniu și El Greco s-a lăsat prins în mrejele esteticii acestuia; simțea că are nevoie de ceva foarte solid de la care să pornească, să-i devină punct de referință, măcar pentru început.

Independent, El Greco n-a putut rămâne definitiv la Veneția. Către 1570 îl cunoaște pe Giulio Clovio, un pictor miniaturist, vestit în epocă, protejat și prieten de suflet al cardinalului Grimani; Clovio, care se mișca cu lejeritate prin școlile pictorilor de peninsula italică, îl duce la Roma și-l recomandă cardinalului Famese; cardinalul, cu stofă de *mecaena*, presimte geniul tânărului, îl acceptă și-l găzduiește în palatul său; acum cunoaște atelierele pictorilor din Roma și manierismul roman va constitui o parte fundamentală a întregii estetici pe care se vor edifica tablourile sale; la Roma începe să germineze prestigiul său estetic. Lumina venetienilor Tizian și Tintoretto, lumina lagunei devenită armonie a culorii de care sufletul și gândul lui El Greco se contaminaseră, întâlnește la Roma sensul clasicist a operelor lui Michelangelo și Bassano. Tânărul cretan le armonizează, supunându-le propriilor rațiuni de la care pornește pictura.

După șase ani părăsește Roma și revine la Veneția dar, în același an, 1576, lasă și Veneția și ajunge în Spania; fugea, probabil, de cineva care-l ucisese pe Tizian. S-a stabilit, poate, mai întâi la Madrid, unde o cunoscuse pe Girolama de la Cuevas; era o castiliană nobilă, despre care s-a spus că i-a fost amantă; alții spun, astăzi, că i-a fost soție; cert este că de la ea a avut un fiu, Jorje Manuel, probabil tânărul cavaler pictat de El Greco într-un tablou aflat astăzi la Muzeul de Arte Frumoase din Sevilla.

Se știe cu siguranță că în 1577 s-a stabilit la Toledo, nu departe de Madrid, oraș în care s-a consacrat ca unul dintre cei mai mari pictori ai tuturor timpurilor. Transcendental, Toledo a acționat asupra spiritului estetic al lui El Greco.

Când a plecat spre Spania, ținta lui, inițial, a fost El Escorial; în cercurile artistice și la curțile principilor italieni se vorbea mult despre ceea ce

împlineau spaniolii la poalele Guadarramei, nu departe de Madrid. Acolo unde se construiește ceva colosal există întotdeauna tentația afirmării singulare. El Greco știa, simțea că are ceva de îndeplinit, ceva ce nu mai făcuse nimeni până la el; pentru a-și împlini dorința a realizat un tablou de probă, *Visul lui Filip al II-lea*; prin simbolul său clar, opera, într-o compoziție echilibrată, pe linia manierei în care se picta în epocă, i-a plăcut suveranului. Filip al II-lea l-a însărcinat apoi să picteze *Martiriul Sfântului Mauriciu și legiunea tebană*; regele n-a mai fost entuziasmat, a redus căldura prețuirii în fața acelei frumuseți făcute din verde și galben; El Greco va fi concediat; și totuși tabloul n-a fost distrus; a trecut prin timp, gusturile s-au schimbat și astăzi este una din capodoperele pe care le-am văzut la El Escorial. El Greco s-a stabilit la Toledo, orașul de pe Tajo; îi amintea de lumina limpede și aprinsă de soare, acea lumină pe care-o văzuse întâi în Creta natală. În acest oraș, sinteză de civilizații și culturi, El Greco și-a regăsit liniștea și a trăit sentimentul că aparține unei patrii; a avut o casă frumoasă și a iubit luxul și confortul.

Aici a lucrat întâi pentru biserica Santo Domingo el Antiguo; toledanilor, oameni rafinați, le-a plăcut pictura sa și au început să-l prețuiască. Din cartierul evreiesc, unde se afla, locuința sa domina fluviul Tajo; având o largă perspectivă asupra spațiului, El Greco picta identificându-se cu spiritul original și imperial al orașului. Sentimentul și vocația imperială a urbei, deopotrivă cu misticismul mesianic al Spaniei s-au îmbinat cu talentul său genial.

Faima de pictor al orașului s-a răspândit repede. Aceasta s-a completat și prin operele de arhitectură pe care le-a împlinit: Biserica Agostini din Madrid, apoi *Spitalul Milei* din Illescas. Tabloul pictat în ultimul său an de viață, 1614, *Cântecul său de lebedă, Înălțarea Maicii Domnului* este visul unui geniu transpus în culoare; frumusețe, delicatețe, bucuria împlinirii pământești dar și frumusețea desprinderii de cele trecătoare pe pământ. A murit liniștit într-o zi de primăvară – 31 martie 1614 – când, sub cerul limpede și trist ce străjuia Toledo înfloriseră magnoliile. Toledanii l-au regretat: dispărea dintre ei un om cu care orașul lor se identificase. Apoi au înțeles un lucru care i-a liniștit: încă o dată, orașul lor

și, deopotrivă Spania, mai împlinea o șansă pentru nemurire.

Don Luís de Góngora y Argote, marele poet destinat ermetismului ca și opera prietenului său din Toledo, i-a scris un sonet ca epitaf pentru lespede de pe mormânt:

„Esta en forma elegante, oh peregrino de
pórfido luciente dura llave
el pincel niega al mundo más suave
que dio espíritu a leño, vida a lino.

Su nombre, aun de mayor aliento dino,
que en los clarines de la Fame cabe,
el campo ilustra de ese mármol grave
venérale, y prosigue tu camino.

Yace el Griego. Heredó Naturaleza
arte, y el Arte estudio, Iris colores,
Febo luces, si no sombras Morfeo

Tenta urna, a pesar de su dureza,
lágrimas beba y cuantos suda dores
corteza funeral de árbol sabeo.”

„E cheie de porfir, o pelerin,
Aleasă forma, veșnic lucitoare,
Lumii tăgăduind penelul care
Prin sine-nsuflețea și lemn și in

Mai sus decât al goarnei zbor ce-împarte
în zare faima, numele să-i steie;
Pe câmpu-acestei marmure: scânteie.
Prinos îi dă și du-te mai departe.

De la cretanu-aici dormind, Natură
Învață Arta, flacăra mai pură
Phoebus și tu Morpheu umbră vetustă.

Să poată-această urnă grea să bea
Atâtea lacrimi cât parfum din ea
Revarsă lent o sabeană crustă”

(traducere de Ioan Horga)

Versurile lui Góngora, în tonuri dramatice, armonizează grav transcendența lui El Greco și a artei sale; peste secole, un alt mare poet al Spaniei,

Rafael Alberti, sugera în versuri la fel de adânci transcendența mesajului mării opere a genialului pictor din Toledo.

Despre El Greco s-a scris nespuse de mult și se va ieși și mai mult. Oricum, despre opera sa încă nu se știe ceea ce ar trebui să se știe. Ar costa o viață de gânduri și de drumuri, ani de muncă și de incertitudini să poți scrie așa cum vrei și cum ar fi adevărat odată, despre ce-a lăsat în lume acest om fără egal.

Pictorul a trăit într-o perioadă când misticismul spaniol își savura manifestările sale cele mai complete și complexe. Teresa de Ávila și Juan de la Cruz pun în modul lor de viață și exprimă prin scrieri, într-un limbaj încifrat și împlinit de dantelării baroce însemnele cele mai evidente prin care s-ar fi putut manifesta patima mistică. El Greco nu putea rămâne deoparte față de trăirile epocii. Ca atare, în opera sa există un substrat mistic fără ca acesta să rămână de sine stătător; el se alipește și susține, într-o excepțională putere de sinteză, o concepție stilistică și plastică atât de originală. El ajunge „să definească și să fixeze tipul și etosul spaniol al Contra-Reforme, cu o rară intensitate expresivă” (Alexandru Paleologu).

Dacă Spania s-a format prin puterea Castiliei de a uni în jurul ei celelalte provincii într-o sinteză din care n-a dispărut nici până astăzi nota distinctă a fiecăreia, la fel s-a format și arta, unitate spirituală, cu mențiunea că sinteza s-a produs fără ca vreuna din provincii să-și asume în această privință rolul de dirigitor. Sinteza s-a produs printr-o conștientizare la nivelul vieții spirituale că ceea ce era specific fiecărei regiuni era necesar celorlalte încât toate la un loc s-au văzut în situația de a accepta că pot forma o singură entitate inimitabilă, suficientă, distinctă. Principiul unității prin diversitate a funcționat în această situație în mod impecabil.

După M. Florisoone, Castilia și Andaluzia au fost cele două mari provincii ale Spaniei care au pus bazele acestei fuziuni, iar în umbra lor s-a așezat Catalonia. Castilia aducea melancolia și pasiunea, orientarea idealistă, iar Andaluzia oferea atmosfera luxuriantă și voluptuoasă, deopotrivă cu o viziune realistă și obiectivă asupra lumii.

Din această îmbinare se naște caracterul dublu, contrastant dialectic, seducător în manifestările sale în între; Spanie. Expresia acestei sinteze, în forma ei artistică, o realizează în literatură Cervantes. *„Scepticism și pasiune, voluptate și asceză, melancolie meditativă și umor viguros, subtilitate și violență, umilință și orgoliu, luciditate extremă și infinită sete de iluzii, realism și idealism, acestea sunt antinomiile sufletului spaniol, a cărui tensiune se menține într-un echilibru al exceselor contrarii”* (Al. Paleologu).

Mistica, în experiențele parcurse de Teresa de Ávila și Juan de la Cruz, trăiește printr-un deosebit apetit pentru concret, este foarte sensibilă și receptivă față de lumea fenomenală și viața cotidiană. Din sensibilitatea exacerbată se naște o intensitate emoțională, care, dacă este trăită la maximum, transcende experiența sensibilă, transfigurând-o în extaz mistic.

El Greco însă se depărtează de mistica celor doi. În primul rând, așa cum s-a observat deja, păstrează față de natură o totală indiferență; din aceasta reține doar plastica materiei; tema, singura temă a operei sale, este umanul într-o condiție excepțională, adică atunci când tensiunea sa internă este maximă. Din aceasta derivă acel fast, acea atmosferă de ceremonios prin care umanul este convertit în divin, divinul pare a se substitui umanului. Umanul și divinul, în unitatea care le asigură caracterul unui tot, dau la iveală patetismul pe care îl respiră tablourile sale.

Pătrunzând în lumea esențelor, acolo unde umanul și divinul se întâlnesc sub semnul aceleiași unități, El Greco practică o metafizică idealistă, cum se întâmpla în realismul scolastic al Occidentului. Al. Paleologu afirmă că, din această perspectivă viziunea mistică a lui El Greco, cretan, derivă din Mihail Psellos, platonician creștin, a cărui operă se definește, printre altele, a fi sursa bizantină a acestei scolastici. Teologia mistică a Răsăritului nu putea să dispară din sufletul unui cretan stabilit în Spania. El a reprezentat spiritul spaniol al Contrareforme, dar n-a părăsit niciodată concepția grecească despre Logos.

El Greco venea în Spania dintr-o lume care-și făcuse din controverse o tradiție; în spațiul

Greciei, ca să fii liber trebuie să posezi arta de a fi subtil; venind în Spania cu cele două tare fundamentale, El Greco întâlnea atmosfera creată după Conciliul de la Trento. Condițiile pentru manifestarea subtilității conceptiste îi sunt astfel create.

Manierismul său nu înseamnă alinierea neapărată la acea perioadă prin care, de obicei, se denumește sfârșitul Renașterii, adică intelectualizarea Barocului; apartenența sa la acest moment din istoria culturii universale se poate susține și prin aceea că misticismul său, imaginativ și filosofic, găsește drept porțiță de exprimare către lume două căi contradictorii, dar absolut complementare. În primul rând fondul său bizantin și, în al doilea rând, asimilarea plasticii italiene, în special a celei venețiene. Compozițiile lui El Greco se resimt, în mare parte vizibil sau prin aluzii discrete, de pe urma simbolicii și a iconografiei bizantine; mandrola bizantină ajunsă în Spania se contaminează, fără a-și pierde esențele, de ermetismul intelectualizat al extazului mistic; conciliabilele tainice, dialogurile grave și secrete, gesticulația stranie și aerul care învăluie tablourile sale nu sunt în esență altceva decât roadele pe care a reușit să le împlinească influența italiană și spaniolă asupra fondului său bizantin. De la italieni, El Greco a primit tehnica picturii renascentiste, iar Spania i-a oferit principiul spiritual al Barocului. Că fondul său este unul bizantin o dovedesc asemănările cu icoane și tapiserii, unele datând din vremuri anterioare lui El Greco. Al. Paleologu stabilește chiar o asemănare între o broderie, un văl de tâmplă dăruit de Ștefan cel Mare mănăstirii Putna, și celebra operă de la Toledo, *Înmormântarea Contelui d'Orgaz*. Gruparea personajelor, concepția compozițională, gesticulația hierofanică a mâinilor, linia alungită a trupurilor, senzația volumelor și voluptatea coloristică sunt realități care, în surprinzătoarea observație a lui Al. Paleologu, îl anunță pe El Greco într-o Moldovă în care bizantinismul a triumfat. Spania barocă i-a oferit lui El Greco căldura sanguină și o voluptate gravă, de negăsit altundeva toată plenitudinea ei.

De altfel, El Greco nu poate face excepție

de destinul celor aleși; pentru că sufletele și talentele lor sunt sinteze ale vremurilor, oamenilor și locuitorilor, fiecare minte mai ascutită găsește în ele oricând, posibile și revelatoare delicii intelectuale și estetice; este și acesta un mod de a-i apropia pe cei nemuritori de noi și o încercare de a le arăta că noi ne regăsim cât de cât în poveștile lor cu și despre oameni.

În multe locuri din Spania am avut ocazia să văd tablourile lui El Greco. Voi vorbi despre fiecare la momentul potrivit, căci sărbătorile sufletului trebuie lăsate acolo unde s-au produs.

La El Prado începem cu un portret – *Mântuitorul*. „*El Greco a fost înainte de toate și mai presus de toate un pictor de suflete*” (Manuél B. Cossio). Arta pictorului îmbină, ca în tot ce ne-a lăsat, o inimitabilă măiestrie tehnică cu forță de pătrundere, care știe să surprindă dintr-o dată, fără căutări și ezitări, rezultanta caracteristică a întregului proces spiritual al unui exemplar uman. El Greco n-a iubit, indiferent sub ce formă, vulgaritatea; lumea sa a fost una de stirpe aristocratică – o aristocrație a talentului, a ideilor, a aptitudinilor, a sensurilor vieții; de aceea, mai ales în portrete, pictorul a lucrat cu un entuziasm și o generozitate caracteristice îndatoririlor față de portrete.

El Greco a pictat suflete; când sufletele se adresează privitorului avizat, în toată sinceritatea unei clipe ce poate fi adâncă atât cât cuprinde eternitatea, se încheagă caracterele; el a făcut-o prin nestemate cromatice la care se adaugă o neglijență a desenului, savant căutată, în stilul Barocului și a misticii sale voluptuoase.

Mântuitorul, văzut de mine fără niciun indiciu „avant la lettre”, este un portret în spiritul icoanelor bizantine, peste care plutește ceva din atmosfera toledană; o tensiune a sufletului, o gravitate a gesturilor, o măreție bine temperată care vine din bizantinismul nativ al pictorului. Iisus este gânditorul cu fruntea înaltă, privitorul a tot ce se întâmplă cu noi și în sufletele noastre; El Greco a reținut melancolia din lumina ochilor, ca semn al durerilor lumii pe care și le-a asumat; chipul îi trăiește grija pentru finalitatea faptelor, iar gestul mâinilor, ceremonios, cu o semnificație

tainică, parte a unui triunghi mistic, accentuează o dramatică a poeziei cu care se înveșmântează reprezentările iconografice ale lui Iisus. El Greco a știut să redea prin privire și gestică enciclopedismul învățăturilor Mântuitorului, posibil de înțeles și urmat pentru oricare. Trăirea nu este doar o cale spre relevanță, ci și timpul anume creat pentru a cântări cu înțelepciune, dincolo de trecătoare legi, faptele gândite și asumate. Portretul Mântuitorului este aici, prin pasta de culoare și hieratismul privirii, o dovadă a conceptualizării Logosului grecesc, păstrat cu demnitate de El Greco și adus în Spania pentru a-și împlini voluptatea gravă.

În *Hristos purtându-și crucea* aria portretului se dimensionează; apar elemente noi în suprafața reprezentării plastice, toate pentru a alcătui o adevărată pledoarie a demnității și a asumării destinului. Iisus și crucea pe care o poartă formează acum o unitate; își duce crucea cu semeție; brațele duc mai degrabă un trofeu decât o greutate; mâinile cu degete alungite, carnația elegantă, lejeritatea degetelor trimit cu gândul la acele sonori care par a se prelinge din orgile catedralelor până la porțile cerului, într-o suită de meandre lejere.

Chipul lui Iisus are expresia cea mai umană cu putință; lipsesc însemnele divine, privirea îi este ațintită în sus, în pupilele ochilor sclipesc două stele; împăcarea cu destinul este definitivă, iar pacea sufletului îl singularizează; coroana de spini este un semn al demnității cu care a știut să-și îplinească menirea; fundalul tabloului este în tonalități de sienă cu străfulgerări de lumină. Indiferența față de natură este aici absolută; nu există nici măcar un element accidental. Ceea ce contează este tensiunea internă și exteriorizarea acesteia dă reprezentării un caracter patetic. Prin extensia simbolurilor, tabloul reprezintă o lume a cărei menire este asumarea cu demnitate a vieții.

Surprinde și aici, ca dealtfel în întreaga pictură a lui El Greco, o trăsătură aparte: chipurile și trupurile sunt alungite. S-a spus că pictorul suferea de o boală de ochi, deformând ceea ce vedea. Dar lucrurile nu stau întocmai așa; alungirea chipurilor și a trupurilor este un simbol al aspirației către

lumea înalturilor; patosul trăirilor are întotdeauna un sens al verticalității, al desprinderii de materia a cărei dimensiune este orizontalitatea. Divinitatea înalță spiritul uman și El Greco a redat acest lucru transformând corpurile în adevărate acorduri materiale care pornesc de la teluric și tind să se spiritualizeze. Aceasta este o manieră barocă ce probează exact una dintre esențele esteticii care o susțin: materia care parcă zboară „*cultul formelor în zbor*” (John Rupert Martin). Este în această trăsătură întâlnită la El Greco și la alte dimensiuni, mai reținută, în întreaga perioadă a Barocului hispanic, un adevăr: spiritul uman nu are orizontalitate, ci o verticalitate închisă, reținută de materialitatea trupului. El Greco a simțit lucrul acesta, traducându-l prin imaginile trupurilor care tind să se desprindă de pământ, care se subțiază pentru a trece într-o lume de deasupra; nu este o trecere ușoară, asemeni unui zbor, ci este caznă, efort; lumina umedă din priviri este expresia acestei idealități devenite parte a unui sistem estetic.

În sensul observațiilor de mai sus este exemplar tabloul *Sfântul Andrei și Sfântul Francisc*. Corpurile sunt „*alungite ca niște corpuri cerești, pentru a fi ca niște lumini, care par mari, deși văzute de departe... Terestre sau dumnezeiești, imaginile lui devin ca niște flăcări arzând de o dragoste divină, duhuri libere de acele trupuri pe care le descoperise Renașterea și din care făcuse o sinteză între spirit și materie*” (Lionello Venturi). Sfântul Francisc a fost sfântul pe care El Greco l-a tratat cu multă dragoste și insistență; pictorul a reușit să traducă fidel reprezentarea pe care putea s-o aibă în Castilia acel „*glorioso poverel del Dio*” (glorios sărac al Domnului); pictorul a dat formula și a fixat tipul Sfântului Francisc castilian palid, sumbru, slab, „*fiul legitim al asceticei și afectatei mistici naționale*” (Manuel B. Cossio).

Cei doi călugări se constituie ca două portrete, iar tabloul întreg este portretul fidel, niciodată depășit, al sufletului castilian din acel timp; în acești călugări se întruchipează în modul cel mai direct și mai limpede ambianța mistico-națională a Spaniei.

În jumătatea dreaptă a tabloului, Sfântul

Francisc, cu o mână la piept și cu cealaltă în jos, cu palmele întinse, cu privirea în jos, într-un moment de reflecție; în jumătatea stângă, Sfântul Andrei, maiestuos, cu chip de înțelept, într-o revărsare de verde și albastru, oferă privitorului, printr-o manieră situată între naturalism și afectare, un moment de taină mistică; asprul și stâncosul peisaj al muntelui lipește; orizontul îndepărtat, cerul liber, semnele irizate ale crepusculului, tentele de alb și cenușiu ce inundă norii, înfricoșători, între care apare marea cruce, se încheagă într-o adevărată atmosferă propice trăirii fiorului mistic. Spre deosebire de imaginea de trubadur al Domnului pe care Giotto a consacrat-o acestui sfânt în Italia, un chip și o atmosferă blândă, umană, senină, castilianul Sfânt Francisc al lui El Greco este expresia unei trăiri mistice care nu poate fi ea însăși fără dramatismul din care pornește și spre care tinde.

Tabloul *San Francesco d'Assisi* este dintre ultimele reprezentări ale acestui sfânt aduce în mod involuntar în memorie imaginea lui Hamlet în cimitir; Sfântul Francisc ține în mâini un craniu; în genunchi, îl privește, dar nu compătimindu-l, ci cu un soi de detașare, de lejeră îngăduință; este un dialog, nemărturisit în cuvinte, între efemeritatea vieții pe pământ și permanența credinței divine; alături de sfânt, în genunchi, pe jumătate întors către privitor, cu mâinile împreunate, se roagă un călugăr mai tânăr; acesta nu pare a fi ajuns la înțelepciunea matură atinsă de sfânt; chipul îi este senin, iar privirea nu se ridică mai sus de craniul contemplat acum.

San Francesco d'Assisi a ajuns la înțelepciunea esențială a vieții, înțelepciune atinsă de profeți, și mistici: „*vanitas vanitatum*”; călugărul cel tânăr este cel aflat pe drumul înțelegerii; el trăiește efortul înțelegerii prin contemplare, iar truda sa se face prin rugăciune pentru sine, și pentru semenii. Prin înțelepciune, sfântul a atins zona metafizicii, iar călugărul visează acest tărâm, nu cu liniște, ci cu pasiune, în veritabil spirit castilian; sufletul i se crispează în mâinile strânse a rugă, iar privirea contemplă într-o beatitudine greu de transpus în cuvinte interiorul abandonat meditației.

Tonurile de alb-murdar ale straielor, cu accente umbroase pe faldurile aspre, imprimă o notă de austeritate, de esențialitate.

Nu știu de ce, dar acest tablou mi s-a părut puțin elaborat în maniera în care s-a afirmat El Greco; este mai mult un moment surprins, unul elaborat; îi lipsește acea insistență și consistență a materiei, acel tumult al culorilor cu care te obișnuiește pictorul din Toledo în dorința lui de a întreține un dialog esențial între concretețea umană și spiritualitatea sa veșnică, acea forță care îl ridică spre înalțuri, simbol al pasiunii.

Indiscutabil că una dintre pasiunile lui El Greco a fost lumina; venind dintr-o zonă în care lumina își savurează deliciile pământene, pictorul a transformat-o în modalitate de exprimare a marilor pasiuni sufletești; sufletul se exteriorizează pe trup și pe chip, prin lumină; când aceasta este mai do- moală, intră în joc ochii și mâinile. Cele două țin acum discursuri despre pasiunile vieții.

În portrete, spectacolul luminii devine meditativ, misterios și ușor elegiac; detaliile se unesc și fiecare are vocea sa în simfonia unui caracter; El Greco, diferit de maeștri Tizian și Bassano, are pasiunea volumelor fluide; ca o reminiscență a fondului său bizantin, se abandonează construirii prin culoare, desenul rămânând pe un plan secund.

Cavalerul cu mâna pe piept este o admirabilă operă a genului portretistic din întreaga istorie, a artei universale; compoziția sobră, culoarea în aceeași atmosferă a sobrietății, detaliile conturează aici portretul Cavalerismului spaniol; din tehnica execuției și din culoare izvorăște o omenie condensată, un umanism elegant, rafinat, superior; în sobrietatea feței, în gestul de a-și ține mâna la piept se însumează acceptarea și slujirea omeniei și a onoarei. Tinerețea, frumusețea, distincția elegantă, aerul seniorial, fastul vestimentar și intensitatea emotivă, melancolia și amara tristețe care-i licărește în ochi sunt deosebit de limpezi; privindu-ne în ochi, rostește un monolog despre omenia și oamenii unor vremuri. Reflexiv, el aparține umanului dar și unei puteri izvorâte dintr-o morală care-l domină, înnobilându-i viața, faptele și credința. Tabloul, de dimensiuni nu prea mari, este o armonie de negru deșirat în tonuri;

pe fundalul de negru carbon, se conturează într-un negru nobil, de catifea, costumul de cavaler; avalanșa de negru este întreruptă de mâna tânărului care nu mai apare ca o floare, așa cum înfloresc mâinile în alte compoziții ample ale lui El Greco; nu caută nici lăntșorul de aur pe care-l poartă la gât, nici impresionantul medalion, ascuns pe jumătate în pliurile hainei, nici mânerul spadei, impecabil cizelat, sub a cărui cruce tabloul se sfârșește, ci se desfășoară pe piept, semnificând noblețea neamului și mândria cu care o slujește.

Umerii, ținuti cu semeție, verticalitatea, gâtul susținut de aceeași culoare neagră a veșmintelor accentuează statutul nobiliar al bărbatului; apar acum cele două mari contraste de alb mat și alb transparent pe fondul de negru material: la mână și la guler dantelele elegante ca două potire, din care izvorăsc chipul și mâna, în culori aproape străvezii. El Greco nu mai face apel la culorile specifice pentru redarea carnației și înlătură jubilația luminii; totul se închide în tonuri care vizează paloarea ca semn al nobleții.

Chipul bărbatului este prelung, fruntea înaltă, ochii ușor melancolici căutând propria-ne privire, barba îngrijită, o broderie care completează fața; mâna cu degete lungi, răsfirate într-un gest lejer elegant, spada cu mânerul aurit care strălucește veghind la semnul crucii ce încheie tabloul, sunt ca niște acorduri ale lucidității umane în simfonia de negru a vieții.

Este în acest tablou un triumf al conștiinței umane, al puterii sufletești, al nobleții care apără și se apără, totodată. În acest chip, El Greco nu a pictat doar atitudinea unui om, ci caracterul Spaniei din Secolul de Aur când, mândră de ea, își apăra credința cu viața și își salva viața prin credință. Dintre cei cărora am încercat să le cunosc gândurile, așa îmi apar Gongora sau Lope de Vega: cavaleri și poeți, nobili și ușor melancolici; trăiau altoindu-și zilele cu sensul onoarei, pentru că păstrarea acesteia aducea sensul vieții; în afara acestuia n-ar fi dispărut o viață, ci un popor întreg. Realizând portretele unor cavaleri, El Greco pictează mai puțin individualități; el fixează într-o adevărată epopee virtuțile spiritului cavaleresc în toată complexitatea sa, așa cum s-a manifestat

În Spania într-un secol exemplar. Pe linia acestei viziuni sintetice se înscrie și *Portret de cavalier*, tablou care uimește prin multitudinea tonurilor de negru pe care le-a putut vedea și reda acest om cu suflet elegiac, dar și încrâncenat în mândria sa; siena arsă, brunul, albastrul sau verdele, roșul sau oricare altă culoare se dizolvă în acorduri de negru, până la deplina identificare cu acesta. Pe un astfel de fundal – adevărat regal de tensiune dramatică – apare chipul unui cavalier. Magistral cunoscător al sufletului uman, El Greco a făcut din acesta resortul oricărui chip pe care l-a pictat. Nu chipul are trăsături, ci sufletul se exteriorizează prin chip; acordurile sufletului se traduc prin liniile obrazului, prin pomeți, prin frunte, privire și culoare a tenului; cavalierul are un suflet melancolic și pare obosit; mândria se pregătește să somnoleze și refuză să mai viseze la fapte eroice; se simte puțin îmbătrânit, dar nu trăiește regretul tinereții; este resemnat, și-a înțeles destinul, nu așteaptă o recunoaștere clamată; privirea și înțelegerea tăcută sunt semnele sale senioriale; nu este dispus nici unei conversații, nu dorește să ofere exemple, nu așteaptă întrebări; este el, cu tot ce-a fost și va fi încă – seniorul, cavalierul; gulerul care-i decupează capul de trup este mai material, nu mai are irizările celui pe care le avea *Cavalierul cu mâna pe piept*; nu mai exultă din el eleganța exemplară a tinereții

sângelui nobil și fierbinte; haina cea neagră tremură ușor pe linia umărului o rază de lumină care moare melancolică, într-un acord sângerieu.

El Greco realizează aici, așa cum afirmam ceva mai înainte, o imagine a cavalerismului, dar nu a celui cavalerism eroic, ci a unui reflexiv, deja rostogolindu-se spre sfârșitul vieții și convertit într-o înțelepciune care dă și mai multă prestanță nobleții.

Pretutindeni se aud voci care comentează tablourile măștrilor, și El Greco n-a făcut excepție de la oferta făcută celor care vor să privească și să propună înțelegerea unei picturi. S-a scris enorm, s-a vorbit și mai mult și așa se va întâmpla mereu. Se pedalează însă prea mult pe felul în care este realizată pictura; structura și compoziția, dezmembrarea ansamblului capătă întâietate în defavoarea semnificațiilor; este foarte adevărat, nu trebuie acceptată o literaturizare excesivă a operei, dar transpunerea ei într-un discurs care să înglobeze semnificațiile este de un real beneficiu.

Portretele lui El Greco sunt în acest context poeme despre o anumită spiritualitate și a le reduce doar la decantarea procesului elaborativ înseamnă a cunoaște tehnica de lucru și mai puțin gândirea și sensibilitatea din care au izvorât și pe care în mod normal le însumează.

AMINTIRE DIN VĂRĂDIA "ARCIPIVA" (COMUNA MEA NATALĂ.)

Cicero și noi

Aurelia NICULAE

*„Naturam si sequemur ducem,
numquam aberrabimus.”*

*(„Dacă vom lua ca îndrumător natura,
nu ne vom rătăci niciodată.”)*

Cicero – De officiis

La ce bun Cicero astăzi? Gândesc că această întrebare este bună și legitimă. De ce să-l mai frecventăm pe Cicero în vremile noastre, când oamenii au ajuns pe lună, iar progresul în toate domeniile de activitate umană este considerabil?

Mai avem, atunci, nevoie de cei vechi? Grecii și romanii, și nu numai ei, ce ar putea să ne mai învețe? Pentru ce îi studiem în școală? Observăm ușor că interogația îl transcende pe Cicero și țintește întreaga moștenire greco-latină. Orice elev, orice tânăr se poate întreba, prin urmare: la ce bun să învăț greaca, latina, să studiez scrierile vechilor filosofi și scriitori? Mă mai ajută toate acestea la ceva, azi, în era informației? Dacă da, cum? În ce mod? Unde folosește clasicismul?

I. În primul rând, citindu-l pe Cicero, ne citim, în bună parte, pe noi, dat fiind faptul că rădăcinile (fundamentele) Europei se sprijină și se originează pe și în Antichitate. Așa că, învățând despre Cicero, învățăm despre noi: istoria suntem noi, cu bune și rele. Valorile pe care azi le promovăm ei le-au propus posterității.

II. Cicero, ca și întreaga zestre latină, nu vorbește numai despre pragmatismul politic, ci reprezintă o valoare spirituală ca atare: citindu-l pe Cicero, devii mai frumos spiritual, plimbându-ți sufletul pe limba și spiritul cultivate de el într-un mod nemuritor. Iată-l pe Cicero model de:

- a) scriere frumoasă. Astăzi, când suntem prinși în fenomenul comunicării mai mult ca oricând, frumusețea ei (a comunicării) înobilează un tânăr. În general, cultura înseamnă frumusețe, iar aceasta va salva lumea – se spune (Dostoievski);
- b) erudiție. Eforturile din tinerețe ale lui Cicero de a se cultiva în filosofie și literatură (la Atena

și nu numai), dar și după ce intră în viața publică, sunt considerabile. Numai că – trebuie subliniat – el nu studiază culturi diferite pur și simplu, ci pentru a-și servi patria, promovând și stimulând la Roma dezvoltarea culturii latine, capitol deficitar pe acea vreme în urbea de pe Tibru. Prin alții, către patrie – altfel spus, îmbogățește vocabularul filosofic latin și face, astfel, posibilă filosofia în patria sa. E puțin? E foarte mult! Și, în plus, o admirabilă lecție de patriotism: „Vincebamus a victa Graecia”. Pe care orgoliosul Cicero o mărturisește cu durere, dar și cu voința de a schimba lucrurile. Răspunzându-i lui Marcellus („Despre stat”), care afirma: „Am trăit destul, atât pentru natură, cât și pentru glorie”, interlocutorul (de fapt, Cicero) îi răspunde prototipal: „dar ai trăit, desigur, prea puțin pentru patrie și acesta este lucrul cel mai important. Oare îți vei cântări viața în funcție de liniștea ta sufletească și nu potrivit cu nevoile statului?”

Desprindem de aici ardentul său patriotism și, mai ales, imensul sentiment de responsabilitate pe care îl are față de țara sa, față de Roma. De aceea respinge hotărât apolitismul de pe pozițiile doctrinei stoice. Oare azi nu se cere ieșire din pasivism și implicare în viața cetății, a comunității?

III. Cicero, poate mai mult decât orice intelectual și om politic roman, promovează ideea de cetățean roman care are drepturi și obligații. El se înscrie pe una din liniile dominante ale mentalității romane tradiționale, potrivit căreia supremul ideal era cetățeanul ca om politic și militar. Elementul hotărâtor al istoriei romane a fost expansiunea. Constituția aristocratică a Romei era întemeiată pe magistraturile anuale, responsabile să prevină

orice tentativă de instaurare a unei dominații personale în dauna senatului. Spiritualitatea romană tradițională, proprie unei națiuni de cultivatori, a fost zdruncinată din temelii de criza de adaptare produsă de noile condiții create de expansiunea romană. Cetățeanul roman, în contact cu orizonturi culturale extrem de largi (dincolo de pomerium-ul Romei), întră în criză morală. Cicero simte nevoia îmbunătățirii cetățeanului roman pentru ca acesta să servească mai bine statul, pornind de la ideea că omul roman era cetățeanul lumii întregi (ideea statului universal întemeiat pe autoritatea divină și pe ideea apartenenței la comunitatea umană). Oare astăzi nu vorbim despre un „stat” mare, care este UE și care presupune cetățeni europeni „calificați”, o conștiință europeană, valori europene? Tiparul nu este original. Cicero îl știa pe de rost și l-a experimentat cu milenii în urmă.

IV. Niciun stat nu poate trăi fără respectul valorilor fundamentale care protejează ambii parteneri: statul și cetățeanul. De aici vine nemurirea unei cetăți, fie ea și Roma, ca în cazul lui Cicero.

V. Justiția, ca fundament al statului, al imperiului, se materializează prin lege. Este punctul forte al ideologiei romane care i-a asigurat, în mare parte, Romei eternitatea. Merită să aruncăm o privire mai stăruitoare asupra acestui subiect de mare actualitate și în zilele noastre.

Ca și instinctul social, justiția, la Cicero, este înăscută, iar nu rezultatul constrângerii exercitate de guvernanți sau al fricii. Legea există în natură, nu a fost concepută de om, care o descoperă doar, ca element de legătură între om și natură. Se deduce de aici că statul nu este o simplă comunitate de oameni, ci una întemeiată pe un sistem juridic. Urmându-și instinctul justițiar firesc și redactând legi drepte, omul se conformează naturii; deci, dreptatea are un caracter natural. Este atât de fascinant și de confortabil să vezi, tu, omul de azi, că un om de acum două mii de ani avea tăria să susțină că justiția e înăscută, iar dreptatea este naturală! Cine respectă justiția și legea se integrează în comunitatea statală, adică în natura universală. Suprema lege este însăși rațiunea universală eternă, iar legile fiecărui stat trebuie să derive din ea. Iată accesul la eternitate! Iar legea și statul au valoare în sine și se află deasupra tuturor oamenilor, inclusiv a magistraților.

În acest context, cum spuneam, supunerea

față de lege este dovada înțelepciunii și condiția libertății, dat fiind că libertatea constă în conformarea față de necesitățile naturii. „Suntem sclavii legii pentru a fi liberi” – declara, emfatic, Cicero într-un discurs. Astăzi, noi promovăm, în esență, aceeași concepție despre respectul față de legi și raportul dintre lege și libertate.

VI. Respectul personalităților, al lui „dignitas”, în cadrul raportului stat-cetățean, este asigurat în perioadele de echilibru, de calm („otium cum dignitate” – „Pro Sestio”). Acest fapt se poate asigura fie în cadrul formulei republicane, fie printr-o guvernare monarhică, acceptată de Cicero spre sfârșitul vieții ca o conducere mixtă, cum o numea. Ideea este că statul este legitim dacă cetățenii sunt respectați în drepturile lor. Perfect actual.

VII. Mesajul lui Cicero este unul al păcii și al non-violenței în procesul de guvernare. Vi se pare inactual? Roma tânjea, în timpul lui, după „otium” prin „concordia ordinum”, acordul diferitelor componente ale puterii politice din statul roman.

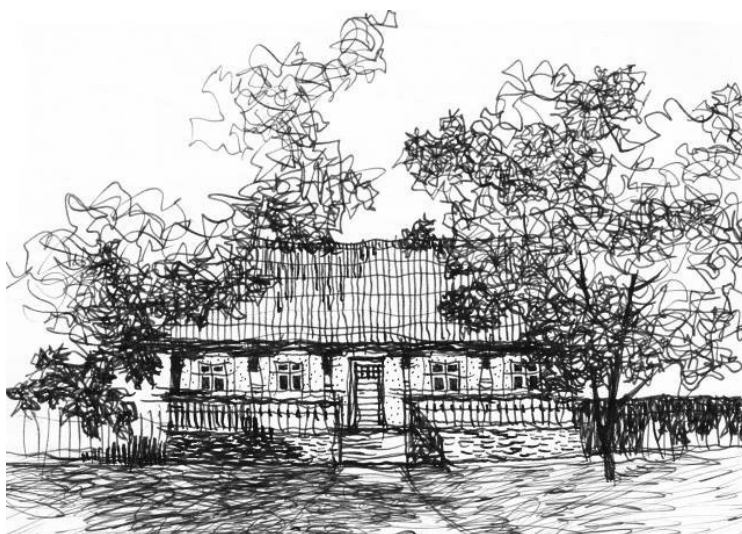
VIII. Rolul elitelor – în perioadele de criză, mai ales – este hotărâtor. Ele trebuie să se comporte ca moderatorii ai cetății, și nu ca stăpâni ai ei. Îi găsim și azi în teoria politică, dar îmbrăcați în alte haine conceptuale. Oamenii de stat – propune Cicero –, cei „inspirați”, reunesc gândirea teoretică cu abilitatea și înțelepciunea în acțiune.

IX. Necesitatea religiei în guvernare, dar și pentru cetățean. Cicero evidențiază rolul factorilor spirituali în acțiunea politică.

X. În încheiere, după această scurtă trecere în revistă a actualității lui Cicero, revenim la ideea că romanii l-au prețuit pe Cicero mai mult pentru limbă. Seneca Retorul reproduce un pasaj al lui Cornelius Seurus și insistă asupra versului în care se spune că, odată cu moartea lui Cicero, „trist a tăcut elocința limbii latine”. Citează, în continuare, un vers al lui Sextilius Ena: „Cicero trebuie plâns și de tăcerea limbii latine”. Dar ceea ce a pus el în limba latină se regăsește în limbile vorbite azi. A dat măreție Romei și, prin ea, Europei. Fapta sa ne vorbește și azi. Oare, într-un senat lăuntric, azi îl mai ascultă cineva pe Cicero? Dacă nu, înseamnă că nu Cicero și limba latină sunt de plâns, ci altcineva: o lume care dă din gură din ce în ce mai mult, dar nu vorbește.

Februarie

- 1 februarie 1902 – s-a născut, la Slatina, compozitorul **THEODOR GEORGESCU** (m. 20. 08. 1985)
- 1 februarie 1928 – s-a născut, la Balș, publicistul și epigramistul **VALENTIN SMARAND POPESCU**
- 2 februarie 1955 – s-a născut, la Berzovia (Caraș-Severin), prozatorul și actorul **VISI (ZEFIR BERZOVIS) GHENCEA** (m. – 23. 12. 2009, București)
- 4 februarie 1967 – s-a născut, la Milcov, caricaturistul **CĂTĂLIN MIHALACHE**
- 5 februarie 1948 – s-a născut, la Slatina, poetul și publicistul **NICOLAE DOROBANȚU**
- 5 februarie 1953 – s-a născut, la Sâmburești, poetul și publicistul **GEORGE VAIMAN**
- 7 februarie 1891 – s-a născut, la Caracal, pictorul **GHEORGHE TEODORESCU-ROMANAȚI** (m. 20. 04. 1980, București)
- 7 februarie 1984 – a murit, la București, compozitorul **RADU ȘERBAN** (n. 1. 12. 1927, Caracal)
- 9 februarie 1949 – s-a născut, la Dobrețu, pictorul, sculptorul și desenatorul **NICOLAE TRUȚĂ** (m. 16. 08. 2010, Slatina)
- 14 februarie 1954 – s-a născut, la Nicolae Titulescu, prozatorul și eseistul **MARIAN-VICTOR BUCIU**
- 14 februarie 1981 – a murit, la București, istoricul **VASILE MACIU** (n. 3. 12. 1904, Caracal)
- 15 februarie 1948 – s-a născut, la Potcoava, criticul, istoricul literar și omul de radio **CONSTANTIN DUMITRACHE** (m. 21. 11. 2001, Craiova)
- 15 februarie 1956 – s-a născut, la Caracal, poetul, eseistul și gazetarul **AURELIAN TITU DUMITRESCU**
- 18 februarie 1975 – a murit, la Caracal, publicistul și editorul **REMUS FLORICEL SCARLAT** (n. 16. 08. 1913)
- 20 februarie 1889 – s-a născut, la Slătioara, **GRIGORE (NIFON) CRIVEANU**, primul mitropolit al Olteniei (m. 14. 06. 1970, București)
- 20 februarie 1967 – s-a născut, la Amărăștii de Jos (Dolj), poeta și prozatoarea **MARIDOR**, pe numele adevărat **MARIANA DIDU**
- 25 februarie 1889 – s-a născut, la Slatina, sculptorul **THEODOR BURCĂ** (m. 1950, București)
- 25 februarie 1953 – s-a născut, la Osica de Sus, poetul, publicistul și editorul **MARIAN DRĂGHICI**
- 27 februarie 1852 – s-a născut, la Slatina, **MARIN ANDREIAN**, fondatorul primei biblioteci publice din oraș (m. - ?)
- 27 februarie 1967 – s-a născut, la Cârlogani, poetul **SILVIU VIOREL PĂCALĂ**

Grădina de zarzavaturi

(piesă în două acte)

Dumitru BĂLUȚĂ

Personaje:

Petre Poalelungi – pensionar, fost judecător
 Veronica – soția lui Petre, pensionară, fostă profesoară
 Constanța – nora soților Poalelungi, lector universitar
 Petruț – fiul Constanței și nepotul soților Poalelungi, licean
 Kosolapâi Ivan Ivanovici – turist rus, pensionar, fost funcționar
 Bobelică – avocat, senator
 Zeamă – muncitor, angajatul firmei soților Poalelungi

ACTUL I

SCENA I

O vilă modestă la munte. În prim-plan, terasa cu masă și scaune rustice. Pe masă, câteva legume și verdețuri proaspete. Alături, discordant, se vede porțiunea unei sere de zarzavaturi așezată pe fundație de piatră brută.

Petre, la masă, numără niște bani. Apare Veronica bine dispusă, fredonând un șlagăr modern.

Veronica: Vai, ce dimineată splendidă! Servim cafeaua la aer liber sau în sufragerie? (*Petre nu răspunde, e preocupat cu banii*) De ce taci, dragă? (*Petre, surprins, trage repede peste bancnote un ziar, prefăcându-se că citește*) Carevasăzică îți citești ziarul. Ce mai scrie Bucureștiul?

Petre: (*Bâlbâindu-se*) Păi, scrie... Critică Guvernul că a tăiat salariile și pensiile, iar acum mai scumpește și tarifele la gaze și energia electrică...

Veronica: (*Privește peste umărul lui Petre*) Haide-hai, asta citești tu în ziarul *Moldova Suverană*! De unde l-ai luat, că eu, una, nu l-am mai văzut de când am plecat din Basarabia. Aoleu, am uitat că

acum o lună ai mers la Chișinău (*silabisind*) de-le-gat la Con-gre-sul Mol-do-ve-ni-lor din di-as-po-ră. Hm, la întoarcere vei fi tăinuit în el de vameși vreo sticlă de *Stalinskaia*, că puțină palincă se găsește în Ardeal.

Petre: (*Încearcă să-și recupereze poziția*) Nu, măi nevastă, nu mai este char așa...

Veronica: (*Dă ziarul la o parte*) Bani? De unde? (*Drămuiește în mâini zarzavaturile de pe masă, cu dispreț*) Zarzavagiule, iar ai făcut negoț cu turiștii. Mă, tu crezi că rușii ăștia de aia vin în România tocmai din Siberia, ca să cumpere castraveți, roșii, pătrunjel?...

Petre: (*Conciliant*) Lasă, Veronico, că pricep ei ce e bun. De unde cumpără pensiunea produse pentru gătit? De la supermarket, de la piață, dar cine știe ce e acolo. Legumele și verdețurile noastre sunt pur ecologice (*cu mândrie, arătând spre seră*), se vede. Nu degeba am înjghebat sera asta în coasta Predealului.

Veronica: (*Amărită*) Mă Petre, mă, asta e ocupație de intelectual?! S-a trezit țăranul în tine, stă de veghe între anotimpuri.

Petre: Păi, energia electrică se scumpește, gazele se scumlesc. Ne trebuie și nouă un ban în plus ca să facem față nevoilor. Adevărat, Mircea ne-a dat să locuim vila lui, dar utilitățile trebuie să le plătim noi. Are și el o groază de cheltuieli la București...

Veronica: (*După o pauză*) Lasă, nu moare de foame.

Petre: De foame nu moare, dar Bucureștiul înghite bani, nu glumă. O fi medicina profesie de aur, numai că...

Veronica: Haide-hai, omule, că nu vom scotoci prin tomberoane. Avem și noi pensie.

Petre: Adevărat, însă pensia mea din Moldova, chiar dacă e de magistrat, la prețurile europene

nici măcar purici nu face. Ei bine, tu ai reușit să obții pensie românească, ceva surplus este, dar poți să spui că tot acolo suntem. Eu zic așa: cultivăm ce reușim pentru casă, dar și ceva de vânzare. Cel puțin să recuperăm cheltuielile cu sera, numai pământ fertil cât am cărat...

Veronica: *(Ironie)* Da, l-ai fi adus tocmai din Basarabia! Vorba domnului Bobelică...

Petre: *(În tonul ei)* De ce nu? L-am adus noi și de acolo, sub unghii... *(Pauză)* Hm, Bobelică... Bo-bi... S-a găsit cine să mă decline! Să-și mai amintească și el de unde vine. Tat-so grec, mă-sa italiancă, iar el bucureștean... cu terenuri de pădure în Harghita și vilă cu tricolor pe creastă la Predeal... De altfel, nu e rău la suflet, un vecin de cea mai bună calitate, doar că e gură-spartă, suferă de diaree verbală.

Veronica: Haide-hai, când vă luați voi la o țuică!... Nici tu nu ești cheie de biserică. Am auzit eu ce lăläiai.

Petre: *(Provocat)* Da' ce am spus, Veronica? Ce cârtești?

Veronica: Cum, nu ții minte? Îi ziceai lui Bobelică precum că se ascunde de clienții săi incomozi în munți la vilă, că avocați ca dânsul ai mai văzut, că tu la sovietici ai făcut studii juridice adevărate, nu ca... De nu intervineam eu, cine știe unde ajungeați.

Petre: Păi, la un pahar...

Veronica: Asta e, la pahar! *(Pauză)* Las-o baltă să se înece broaștele. *(Dă din mână a lehamite, apoi se apropie de geam și strigă)* Petruț, puiul bunii, deș-tep-ta-real! În curând vine și tati să te ia la București. A dat aseară telefon și a spus că de mâine începi pregătirea pentru examenul la mate. Ți-a găsit un repetitor nou. *(Pentru sine, cu necaz)* Ce să facem dacă l-ai picat! Trebuie să mergi la a doua sesiune... Treizeci de ani am băgat altora în cap matematică, dar iată că pe tine... Nu te prea tragi tu, berbecuțele, la ecuații... Maică-ta și preavrednicul tău bunic sunt de vină: „Să nu umblați cu șpaga!” – că nu se mai ajută oamenii... *(Către Petre care tocmai pune cu grijă banii în portmoneu, iritată)* Ce faci? Ia dă banii ăștia la mine dacă tot ții să facem față cheltuielilor casei. *(Îi ia banii și le dă drumul neglijent în buzunarul vast al capotului după care, intrând în casă, îi aruncă peste umăr)* Hai, zi odată: îți aduc cafeaua afară sau vii cu noi în sufragerie?

Petre: *(Intimidat)* Păi, vin imediat, numai să strâng zarzavaturile astea că se veștejesc la soare...

SCENA II

Petre, bombănind ceva, strânge de pe masă zarzavaturile într-un paneraș. În casă se aude Veronica, cicălindu-l pe Petruț care nu se dă sculat din pat. Pe uliță apare Kosolapâi cu un pachet la subsuoară.

Kosolapâi: *(Tare)* Dobroe utro, Piotr!

Petre: O-o-o, Ivan Ivanovici! Zdorova! Zahodi, zahodi.

Veronica: *(Ieșind repede din casă, către Petre, curioasă)* Cine mai este și ăsta, mă?

Kosolapâi: *(Dând buzna pe terasă.)* Dobroe utro, Veronica Vasilievna!

Veronica: Dobroe, dobroe... *(Către Petre, nedumerită)* De unde mă cunoaște?

Petre: E domnul Kosolapâi Ivan Ivanovici... Am făcut cunoștință azi, dis-de-dimineată, când am fost la pensiune cu zarzavaturi. Am făcut schimb de CV-uri, cum s-ar zice, de protocol. El e din Siberia. Îi place tare în România și, de când a ieșit la pensie, mai vine să se odihnească la Predeal.

Veronica: *(Cu aluzii.)* Mai știi, o fi prins dragoste de țara asta în preajma revoluției, când au invadat-o pe autoturisme Jiguli turiștii cu ochi albaștri.

Petre: Lasă, Veronica, glumele astea. Pare a fi un băiat cumsecade. *(Mândru de sine)* A cumpărat roșii de la mine și a plătit cu dolari.

Veronica: *(Scoate din buzunar șomoilogul de bancnote în lei mărunți, din care culege o bancnotă de cinci dolari și o cercetează)* Hm! Vezi, Doamne, 5 dolari! Serie nouă. Nu cumva rusul ăsta e american?

Kosolapâi: *(Surprinzător, trece la limba română, doar că pronunță cu dificultate unele sunete.)* Stimată Veronica Vasilievna, în primul rând, vă cunosc doar atât cât mi-a povestit soțul dumneavoastră, Piotr. În al doilea rând *(râde cu poftă)*, nu sunt niciun fel de american, ci rus sadea.

Petre: *(Uimit)* Cum, cunoașteți româna?! De unde și până unde?

Kosolapâi: *(Trufaș)* Piotr, nu ți-am spus acum câteva ore că în tinerețe am lucrat 3 ani în Re-Se-Se-Me? Ei bine, îți mai raportează detalii: pe timpul URSS, după absolvirea Institutului de Drept din Sverdlovsk, am fost repartizat la muncă în Moldova voastră înfloritoare, mai precis, în raionul Ocnița, atunci proaspăt format. Am locuit în gazdă la niște moldoveni, cum spuneau ei, „din viță veche”. De la ei am învățat limba moldovenească.

Veronica: *(Intervine vehement)* Limba română,

domnul meu! *(Lui Petre care îi face semne conciliante)* Da' tu ce, mă, ești avocatul lui? Țștia totdeauna au știut mai bine decât noi ce limbă vorbim...

Kosolapâi: *(Calm)* Da-da, moldovenească.

Veronica: Domnule urs...

Petre: Veronico, ți-am spus: e domnul Kosolapâi...

Veronica: Da, mă, am memorizat, dar îmi vine mie așa, să-i zic urs. *(Trece sfidătoare prin fața lui Kosolapâi și pleacă în casă. Din prag mai aruncă o replică peste umăr)* Numai că ursul, chiar dacă e și puternic, nu-și impune nimănui puterea, doar ca să se apere...

Petre, încercând să se retragă cumva din situația confuză creată, strânge tot de pe masă: ziarul îl împătorește și îl pune în buzunar, iar panerașul cu zarzavaturi îl agață într-un cârlig ce atârână de sub streășină în dreptul ușii, între două ghivece cu flori suspendate, apoi îl invită pe Kosolapâi să ia loc. Între timp, ca pretext pentru a continua disputa cu Kosolapâi, Veronica aduce pe tavă două cești cu cafea.

Veronica: *(Sec)* Poftim, serviți. Domnule Kosolapâi, dumneata să nu vulgarizezi pe seama limbii mele. Ia aminte: limba română este patria mea!

Kosolapâi: O, ingenios, ingenios!...

Veronica: Măiestria spusei nu-mi aparține. E un poem. Știi cine l-a compus? Numai să nu spui că Alexandr Sergheevici Pușkin. O fi el și geniu, dar despre românii moldoveni numai injurii a scris...

Kosolapâi: Doamnă profesoară, eu nu prea pricep la literatură. Să fiu sincer, nici pe Pușkin nu am avut ocazia să-l citesc decât în școală.

Veronica: Ei bine, Nichita Stănescu. Apropo, din mamă rusoaică, dar s-a rugat cu pasiune și pietate pentru poporul român. Românii vorbesc limba română, stimabile Kosolapâi. *Nouă nu ni se spunea adevărul.*

Petre: *(Încercând să intre și el în discuție)* Da, unele subiecte erau zonă închisă.

Veronica: Ehe, încă cum! Chiar și după moartea lui Stalin, când am venit la Sârma de pe Prut...

Kosolapâi: Ați încercat să fugiți în România?

Veronica: *(Râde)* Nu, domnul meu, numai de fugă nu ne era nouă atunci. Sârma este satul de baștină al părinților mei, dar are și sârma aia ghimpată istoria ei. Bunăoară, un coleg de clasă a scris o poezie și a trimis-o la ziarul raional ca să o publice. Vai de capul lui ce a pățit! Noroc că l-a scos din rahat un

unchi de-al său care lucra la Chișinău, undeva sus, chit că s-a ales și ăla cu dosar la kaghebe.

Kosolapâi: Ce putea să scrie de speriat un elev?

Veronica: N-a scris cine știe ce, dar se temeau, iar frica are ochi mari. Stați că știam pe de rost... Cam așa: "Dincolo – mure coapte ca sângele,/copilul din ochiul meu zăcându-le./În verdele ierbii visez să le-ating,/mereu întind mâna și-mi vine să plâng...// Tată, zic cu jind, uite, după sârmă.../Dar abia aud: "Lasă, pe urmă..."//Tată, uite râul, după care/ce să fie oare, numai zare?//Coasa trage, cu lacrima-n dinți./ Târziu: "Avut-am, 'mă-sii, și noi părinți?!..." *(Plecând în casă, aruncă peste umăr)* Iată cum a fost pe la noi, domnule Kosolapâi.

Petre: *(De parcă nu s-ar fi întâmplat nimic)* Acum o să servim câte o cafeluță turcească cu caimac, cum numai gospodina mea știe să gătească...

Kosolapâi: Oh, Piotr, iute soție mai ai!

Petre: *(Trecând peste replica lui Kosolapâi)* Chiar mă bucur, Ivan Ivanovici, că ați trecut pe la noi. Faceți-vă comod și să vă simțiți ca acasă.

Kosolapâi: *(Dă ceștile la o parte, desface pachetul, scoate mai întâi două pahare, apoi o sticlă de vodcă. Triumfător.)* „Stalinskaia”! Să închinăm cu ocazia întâlnirii a doi juriști... *(râde cu poftă de ceea ce urmează să spună)* care au slujit un apus imperiu.

Petre: *(Privește confuz împrejur, apoi cu glas grav)* Ivan Ivanovici, aș vrea să știți: dacă vă referiți la Uniunea Sovietică, eu, unul, n-am slujit niciun imperiu, ci drepturile cetățeanului. La drept vorbind, mai mult de jumătate din carieră am activat în folosul statului meu adevărat, suveran și independent – Republica Moldova. Eu zic așa...

Kosolapâi: Stai liniștit, Piotr, glumesc și eu. Lasă patriotismul ăsta, că nu servește la nimic. Eu, bunăoară, în viața mea am fost și sus, și jos, și iară sus, dar peste tot am ținut la nevoile mele și n-am greșit. Până la urmă, m-am ales cu o pensie bunicică pentru bătrânețe omenești. Iată așa...

Petre și Kosolapâi cinstesc, discută aprins, râd cu haz. În același timp, din casă răzbate muzica șlagărului preferat al Veronicăi, care, pe măsura amplificării în volum, face neauzită conversația celor doi. Peste un timp muzica se atenuează, lăsând să se audă cântând: Petre – „Zărzărică, zărzărea...”, iar Kosolapâi – „Oi, țvetiot calina...”. Scena se cufundă treptat în întuneric, vocile dispar și ele).

Rescriind cea mai frumoasă poveste

Florin POPESCU

Cea mai recentă apariție editorială semnată de d-l Adrian Cioroianu (*Cea mai frumoasă poveste. Câteva adevăruri simple despre Istoria românilor*, Curtea Veche Publishing, București, 2013, 287 p.) ne rezervă cu ocazia Sărbătorilor de iarnă un cadou insolit, dar agreabil și desigur apreciat de iubitorii de povești, nu neapărat de sezon. Ne aflăm în fața celui de-al treisprezecelea volum purtând semnătura dr. Adrian Cioroianu, profesor universitar și decan al Facultății de Istorie a Universității București, ministru al Afacerilor Externe al României (2007-2008) și membru al Grupului ALDE din Parlamentul European (2005-2007). Cartea de față reprezintă, explică autorul în paginile introductive, grupate sub titlul *Istoria, ca poveste*, materializarea unui proiect desfășurat în 2013 împreună cu TVR (al doilea de acest fel: în 2012 d-l Cioroianu realizase filmul documentar *Un secol pentru România*, difuzat pe TVR 1, TVR 2 și TVR Internațional, disponibil pe o platformă online a TVR, apărut ulterior și în format DVD și prezentat și în străinătate, printr-un parteneriat între TVR și Institutul Cultural Român), și finalizat prin realizarea unui serial de 101 episoade din istoria României (episoade ale căror scenarii, într-o formă adaptată, constituie capitolele cărții prezentate), serial prezentat sub titlul *Cinci minute de istorie* pe TVR 2 și TVR Internațional și disponibil pe platforma online

TVR Plus. Așadar, 101 de momente din istoria românilor în ultimul secol și jumătate, tratate din perspectiva semnificației acestora pentru un lector avizat, disponibil, dornic să învețe (nu doar din lecțiile istoriei), prețuind adevărul și, nu în ultimul rând, deschis la farmecul poveștilor (și la necesitatea acestora - împărtășim convingerea autorului: „*Istoria noastră rămâne o poveste ce merită spusă*”)... Fiecare capitol, i.e. fiecare poveste se încheie printr-o morală, în care calitatea de profesor universitar a autorului se manifestă prin oferirea unei lecții, de cele mai multe ori printr-o abordare originală și seducătoare, procedeu pe care-l regăsim în multe din lucrările sale anterioare. Titlurile capitolelor oferă o prezentare succintă dar elocventă a temelor abordate: *Istoria, ca poveste*, *Regele Carol I și oltenii*, *Din istoria alimentară a românilor*, *Carol I și pesmetul de pe noptieră*, *O româncă eroină: Ecaterina*

Teodoroiu, *Patriarhia României*, *Femeile din viața lui Carol al II-lea*, *Asasinarea lui Nicolae Iorga*, *Regele Mihai și intrarea României în al Doilea Război Mondial*, *România sub bombe*, *Evadarea din închisoare a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej*, *Arestarea mareșalului Ion Antonescu*, *Regele Mihai și Regina Ana*, *Plecarea lui George Enescu din România*, *Alegerile truate din noiembrie 1946*, *Un intelectual la curtea comunismului: Lucrețiu Pătrășcanu*, *Un accident care putea*

să schimbe istoria României, Pământul și sovietizarea: colectivizarea agriculturii, Moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, Cum a ajuns Nicolae Ceaușescu în fruntea PCR, Despre patriotism - de la Carol I la Ceaușescu, Paradoxul românesc etc.

Condensarea istoriei naționale prin apelul la exemplaritatea episoadelor semnificative, într-un decupaj ce reușește (fără să-și propună!) să impună standarde, tinzând spre norme, atenția acordată detaliilor, claritatea, exprimarea concisă și precisă, luând de multe ori forma aforismelor memorabile (cităm, selectiv: „amenințarea cea mai mare este indiferența. Ea conduce nu numai la neștiință, ci și la anestezierea dorinței de a ști”; „cu toții năzuim spre Adevăr și nimeni, în Istorie, nu are adevăr asupra lui”; „Istoria este, mai presus de toate, o poveste apropiată de adevăr despre ceea ce a fost”; „timpul nu are valoare decât în măsura în care oamenii îl măsoară”; „până și viciile noastre benigne, dacă intervin la momentul potrivit, ne pot ajuta uneori”; „Tuturor oamenilor le plac victoriile. Victoriile personale devin destin, iar victoriile naționale devin istorie”; „În analiza trecutului, istoria și memoria lucrează cu unități de măsură diferite” etc.), permanenta abordare din perspectiva eticii (profesionale, dar și pur umane), ironia în egală măsură fină și necesară (de multe ori având ca sursă abordări insolite prin invocarea unor false anacronisme: „țărării răsculați din anul 1907 au fost, fără să știe, printre primele victime ale globalizării economice!”; desigur, chiar „Istoria este deseori ironică și paradoxală”), plăcerea pură de a povesti (atât de tipică autorului; de precizat că debutul său editorial – cu un volum de autor- s-a produs în 2001 cu o altă culegere de articole, publicată la aceeași importantă editură, *Curtea Veche Publishing*, intitulată sugestiv *Scrum de secol. O sută una de povești suprapuse*; intuisem această notă definitorie și distinctivă a autorului, cronica acestui volum de debut editorial publicând-o sub titlul *Povești despre noi*; unele remarci sunt la fel de actuale și se pot aplica la fel de bine și recentei apariții editoriale: caracterul pe alocuri provocator, antrenând noi discuții, incitarea la reflecție, mobilizarea unor multiple revizui,

erodarea certitudinilor facile, pledoariile pentru restituirea memoriei, precaritatea de statut a speciilor literare - articol de presă, eseu, fabulă în proză, pamflet, dizertație academică, notă de lectură, fragment de jurnal, epistolă, evocare, etc., toate aceste caracteristici sunt disputate de paginile volumului, fără a-i afecta însă unitatea stilistică și tematică!), curiozitatea declarată și asumată, insistența asupra unor motive cu o încărcătură simbolică aparte (modestia și cumpătarea conducătorilor, relevată și prin împrejurările decesului acestora – la moartea lui Carol I, pe noptiera de lângă patul acestuia se aflau doar un pahar cu apă din Carpați și un pesmet dintre aceia întrebuințați în armată, iar la autopsia lui I. Gh. Duca s-a constatat că acesta purta o cămașă curată, dar uzată și îndelung cârpită), analiza lucidă și aprecierile ponderate, dublate de un optimism bine temperat, curajul de a aborda tranșant chestiuni sensibile și tratate de obicei extrem de pătimas (ca orice miză identitară; extrem de sugestivă, inclusiv prin stricta actualitate – v. cazurile Roșia Montană sau Pungești, este trimiterea la ceea ce economiștii numesc „blestemul resurselor”: „În cazul României, de-a lungul istoriei bogățiile noastre de cereale, petrol sau alte materii prime mai mult ne-au făcut probleme decât ne-au ajutat”), curaj care se prelungește în propunerea unor ipoteze de lucru insolite în privința unor probleme despre care s-a scris enorm, dar nu întotdeauna exact (un exemplu: „cititul printre rânduri” ca expresie a rezistenței prin cultură în România comunistă își are originea într-un discurs radiodifuzat al premierului Nicolae Rădescu, din seara de 24 februarie 1945, în care acesta se folosea de pasiunea sa rebusistică pentru a indica vinovăția comuniștilor în producerea tragicelor evenimente care au condus la instaurarea guvernului Petru Groza), toate acestea sunt doar câteva motive care impun de la sine lectura *Celei mai frumoase povești...*

Mihai EMINESCU

O, rămâi...

„O, rămâi, rămâi la mine,
Te iubesc atât de mult!
Ale tale doruri toate
Numai eu știu să le-ascult;

În al umbrei întuneric
Te asemăn unui prinț,
Ce se uit-adânc în ape
Cu ochi negri și cuminți;

Și prin vuietul de valuri,
Prin mișcarea naltei ierbi,
Eu te fac s-auzi în taină
Mersul cârdului de cerbi.

Eu te văd răpit de farmec
Cum îngâni cu glas domol,
În a apei strălucire
Întinzând piciorul gol

Și privind în luna plină
La văpaia de pe lacuri,
Anii tăi se par ca clipe,
Clique dulci se par ca veacuri“.

Astfel zise lin pădurea,
Bolți asupra-mi clătinând;
Șuieram l-a ei chemare
Ș-am ieșit în câmp râzând.

Astăzi chiar de m-aș întoarce
A-nțelege n-o mai pot...
Unde ești, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?

Stay with me...

“Stay with me as long as ever,
As my love so deep and great,
‘cause your wishes are forever
In my heart that’s beating late;

In the shadow of the darkness
You seem always like a prince,
Deep as water is your kindness,
Darken your eyes as they wince;

Through the surges that are rumbling
And the movement of tall grass,
Secretly I’ll have you hearing,
How the herd of deer pass.

Trapped by charm, see you, my lightness,
Hear your murmur, sweet and low,
As you break the water brightness
With your naked foot of snow.

Through the light of full moon looking
At the lakes with their flames,
Feel your years instants seeming,
Instants seeming ages games.”

Softly spoke to me the forest,
Shaking vaults above my head,
But I, laughing, whistling loudest,
Toward plains, my steps I led.

Neither coming back, I couldn’t
Understand it anymore,
Nor my childhood, now, I wouldn’t
Find it here full of sore.

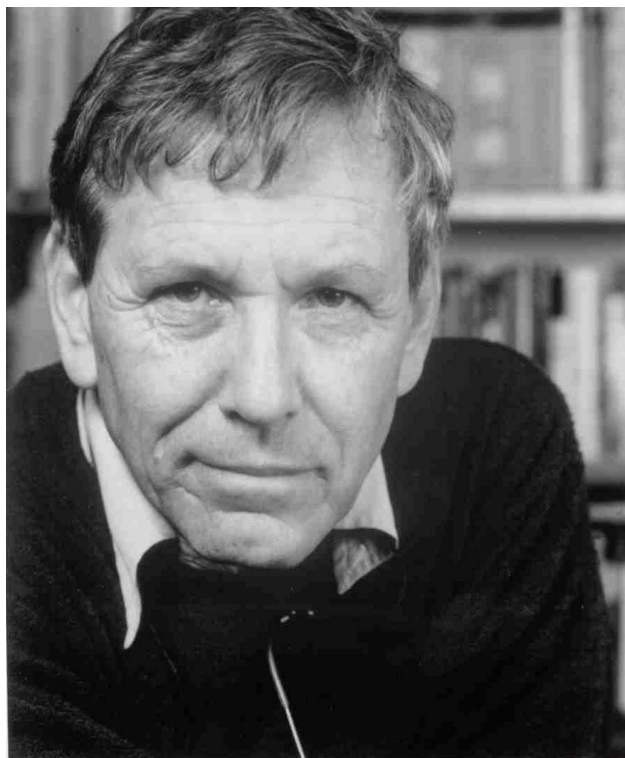
Traducere: Nicolae Zărnescu

O experiență sisifică

Ioan Dumitru DENCIU

Am citit cartea lui Amos Oz publicată în franceză cu titlul *Une histoire d'amour et de ténèbres* (Gallimard, 2009) cam într-un an, în călătorii și vacanțe. S-a întâmplat așa din motive obiective și subiective. Eram când deturnat de alte ocupații, când excedat de bogăția, lungimea, stufoșenia, complexitatea ei. Mă ambalam pe parcursul a zece, douăzeci, cincizeci de pagini și trebuia să mă opresc. În cel mai bun caz pentru a medita. Dar și ca să-mi odihnesc sinapsele. Fiind eu un cititor absolutist, voiam să rețin totul, să înțeleg tot, să mă transpun în situații și personaje, să prind atât relieful și culorile, cât și canavaua țesăturii. Or, asta e o experiență sisifică și nu-i de mirare că bolovanul mi se rostogolea adesea de pe umeri. Mă întrebam: dacă aș fi fost în stare să parcurg traseul în ebraică, ar fi fost mai ușor? Îmi imaginez că textul original (*Sipour al ahava vahoshekh*, 2002) este mult mai scurt decât orice posibilă sau reală traducere într-o limbă europeană. (În ediția franceză are 853 pp.!) Și-mi mai închipui ce muncă imensă vor fi desfășurat Sisifii traducători (în speță Sylvie Cohen).

Nu am avut timp să-mi cristalizez constatările și intuițiile într-o viziune asupra acestei mari opere. Totuși, iată, nici n-am putut să mă las. Potrivit unui vechi obicei al meu, căpătat de când am simțit nevoia de a împinge la limită interiorizarea unui sens străin, m-am apucat să traduc un fragment ce mă „poprise” îndelung încă de la primele acorduri. Este vorba de capitolașul 5, autoreferențial, pro domo și – acum îmi dau seama – emblematic. Eram tentat și să scriu o replică, deoarece mă contraria: părea să nege autenticismul, dreptul la o literatură sinceră, trăită, și implicit adevărul, în favoarea libertății nemărginite a imaginației, cuprinzând minciuna,

Amos Oz

falsul, șmecheria, cu condiția să fie seducătoare, artistice. De atunci, mi-am schimbat impresia – dovadă că, după o întrerupere îmbufnată, am mers mai departe...

Dar, ca un „făcut”, ordinatorul meu a început să se îmbolnăvească de Alzheimer: a memorat jumătate din traducere și, când am vrut să continuu culesul, a refuzat să mai salveze. Insistând eu, s-a supărat și a șters totul. A doua zi, am luat-o de la capăt. A acceptat ceva mai mult decât în ajun, apoi m-a întrebat dacă doream save. Cum să nu? Numai că nu în bolgiile sale. L-am păcălit cerându-i să stocheze un fișier independent, cu nume inconfundabil: “sisifica trad amos oz”. În zilele următoare, alipind noi paragrafe, m-am văzut silit să confecționez

tot atâtea schime, măști. Astfel că amprentele chinului meu – ce ar putea fi chemat și danaidic (de la Danaide, firește) – se mai citesc: «piatra sis», „sisif lect”, „sisif trad”, „sis amoz”, în fine «AMOS OZ». Simbolică aventură!

P. S. Nu știu dacă până la această oră romanul în cauză a fost tradus în limba română.

AMOS OZ

[Autobiografie și ficțiune]

În fond, care e partea autobiografiei și care a ficțiunii în povestirile mele?

Totul este autobiografie: dacă aș scrie într-o zi o poveste de dragoste între Maica Tereza și Abba Eban, ea ar fi fără îndoială autobiografică, dar n-ar fi o confesiune. Ansamblul operei mele e autobiografic, însă eu nu m-am confesat niciodată. Un prost cititor vrea să știe tot, imediat, «ce s-a petrecut realmente». Ceea ce se ascunde în dosul poveștii, despre ce este vorba, cine e împotriva cui, cine a sărutat pe cine. «Profesore Nabokov», a întrebat într-o zi un jurnalist, în direct, la televiziune «*are you really so hooked on little girls?*»

Și pe mine, jurnaliști entuziaști mă întreabă, «în numele dreptului de a ști al publicului», dacă soția mi-a servit de model pentru personajul Hannah din *Michael al meu* ori dacă verișoara mea e așa de murdară ca a lui Fima din *A treia sferă*. Ba încă: «Ați putea să ne dezvăluiți cine, exact, este tânăra din *Numai marea?*» Sau și: «Fiul dumneavoastră a dispărut cumva în Extremul Orient?». «Ce se țese, de fapt, îndărătul legăturii dintre Joël și Ann-Mary din *A cunoaște o femeie?*» Și «ați accepta să ne spuneți, cu propriile cuvinte, subiectul lucrării *O dreaptă odihnă?*»

De ce se pornesc jurnaliștii, gâfâind, împotriva lui Nabokov și a mea? Ce caută cititorul prost, leneș, cel sociologic și cel bârfitor, băgăcios?

În cel mai rău caz, înarmați cu o pereche de cătușe din plastic, vin să caute mesajul meu, viu sau mort. «Măduva substantifică». «Ce voia

să zică poetul». Doar-doar le-oi transmite o teză subversivă, o morală, patrimoniul politic, o «viziune asupra lumii». Aș avea amabilitatea să le comunic ceva mai concret decât un roman, ceva cu picioarele pe pământ, ceva palpabil, precum: «ocuparea teritoriilor este corupătoare», «prăpastia socială se adâncește», «dragostea învinge», «elitele putrede», «minoritățile exploatare»? Pe scurt, ar trebui ca eu să le livrez, legate cu sfoară în saci de plastic mortuari, vacile sacre pe care le-am jertfit pentru ei în ultima carte. Nu, mersi.

Câteodată, ei ar fi gata să renunțe la idei și la vacile sacre și s-ar mulțumi cu «ce se ascunde în spatele povestirii». Cleveteli vor. Voyeurism. Să le mărturisesc ce mi s-a întâmplat cu adevărat în viață și nu ce am scris a posteriori în cărțile mele. Să le dezvălui în sfârșit, fără înflorituri și vorbărie, cine s-a... cu cine, cum și de câte ori. Și se vor considera satisfăcuți. Dați-le *Shakespeare in love*, Thomas Mann rupând tăcerea, Dalia Ravikovitch vorbind fără perdea, confesiunile lui Saramago, amorurile Leei Goldberg.

Cititorul rău pretinde să-mi jumulesc cartea. Mă somează să arunc strugurele la pubelă și să-i ofer sâmburii.

Cititorul rău e un amant psihopat ce sfâșie hainele femeii pe care a atras-o în mrejele sale, iar când o lasă goală pușcă, îi smulge pielea, înlătură carnea, dislocă scheletul și se apucă să roadă oasele cu dinții lui galbeni. Uite-așa! Numai atunci e împlinit. Acolo înăuntru mă află și pe mine.

Cu ce avem de-a face? Cu o întoarcere la schema banală, scâlciată, la stereotipurile pe care cititorul rău le cunoaște pe de rost, ca toată lumea, și unde este în elementul său: personajele romanului sunt, evident, autorul însuși ori vecinii lui, care nu-s niște sfinți, ci la fel de corupți ca și noi. Odată puricarea terminată, se adevărește că «toți suntem asemănători». Iată ce caută avid (și găsește) cititorul rău în fiecare carte.

Și nu-i numai asta. El, precum jurnalistul cu răsuflarea tăiată, manifestă o neîncredere ostilă, o ranchiună virtuoasă și puritană față de creație, inventivitate, șiretenie și exagerare,

jocurile de seducție, ambiguitate, muzică, inspirație, pe scurt de imaginație: va consimți poate să se aventureze într-o creație literară complexă, cu condiția să i se promită satisfacția «subversivă» de a căsăpi vacile sacre sau plăcerea acidă și ipocrită de care sunt lacomi consumatorii de scandaluri de «revelații» ce aduc profit tabloidelor.

Cititorul rău își găsește plăcerea în faptul că marele Dostoievski însuși era vag suspect de a fi avut o înclinație pentru jefuirea și asasinarea doamnelor bătrâne, că William Faulkner era probabil vinovat de incest, că Nabokov se deda luxurii cu minore, că Franz Kafka era desigur căutat de poliție (nu e fum fără foc) și că A. B. Yehoshua incendia pădurile Fondului național evreiesc (e și fum și foc), fără a mai vorbi de ceea ce făcuse Sofocle tatălui său și mamei sale; altminteri, cum ar fi putut descrie chestia cu atâta realism, mai adevărat ca naturalul?

*Nu știu să vorbesc decât de mine însumi.
Lumea mea e tot atât de limitată ca a unei furnici...
La fel cum drumul meu – asemenea celui parcurs de ea până la un vârf
e pavat cu suferințe și chinuri,
o mână uriașă, răuvoitoare și sigură,
se amuză să mă nimicească.*

Odinioară, un elev de-al meu mi-a propus următorul comentariu:

Poetesei Rachel, când era mică, îi plăcea mult să se cațäre în copaci. Dar de fiecare dată când începea să urce, apărea un golan care o trimitea să valseze jos pe pământ. De aceea era așa tare nefericită.

*

Se înșeală cine caută miezul poveștii în interstițiul dintre creație și autor: e mai bine să-l cauți nu în intervalul dintre lucrul scris și scriitor, ci între scriere și cititor.

Nu că n-ar avea nimic în comun textul și

cel ce l-a redactat – există într-adevăr loc pentru o analiză biografică; trănănelile, bârfele de cumetre nu sunt lipsite de dulceață și desigur studierea substratului biografic al compoziției unor opere nu-i fără valență calomniatoare. Poate nu trebuie disprețuită vorbirea de rău, verișoara bătărană a beletristicii. Totuși, în general, literatura nu se coboară s-o salute pe stradă, măcar că au un aer de familie: veșnica și universală pornire de a scotoci în secretele celui alt.

Cel care nu s-a bucurat niciodată de defăimarea altuia să arunce prima piatră. Farmecele calomniei seamănă cu o barbă familială. Dar șarmul ei este la fel de îndepărtat de farmecul unei cărți bune pe cât e gustul unei băuturi gazoase îndopată de coloranți față de al apei proaspete sau al unui vin bun.

Când eram mic, ai mei m-au dus de două-trei ori, în cinstea Paștelui sau Anului Nou, la Eddie Rugoznik, fotograful de pe strada Bograshov din Tel-Aviv. În studioul lui, se afla un Mister Muscle din carton presat, sprijinit în spate de două suporturi de lemn, cu un minuscul slip de baie pe coapsele-i monstruoase, cu munți de mușchi și un piept puternic, păros și tăbăcit, de culoarea aramei. Acest gigant de mucava avea o gaură drept figură și o scară îndărăt. Trebuia să-i dai ocol, să urci două trepte și să privești la aparatul de fotografiat trecând capul prin gaura aceluia Hercule. Eddie Rugoznik te soma să zâmbești, să nu mai miști, să nu clipești și apăsa pe declanșator. După vreo zece zile veneam să luăm pozele în care, nimbă de hălăciuga de păr a lui Samson, micul meu chip palid și serios, părea cocoțat pe un gât de taur cu venele ieșite în relief, atașat la umerii unui Atlas, la bustul lui Hector și brațele unui colos.

Orice mare operă literară ne invită de fapt să scoatem cap printr-o creatură de soiul celei folosite de Eddie Rugoznik. Însă în loc de a încerca plantarea capului autorului, cum face cititorul lambda(cist), ar fi mai interesant să-l puneți pe al dumneavoastră, să vedeți ce se întâmplă.

Cu alte cuvinte, raportul pe care cititorul

bun înțelege să-l stabilească în timpul lecturii nu este cel dintre script și narator, ci între scriere și el însuși. Atunci problema nu mai e dacă «Dostoievski a asasinat și prădat văduvele în vârstă când era student», ci a ta, cititorule, care te pui în locul lui Raskolnikov spre a simți oroarea, disperarea, suferința cumplită și vătămătoare, combinate cu un orgoliu napoleonian, megalomanie, frenezia foamei, a singurătății, a patimei și dezgustului, și asociate cu dorința de a muri. Spre a face o paralelă (concluziile vor rămâne confidentiale) nu între personajul povestirii și diverse scandaluri din viața autorului, ci între «erou» și eul tău intim, primejdios, mizerabil, dement și criminal, teribila făptură închisă în tainele tale pentru ca nimeni să nu-i bănuiască existența, nici părinții, nici cei pe care-i iubești, de teamă că s-ar îndepărta cu groază, ca și cum ai fi un monstru. Când citiți povestea lui Raskolnikov, presupunând că nu sunteți un cititor avid de cancanuri, ați putea să conduceți personajul în pivnițele dumneavoastră, prin labirinturile lor obscure, în spatele gratiilor, în fundul temniței, spre a-l face să întâlnească monștrii dumneavoastră cei mai josnici. Confrunțați demonii dostoievskieni cu cei personali, pe care în viața normală nu-i comparați niciodată cu ceva, fiindcă vă e imposibil să vorbiți de ei, fie și în pat, murmurând la urechea celui sau celei cu care împărțiți nopțile: riscați ca el sau ea să-și ia cearșaful să se acopere și să fugă scoțând țipete de vultur rănit.

Iată cum Raskolnikov ar putea atenua nițel mârșăvia și izolarea în care își ține fiecare prizonierul lăuntric de-a lungul vieții. Cărțile ar avea, deci, puterea de a consola un pic pentru cumplitele secrete personale. Nu doar pe tine, prietene, dar și pe noi, ce suntem în aceeași barcă. Nimeni nu este o insulă, ci mai curând o aproape-insulă, o peninsulă, mărginită în mai toate părțile de ape negre și legată de celelalte aproape-insule într-o singură parte. Iată ce crede Rico Danon, în *Numai marea*, despre misteriosul om al zăpezilor din Himalaya:

Copilul născut de o femeie își poartă părinții pe umeri. Nu, nu pe umeri.

În el. Toată viața va fi condamnat să-i poarte, pe ei și legiunile părinților lor, părinții părinților, o păpușă rusească, borțoasă până la ultima generație.

Oriunde ar merge, își poartă părinții, îi poartă culcându-se, sculându-se, rătăcind departe sau rămânând pe loc. Noapte după noapte, el împarte patul cu tatăl său și culcușul cu mama sa, până când îi sosește ceasul.

Nu întrebați dacă acestea sunt fapte reale. Dacă este ceea ce se petrece în viața autorului. Întoarceți întrebarea asupra voastră înșivă. Cât despre răspuns, păstrați-l pentru dumneavoastră.

100 de ani de la nașterea folcloristului Ion Nijloveanu

Virgil DUMITRESCU

„Am încercat să dezvolt patrimoniul baladei populare românești.”

În Slatina anilor '70 se impunea, prin preocupările sale în domeniul folclorului, profesorul Ion Nijloveanu. Lua cu asalt, săptămânal, forurile de cultură ale județului, care au cedat insistențelor și, în 1976, au sprijinit intrarea la rotativă a culegerii „Jos, pe valea Oltului. Cântece bătrânești”. Mii de pagini mai apoi, însemnând poezii populare, basme și balade, alte și alte cântece bătrânești, culese și adnotate cu migala cercetătorului avizat, așteptau semnalul editurilor.

Pasiunea aceasta, aproape devoratoare, își avea embrionul în lecturile suplimentare de școală care l-au apropiat de Vasile Alecsandri, G. Dem. Teodorescu, Grigore Tocilescu ș.a.

S-a născut la 27 septembrie 1913, în satul Rădești, comuna Oporelu, județul Olt. Licențiat al Facultății de Litere și Filosofie din București, doctor în științe filologice (cu teza „Conceptul etnofolcloric în scrierile lui Dimitrie Cantemir”), a colaborat la Analele Universității din Craiova, Revista de Etnografie și Folclor, Universul Literar, Lumea Liberă, Ramuri, Argeș etc.

Din moștenirea sa culturală fac parte, în primul rând, cele trei colecții masive de folclor: **Basme populare românești** (Editura Minerva, București, 1982), alcătuită la îndemnul lui Dimitrie Caracostea, al cărui elev a fost, **Balade populare românești** (Editura Muzicală, București, 1984) și **Poezii populare românești** (Editura Minerva, București, 1989). Diverse alte înregistrări transcrise i-au apărut în volumele colective **Folclor din Muntenia și Oltenia**. În opinia profesorului Nijloveanu, capodoperele folclorului nostru în materie de baladă sunt: **Miorița** (a avut asupra-i o puternică înrâurire ca folclorist și literat), **Meșterul**

Manole (s-a bucurat de cercetarea unui specialist de seamă – Ion Taloș, profesor la Köln) și **Toma Alimoș** (singura baladă populară care nu își găsește corespondență la niciunul dintre vecinii noștri).

Despre Ion Nijloveanu, cel ce a cules și înregistrat științific peste 1.600 de piese folclorice, dintre care 200 de balade, inclusiv „haiducești”, au comentat elogios de-a lungul timpului Felix Karlinger, Adrian Fochi, Smaramary Screca, Silvia Ciobotaru, Florin Bucescu, Viorel Bârlădeanu, Gheorghe Bulgăr. Materialul folcloric original din perioada interbelică, aflat în colecția profesorului Ion Nijloveanu, se ridică la peste 4.000 de pagini. Iată ce declara în cuprinzătorul interviu „Folclorul românesc – ieri, azi, mâine”, publicat de subsemnatul în cotidianul „Cuvântul libertății” (Craiova, februarie 1999), cu mai puțin de un an și jumătate înainte de a-și da obștescul sfârșit redutabilul cercetător din Oporelu: „În lirică, or mai exista straturi arhaice încă nedescoperite sau măcar creații izolate care să-și aștepte culegătorii și cercetătorii. În materie de baladă, eu nu am găsit nimic. Rămân cele 15 piese cu care am încercat să dezvolt patrimoniul baladei populare românești. Fochi spune că niciun alt folclorist nu a avut în ultima vreme o contribuție mai deosebită”.

Ion Nijloveanu a cochetat cu literatura, ca autor al unor cărți de povestiri (**Satul copilăriei**, **Îmblânzitorul de păsări**) sau de poezii (**Cântece de libertate**), dar și al unui roman, neosămănătorist – **Satul meu**), completând imaginea unui om de cultură și de creație căruia județul Olt și Oltenia îi datorează enorm. S-a stins din viață în urmă cu 13 ani, la Craiova.

Liuda SCARLAT

AMPRENTĂ DE AUGUST

Tatuaj
Cu păduri
Locuite
De păsări
Survolând
Asincron
Cuiburi,
De-o vară
Amprente tale
Pe umărul meu.
Într-o luni
Dimineață
De august.

TOASTUL EGRETEI

Te așteptam
La un ceai
În locuința mea
Mobilată de cuburi.
Glasul tău
Reverbera printre aburi
Când, cu gesturi precipitate
Un braț inefabil
Mă descheia la butoni
Până la detalii.
Acoperindu-mi goliciunea
Cu una din palme
Înaintam
Spre oglindă.
În cealaltă
Țineam grăunțe
Pentru egretă.
Ea a contestat
Oportunitatea
Gablonturilor
Și anticipându-ți absența

S-a așezat
Pe cubul violaceu
Rostind cu elocință
Un toast
Pentru singurătate.

POEM AMÂNAT PENTRU O FRUNZĂ-N PICAJ

Scrie un poem
Pentru mine!
Mi-a șoptit
Schimbată la față.
Astăzi îi scriu
Copacului.
Scrie-mi și mie
Măcar un catren!
Fie, am replicat
Fără entuziasm.
Grăbește-te, murmură ea
În picaj
Și, palidă
Ca nădăd,
Se culcuși
În pantoful fără șireturi
Abandonat lângă scuar.

FRAGMENT DIN NEMAI SCRISUL POEM

M-ai întâlnit
În chip de rimă
Desperecheată.
Ți-ai înfipt
Penița
În coasta mea,
Iar din ea
Au țâșnit
Cerneală

Și lacrimi
Iată femeia!
Ai strigat
Răsfoindu-mă
Și m-ai zidit
În penultimul vers
Al poemului
AMNEZIE.

ELOGIU SINGURĂȚĂȚII MELE

Nu am ceva mai vast
Decât singurătatea
Mai vertical ca ea
Nu știu
Ceva să fie
Pe treptele-i spirate
Neliniștea mea
Suie
Transfigurată-n timp
De bucurie.
Purtat de pași și vorbe
Neroditor mi-e gândul
Doar ea,
Singurătatea,
Îmi rotunjește nimbul
Din ea mă-mpart, zăpadă,
Cu ea, din ploi
Mă strâng
Ca pe o castă pâine
Cu mulțumiri
O frâng
Și-o beau ca pe o ambră
Din amfore celeste
Știind că
În înalturi
E singur
Cel ce Este.

LA PODIUM

Femeia se înfățișă
Acoperită de voaluri.

Înainta
Cu pas încordat
Ca un zâmbet
De saltimbanc.

Urmele ei
Se estompau
În dăre de fard
Și picuri de lapte.

Apropie-te!
Au încurajat-o jurații
Sugerându-i
Să se dezgolească.

Ea a încuviințat
Printr-o lacrimă.

E de prisos
A opinat un jurat.
E prea puțin
A cântit un altul.

E tocmai la timp
A cuvântat
Președintele juriului, îndemnând-o
Până la ultimul por!

E plină de bube,
De pulberi astrale...
Murmura indecis
Asistența.

După o defragmentare atentă
El decretează:
Să i se toarne
Untdelemn și vin peste răni!
Să i se schimbe
Veșmintele!

Și întorcându-se către stal
Glăsui:
Următorul să vină
La podium!

Spectacole susținute la Caracal, înainte și după 1900, de diferite formații teatrale și muzicale românești (II)

Alexandru-Chirilă STANCIU

Spectacolele teatrale cu trupe din București sau Craiova aveau loc aproape în fiecare lună. La acestea se adăugau numeroasele spectacole teatrale sau muzicale realizate cu forțele locale. Astfel, ziarul „Romanașul” din 1 ianuarie 1939 scria: „În sala Teatrului Național din Caracal, în seara zilei de vineri 13 ianuarie a.c. Echipa Teatrală a Căminului Cultural Orășnesc „Mihai Eminescu” dă o reprezentație cu „Omul de zăpadă”, comedie în trei acte de A. de Hertz”.

Peste aproximativ două săptămâni, renumitul actor Ioan Manolescu vine la Caracal cu un ansamblu de prim rând: „D-l Ioan Manolescu distinsul societar al Teatrului Național și în același timp și directorul Teatrului Ligii Culturale din București, în fruntea unui ansamblu de prim rang, onorează orasul nostru în seara zilei de 24 ianuarie a.c. Domnia sa va da o reprezentație în sala Teatrului Național cu grandioasa capodoperă „Hamlet” a celebrului dramaturg englez Shakespeare” (**Romanașul**, 1 ianuarie 1939).

Ziarul „**Romanașul**”, an IV, nr.5-6 din 1-9 februarie 1939, anunța: „Miercuri 1 Martie 1939, în sala Teatrului Național din Caracal turneul Teatrului Religios din București, de sub președinția I.P.S.S. Patriarhul Miron Cristea, va reprezenta piesa „**Drumul crucii**”, piesă care a avut un desăvârșit succes în capitala țării”.

Ziarul „**Romanașul**” din 15 Martie 1939, scria: „Compania **Cărăbuș** sub direcția lui C.Tănase dă o grandioasă reprezentație în orasul

nostru în sala Teatrului Național la 24 Martie 1939 orele 9 seara. Se joacă irezistibilă revistă „**Tănase Istambul**”. Două acte; 56 tablouri; 80 balerine; 20 boys”.

Din ziarul „**Romanașul**” din 9 aprilie 1939, cităm: „În curând D-l N. Vlădoianu prezintă turneul de comedie „**Alhambra**” cu **Vulturul Mărilor** – localizare de Tudor Mușatescu și Sică Alexandrescu, cu Vasiliu-Birlic, în fruntea unui strălucit ansamblu”.

Din același ziar nr. 37-38, din 10 oct. 1940, inserăm: „Duminică 3 noiembrie seara, tot la Teatrul Național din Caracal, trupa în frunte cu reputata noastră artistă Natalița Pavelescu, va juca comedia muzicală, **Femeea e Dracu gol**, cu muzica originală de Nell Martini, acompaniată de orchestra de jazz, cuplete, dansuri, toalete, montare și ansamblu numeros.”

Spre sfârșitul anului 1939, cu câteva zile înainte de Crăciun, are loc la Caracal „Serbarea datinelor de Crăciun”. Astfel, „Joi 21 Decembrie 1939 ora 3 p.m. a avut loc în sala Teatrului Național o mare serbare a datinelor strămoșești și concurs de stele, dată de stolurile de străjerie și străjeri din Caracal, pentru reînvierea datinelor strămoșești și ajutorarea familiilor concentraților și săracilor din Caracal.

În fața unei săli suprapopulată, s-a prezentat un program încărcat și variat. Serbarea s-a deschis cu **Imnul Regal** și **Tatăl nostru**, executate de corul mixt străjeresc sub conducerea domnului profesor Popilian... Urmează corul mixt

al liceelor industrial de fete și comercial de băieți sub conducerea d-nei Florica Ionescu...”

După mai multe secvențe s-au intonat „Colinde de Crăciun, executate de corul mixt al liceelor teoretice de băieți și fete sub conducerea d-lui profesor Popilian”.

O altă acțiune locală o constituia ceaiul dansant organizat de diferite societăți sau comitete în scopul măririi fondurilor proprii. Astfel, „ca în toți anii, a doua zi de Crăciun, de la 19, Societatea Națională de Cruce Roșie, filiala Caracal, a organizat în saloanele Cercului militar, tradiționalul ceai dansant, în scopul măririi fondurilor... O orchestră de diletanți benevoli, sub conducerea d-lui Nicu Mihăilescu Roșu, profesor Cinschi, M. Pitulescu, Mili Ionescu au executat la pian și vioară, reușite cântece naționale și arii de dans. S-a petrecut într-o plăcută atmosferă, până aproape de zorii zilei...”

În 1940 alte trupe bucureștene s-au aflat în turneu la Caracal. Presa locală, tot ea este aceea care face mare popularizare, și de multe ori într-un mod cât se poate de original. Iată un anunț apărut în ziarul „Romanașul” din 10 februarie 1940: „Alergați cu mic cu mare și cumpărați bilete de la depozitul de ziare „Roman Bălănescu” în piață pentru „Titanic Vals” ce se joacă în seara zilei de Marți 20 februarie a.c. la Teatrul Național – Caracal, de trupa condusă de marele artist Teodor Mușatescu.”

Din același ziar mai consemnăm: „În seara zilei de 6 aprilie a.c., trupa Teatrului „Cărăbuș” de sub direcția lui C.Tănase, joacă în sala Teatrului Național din Caracal, formidabilul succes bucureștean „Radio Tănase”, revistă în 2 acte și 60 de tablouri. Montare extraordinară. Fast nemai văzut. Baletul condus de S. Simion Muzica: Dendrino, Vasilache, Patriche.”

„Romanașul” din 20 martie 1940, insera la rubrica „Teatrale”: „Miercuri 27 Martie 1940 are loc la Teatrul Național, un mare spectacol cu „Nuca de Cocos”, comedia în 3 acte de Marcel Achard. Ansamblul de elită al Teatrului Regina Maria din București în frunte cu marele comediant T. Maximilian, Ion Talianu, Tantzî Căpățână etc. Publicul caracalean va avea prilejul de a gusta o seară de adevărat rafinament artistic...”

Tot în această perioadă Teatrul din

Săringar dă la Caracal un spectacol anunțat de presa locală, astfel: „La Teatrul Național din Caracal în seara de Duminică 16 Noiembrie a.c. ansamblul Teatrului din Săringar în frunte cu marea artistă Maria Filotti, prezintă publicului caracalean pe „Eva în vitrină”. (Ziarul „Romanașul – Oltul” – Caracal, an VI, nr. 41 – 42 din 30 X 1941).

O nouă apariție a Corului Regionalei „Cântarea Olteniei” din Craiova a avut loc în anul 1940.

Din ziarul local „Romanașul” din 30 iulie 1940 despridem: Concertul vocal de muzică românească al misionarilor Fundației Culturale Regale Regionala Olteniei – anunțat pentru Sf. Petru s-a produs pe scena Teatrului Național din Caracal în seara de Sf. Ilie... „Cântarea Olteniei”, compus din aproape 50 de persoane, a impus puținei, dar selectei asistențe, cu un buchet de 19 cântece selecționate și executate cu un perfect gust artistic din repertoriul muzicii populare...

Asistența a prețuit prin afectuoase aplauze ansamblul corului, omagiind îndeosebi pe D-l Prof. Constantin Nina. De atenții deosebite s-au bucurat și soliștii: D-ra Tanți Andreescu a cărei voce de un lirism pur s-a îngânat cu a D-lui N. Ionescu în „Frunzuliță flori de tei” și ne-a mișcat atât de seducător în „Pe marginea Dunării”.

În partea a II a, cea mai frumoasă a programului, s-a impus și D-l M. Nichitescu, cu oltenescu „Foaie verde firul ierbii”.

Vesela muzică a părții a treia a fost aleasă cu același gust artistic, însă vocile bărbătești și-au permis unele libertăți. Programul s-a desfășurat într-un ritm rapid.”

În 1941, februarie, Caracalul este vizitat de trupa teatrului Ion Vasilescu din București. Din ziarul local „Romanașul”, an VI, nr. 5-6 din 5 februarie 1941, menționăm: „Trupa teatrului Ion Vasilescu, după ce a obținut în capitală marele triumf atingând cifra de 250 spectacole cu comedia muzicală de mare montare „Suflet candriu de papugiu”, vizitează și orașul nostru în ziua de Vineri 21 Februarie a.c. Această lucrare a D-lor Tudor Mușatescu și Nicușor Constantinescu, este plină de tinerețe, vervă și umanitate, muzica compozitorului Ion Vasilescu, fiind o autentică

valoare artistică românească”.

Iată scrisoarea trimisă încă din data de 31 decembrie 1940 Primarului orașului Caracal, Florescu Eleodor:

Stimate Domnule Florescu Eleodor

Făcând un turneu cu comedia muzicală „Suflet candriu de papugiu”, cel mai mare succes bucureștean al acestei stagiuni care s-a jucat în capitală de peste 100 de ori și se mai joacă încă cu cassa închisă, te rog să-mi rezervi sala pentru ziua de Vineri 21 Februarie 1941. Având în vedere că mă prezint cu tot ansamblul și orchestra, costumele și pianele, venind cu trei vagoane pe timpurile de față, când căile ferate sunt atât de costisitoare, vă rog foarte mult să vă dați toată osteneala pentru reușita acestui spectacol, care sunt sigur că va întrece tot ce s-a vazut anul acesta în provincie așa precum a stat ca succes și încasari în fruntea tuturor teatrelor din București. În ceea ce privește cheltuielile vă rog foarte mult să le faci cât se poate mai reduse, fiindcă nu am subvenții și turneul acesta mă costă enorm. Vin cu un ansamblu de peste 40 de persoane. Afizele, autorizațiile pentru perforarea biletelor, precum și prețurile le vei primi cel mai târziu până în ziua de 5 ianuarie. În caz de urgență mă puteți chema la telefon 5.66.94 în orice zi între orele 21-23. Corespondenta va rog să mi-o adresați la Teatrul Ion Vasilescu, pasajul Comedia, București.

În așteptarea răspunsului D. tale cât mai urgent, vă salut.

Semnează

Ion Vasilescu

(Dosarul 8/ 1941 – Fond Primăria Orașului Caracal)

Tot „**Romanațul**” din 1 Mai 1941 scria: „Teatrul – Răpirea Sabinelor” este titlul comediei ce va fi prezentată publicului caracalean în seara de vineri 9 mai a.c., orele 9 seara, pe scena Teatrului Național, de către ansamblul turneului la Teatrul Municipal „I. L. Caragiale” din București. Această formidabilă comedie în 4 acte, de Sachonthon, localizată de Paul Gusti, a atins în București o serie de 150 de reprezentații. Sigur acest fapt ne dă siguranța unui deplin

succes la Caracal. Un ansamblu bine selecționat, din cei mai de seamă reprezentanți ai scenei române, vor distra în râsete cu hohot, 3 ore, publicul caracalean și din județ...”

În aceeași lună, Teatrul Național din București trimite adresa cu nr. 593 din 15 mai 1941, prin care solicită reținerea sălii Teatrului Național din Caracal, pentru spectacolul ce urma să fie susținut în 29 iunie 1941.

Iată adresa:

Domnule Primar,

Direcțiunea Teatrului Național din București pornind în al patrulea turneu oficial prin principalele orașe din țară, urmează ca în orașul Dvs. ăa dăm o singură reprezentație, în seara zilei de Duminică 29 iunie 1941.

Se va reprezenta în aceleași condițiuni de montare și interpretare, ca pe prima noastră scenă comedia „Aimée”, 3 acte de Heinz Coubier.

În fruntea distribuției: d-l George Vraca, A. Pop Marțian, Ion Finteșteanu și d-na Elvira Godeanu.

Vă rugăm să binevoiți a dispune ca pentru acest spectacol să ni se rețină sala Teatrului Național în condițiunile cele mai avantajoase, avându-se în vedere că acest turneu se face cu mari sacrificii.

Rugăm confirmați reținerea sălii pe adresa :

Teatrul Național, d-l George Acsente, Buc. I

*Director
(ss) indescifrabil*

*Contabil-șef
(ss) indescifrabil*

În septembrie 1941, ziarul local **Romanațul** apare sub un nume nou: „**Romanațul – Oltul**”. Sub această nouă denumire se prezintă aspecte atât din județul Romanați cât și din județul Olt.

Ziarul „**Romanațul – Oltul**” numerele 37-38 din 30 sept.1941, consemna la pagina 4: „Turneul Companiei de Comedii Muzicale „Cărăbuș”. Director C. Tănase prezintă pe Vasilache în marele succes bucureștean „Firfirica”, comedie muzicală originală în 3 acte de St. Cristodulo și V. Vasilache. Muzica de Gh.

Dendrino și V. Vasilache. Cel mai vesel spectacol. Cea mai bună comedie muzicală. Cea mai aleasă distribuție în frunte cu Tanți Căpățână, Lulu Savu, Puica Stănescu, Veve Cigalia, Ileana Doru, Tanți Săndulescu, Gabriela Gabi, Puiu Mironescu, Niculescu – Cadet, Victor Nicolau și Aurel Antonescu de la Teatrul Național. Orchestra proprie sub conducerea compozitorului N. Patrichi.

Spectacolul are loc la Caracal în Sala Teatrului Național în seara zilei de Vineri 10 Octombrie, iar la Slatina în seara zilei de joi 9.09 a.c., în sala cinematografului Modern”.

În numerele 43-44 din ziarul **Romanașul – Oltul** din 10 noiembrie 1941, la pagina 4 se scria:

„În seara zilei de Duminică 30 noiembrie a.c. Turneul „Cărăbuș” în frunte cu chiar marele artist C. Tănase joacă la Caracal marele succes bucureștean: „Așa te vreau, Tănase”

La aceeași pagină se mai consemna: „La 16 noiembrie se va reprezenta fascinantă comedie „Eva în vitrină”... Cei mai reprezentativi artiști ai scenei românești își vor prezenta măiestria și neîntrecută artă, în numele d-nei Maria Filotti, Romuald Bulfinschi, Mișu Fotino, Sică Alexandrescu, Gh. Giammini, Gr. Morudza, sunt deplină garanție a succesului artistic al acestei reprezentații ...”

Tot în această perioadă Teatrul din Sărințar dă la Caracal un spectacol anunțat de presa locală, astfel : „La Teatrul Național din Caracal în seara de Duminică 16 Noiembrie a.c. ansamblul Teatrului din Sărințar în frunte cu marea artistă – Maria Filotti, prezintă publicului caracalean pe „Eva în vitrină” (Ziarul **Romanașul – Oltul** – Caracal, an VI, nr. 41-42 din 30 oct. 1941).

Acelasi ziar „Romanașul – Oltul” din 25 decembrie 1941 mai scria: „Turneul Companiei de Comedii Muzicale „Cărăbuș” – director: C. Tănase, un articol din care consemnăm: „În seara zilei de Duminică 28 decembrie a.c., orele 8 seara precis, prezintă pe Vasilache în marele succes al Capitalei – „Cavaler Gândac”, comedie muzicală de St. Cristodulo și V. Vasilache, cu muzica de Ion Vasilescu și V. Vasilache..., la pupitru: Vasilescu”.

Tot din același ziar mai prezentăm: „Sâmbătă 10 ianuarie 1942, matineu ora 4

și seara, ora 8. Cel mai mare ansamblu ce s-a văzut vreodată în România cu cei mai mari artiști ai Teatrului de Revistă, condus de d-l Aurel Ion Maican și Puiu Maximilian prezintă în orașul nostru „Parada Victoriei”. Revistă războinică cu subiect național și anti – bolșevic în 2 acte și 40 de tablouri de A.I. Maican și Puiu Maximilian. Muzica G. Dendrino, 40 balerine, 20 balerini. Conducerea baletelor S. Simion, Maestru de orchestră, G. Corologos...”.

Ziarul local „Romanașul”, an VIII, nr. 30-48 din 15-25 decembrie 1943, scria la rubrica „**Știri artistice**”: „Marți 28 decembrie 1943, ansamblul Teatrului Național din Craiova, dă la Caracal un spectacol extraordinar cu celebra comedie a cunoscutului scriitor Tudor Mușatescu: „**Visul unei nopți de iarnă**”, iar mai jos nota: „Joi la 13 ianuarie 1944, ansamblul Teatrului „**Gioconda**”, sub conducerea compozitorului Ion Vasilescu, joacă la Caracal spectacolul jubiliar „**Giocondita**”.

Dintr-un afiș din anul 1944 redăm: „Teatrul de varietăți” din România prezintă grandiosul spectacol de muzică, cântece și dansuri și senzaționale numere de atracție din cele mai mari centre ale Europei, intitulat „Music Hall 1944”. La acest spectacol cap de afiș a fost neîntrecutul naist Fănică Luca și taraful său care „a obținut cele mai mari succese la expoziția din Paris – Londra – New York, întorsii de curând de la Istanbul”.

În luna iulie 1944, tânărul pianist polonez **Stanislaw Wislocki** a susținut un recital de pian. Ziarul local **Romanașul** din 23 – 26 din 15 iunie – 11 iulie 1944, scria la pag. 4:

„Recital de pian al domnului Stanislaw Wislocki”. Am remarcat în ultimele zile în Caracal afișele, care ne anunță concert de pian dat de pianistul și în același timp compozitor și dirijor dl. Stanislaw Wislocki.

Dl. Wislocki, care ne este cunoscut din București, este un tânăr polonez, care după terminarea războiului în Polonia a venit în țara noastră în 1939. Înainte de război D-sa și-a terminat studiile sale muzicale de pian, compoziție și dirijat în Polonia, unde a dat numeroase concerte în calitate de dirijor de orchestră simfonică și pianist.

Venind în țara noastră, și-a continuat

studiile muzicale în Timișoara, la profesorii: Emil Mihail și George Simonis. Cu toată vârsta fragedă, dl. Wislocki are deja printre compozițiunile sale: o simfonie, un poem simfonic, o suită simfonică „Poemes” pentru tenor cu orchestră scrise pe versurile lui Minulescu, o sonată pentru vioară, o sonată pentru pian, trei quartete cu pian ș.a.m.d. Ca virtuos, și-a câștigat mare admirație în diferite orașe unde a dat concerte ș.a. în Timișoara, Craiova, Arad, Câmpulung Muscel și București unde a obținut un succes răsunător. Primul critic muzical al Bucureștiului, dl. Emanoil Ciomac așa scria în cronică sa muzicală despre tânărul muzician polonez: „și-am ascultat cu plăcere în opere clasice de Bach, de Mozart, Beethoven, Chopin, unde ne-a surprins, iar unde ne-a interesat într-un grad foarte înalt este în propriile compoziții. O sonată a d-sale pentru vioară și pian, interpretată cu un foc temperamental sporit de d-sa la clavier și de talentatul tânăr violonist dl. Sandu Bruteanu ne dovedește bogăția invenției melodice, sensul formei, individualitatea d-sale de muzician modern. Deasemeni, o „suită a copiilor” e plină de fermecătoare sensibilitate și suntem fericiți a găsi și în aceste gingașe compoziții urme de muzică populară românească. Prezic d-lui Wislocki o promițătoare carieră de compozitor. Suită a copiilor, despre care vorbește d-l Ciomac în critica lui, va fi cântată și în cadrul concertului

acesta.

În programul concertului dat de dl. Wislocki în Caracal observăm cu multă bucurie numeroase compoziții ale lui Chopin și sperăm, că afară de cele indicate de program, vom mai auzi și altele de același compozitor, prezentate de compatriotul lui.

În același an, în luna octombrie, a vizitat Caracalul și cunoscutul actor ieșean **Miluță Gheorghiu**. Din ziarul local „Romanașul” – din 15 oct. 1944, consemnăm: „Teatrul Național din Iași, aflat în refugiu, va da o serie de spectacole în orașul nostru. Primul spectacol va fi cu frumoasa comedie „Zile vesele după războiu” de Dl Mihail Sadoveanu. În fruntea distribuției figurează frunzașii scenei moldovenesti: Domnii Constantin Ramadan, Miluță Gheorghiu, Nec Meicu, Remus Ionescu. Doamnele: Eliza Nicolau, Silvia Ionescu, D-șoarele Aurora Ardelean și Leliana Budescu. Regia: D-l Ioan Gheorghiu”.

Tot din ziarul **Romanașul** din 15 noiembrie – 1 decembrie 1944, mai notăm: „Cu mare bucurie aflăm că data de 3 Decembrie 1944 ne oferă surpriza de a audia în Sala Liceului „Ioniță Asan” un „Mare Concert” vocal dat de D-l Ionel Nicu, prim tenor la Opera Română de la Cluj și Timișoara. D-sa se deplasează în orașul nostru în sens de propagandă cultural artistică și pentru aceasta în program vom avea ocazia de a audia arii din opere, cântonete și arii naționale”.

Sinéad Marie Bernadette – tandrețe, disperare și revoltă

George Nina ELIAN

Sinéad Marie Bernadette e numele păcatului (sin, în engleză, înseamnă păcat), însoțit, spre expiere, de două nume de sfinte: cel al Născătoarei-de-Dumnezeu și cel al Fecioarei din Lourdes.

Sinéad e, deopotrivă, exuberantă și sfâșiere, extaz și depresie, tandrețe și revoltă. Le trăiește pe toate la maximum. În tot ce face, nu are jumătăți de măsură, fiindcă știe un adevăr elementar: în fața lui Dumnezeu ești cald sau rece. Atotputernicul îi repudiază pe cei calduți, pe cei nehotărâți, pe cei nedefiniți.

Sinéad și-a asumat, dintru început, viața ca pe o formă de risc permanent. Ar fi putut, la un moment dat, să termine cu aceasta și, implicit, cu sine însăși, dar, până la urmă, a ales să continue, adică să-și consume doza de otravă până la capăt. Să te sinucizi trăind și luptând! – poate fi o deviză. Nu la îndemâna oricui.

Sinéad e o războinică perpetuă (nimic nu o mulțumește), animată de un suflet de sfântă atipică. Un înger exploziv, o lacrimă ardentă, o timidă de un curaj devastator. Sinead e oximoronul însuși întrupat într-o femeie-copil care cântă.

E născută în zodia Săgetătorului, dar cred că are ascendentul în Scorpion: doar Scorpionii sunt stăpâniți de blestemul dexterității de a trece prin toate stările-limită, așa cum trece ea.

O iubesc pe Sinéad.

O iubesc pentru sinceritatea ei fără opreliști; atât de fără opreliști încât uneori poate părea de-a dreptul cinică.

O iubesc pentru capodoperele ÓRÓ, 'SÉ DO BHEATHA 'BHAILE, RÓISÍN DUBH, MNA NA H'ÉIREANN, ONE MORE DAY, MOLLY MALONE, SINGING BIRD, REDEMPTION SONG, HER MANTLE SO GREEN, LORD FRANKLIN, WAR, WHAT IS A REAL V.I.P.?, IN THIS HEART, HELP ME MAKE IT THROUGH THE NIGHT!...

O iubesc pentru capacitatea ei de a fi rămas copil (și asta i se citește, mai întâi de toate, pe chip, în zâmbet!), deși s-ar putea spune că n-a avut copilărie. Sau, poate, tocmai de aceea.

O iubesc pentru sfidarea ei la adresa a tot ceea ce e fals.

O iubesc pentru că nu-i e nici frică și nici rușine să fie naționalistă (astăzi, într-o epocă în care naționalismul a ajuns să fie considerat o boală), mărturisindu-și deschis și fără ezitare atașamentul la cauza Armatei Republicane Irlandeze.

O iubesc pentru hipersensibilitatea ei, pentru enorma ei fragilitate interioară (nu pot uita plânsul de nestăvilit de la concertul aniversar dedicat lui Bob Dylan), fragilitate care, paradoxal, de cele mai multe ori o transformă în dinamită.

O iubesc pentru toate păcatele ei – adevărate sau inventate –, păcate care, la cât a iubit și iubește, cu siguranță îi vor fi iertate.

Sinéad este aproximativ așa cum aș fi fost eu dacă aș fi fost femeie. Este alter ego-ul meu.

Sinéad...

Marie...

Bernadette...

N.A.: Textul de față nu este un studiu de etimologie onomastică; el constituie doar o simplă și umilă reverență în fața unui suflet de om și de artist.

Lazăr Șăineanu. Umilințele unui cărturar

C. VOINESCU

Cotrobăind prin dicționare după etimoanele turcești ale unor cuvinte din limba actuală, am ajuns fără prea mult ocol la *Elemente turcești în limba română. Influența orientală*, studiu de referință, publicat de Lazăr Șăineanu în 1885, în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie* a lui Grigore Tocilescu.

Izbit, din nou, de umilința neverosimil îndurată de unul dintre cei mai mari lingviști români de origine evreiască, am abandonat pentru o altă dată referirea, în cadrul acestei rubrici, la turcisme. Îi datorăm acestui savant – mai român decât mulți români – întâiul studiu autohton de semantică și stilistică, izbândit la mai puțin de treizeci de ani, *Încercare asupra semasiologiei limbii române. Studii istorice despre tranzițiunea sensurilor* (București, Tipografia Academiei Române, 1887), și răsplătit cu premiul Hillel al Universității din București. Cei 5.000 de franci/aur i-au îngăduit continuarea studiilor, pentru încă doi ani, la Paris și Leipzig. (Sub titlul *Semasiologia limbii române*, lucrarea citată a fost reeditată în 1999, sub îngrijirea Liviei Vasiluță, la Editura de Vest din Timișoara).

Primului său studiu i se adaugă treptat – în 1892, *Istoria filologiei române* – în 1895, excepționala lucrare monografică *Basmele românilor*, o prelungire originală a cercetărilor de folclor comparat ale mentorului său Bogdan Petriceicu Hasdeu, tipărită și premiată de Academia Română – în 1896, vestitul *Dicționar universal al limbii române*, cu zece ediții actualizate până în 1947, cel mai important instrument de lucru până la apariția (dar și după aceea) *Dicționarului enciclopedic ilustrat* al lui I. A. Candrea (evreu și el) și Gh. Adamescu, în 1931, la „Cartea Românească.”

Cercetărilor de lingvistică generală, *Raporturile dintre gramatică și logică, c-o privire sintetică asupra părților cuvântului*, din 1891, și *Influența orientală asupra limbii și culturii române*, în trei volume, București, 1900, li se așază alături alte numeroase articole temeinic lămuritoare

asupra originii limbii române, risipite prin revistele vremii ori prin broșuri.

Îmi amintesc că în anii ceva mai îndepărtați ai studenției mele, străluciții noștri profesori de romanistică, Gheorghe Ivănescu, de lingvistică generală și stilistică, Gheorghe Tohăneanu, și de folclor, Ovidiu Bârlea, ne dirijau formarea filologică stăruind asupra studiilor lui Șăineanu, cuprinse inechivoc în bibliografia curentă.

Cărturar remarcabil, cu dragoste indubitabil probată pentru limba română și cu pasiune pentru cercetarea ei, Lazăr Șăineanu și-a dorit, cu îndreptățire, titularizarea pe o catedră universitară în București, de unde și-ar fi împlinit mult mai bine idealul său lingvistic. Numai că fostul student al lui Hasdeu, Maiorescu și Odobescu s-a lovit ireversibil de obtuzitatea unor politicieni și de restricțiile antisemite ale legilor timpului său, așa cum i se întâmplase mai înainte altui mare filolog și folclorist evreu din România, Moses Gaster.

George Voicu, în *Radiografia unei expatrieri: cazul Lazăr Șăineanu*, **Caietele Institutului Național pentru Studiarea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, Nr. 1/2008**, Iordan Datcu, în *Lazăr Șăineanu, România literară Nr. 19/2009* și Laszlo Alexandru, **Tribuna Nr.151-152/2008-2009**, în *Un savant călcat în picioare*, încearcă, prin restabilirea *sine ira et studio* a adevărului, o reparație morală tardivă, dar nu de prisos.

Lazăr Șăineanu (Schein) s-a născut în 1859, în vremea migrării masive a multor evrei central-europeni sau estici în spațiul românesc. În primele două decenii ale secolului al XIX-lea viețuiau în București, de pildă, vreo șase sute de evrei aparținând celor o sută și ceva de familii, pentru ca, spre sfârșitul ultimului deceniu, evreii, atât așkenazi cât și sefarzi, să reprezinte aproape 15% din populația capitalei (peste 40.000). Fără multe detalii deci, acesta era fundalul social-politic al dezvoltării unei mișcări naționale ale cărei intenții se reflectau și în articolul 7 din Constituția

de la 1866: *Însușirea de Român se dobândește, se conservă și se pierde potrivit regulilor statornicite prin legile civile. Numai străinii de rituri creștine pot dobândi împământenirea*, modificat conjunctural în 1879, la recunoașterea independenței de către marile puteri.

Evreu nenaturalizat, Lazăr Șăineanu începe la 1890, după reîntoarcerea de la studii, epopeea zadarnică de zece ani a împământenirii, săvârșind, potrivit cerințelor constituției, trecerea la ritul creștin-ortodox, cu Take Ionescu naș de botez. Sfârșește, din păcate pentru poporul român, expatriindu-se la 1901.

„A fost o natură robustă și fizicește și spiritualicește, spune Iordan Datcu, ce l-a ajutat să nu se lase înfrânt de loviturile primite din partea unor fanatici antisemiți ca V. A. Urechia, D. Sturza și alții *eiusdem farinae*. Demn de laudă este faptul că nu-i confundă pe aceștia cu poporul român... toate loviturile primite, toate minciunile, acel adevărat blestem (I. Iordan) care căzuse asupra sa nu l-au îndoit, nu l-au îndepărtat de activitatea științifică, deviza sa fiind vergiliană *labor improbus omnia vincit*.” Este numit suplinitor al lui Hasdeu, la Universitate, fără salariu, pentru că, deși născut în România, la Ploiești, nu avea cetățenie română – părinții săi fiind evrei. I se face, pentru scurt timp, favorul unui post remunerat de latină, în învățământul gimnazial, în ciuda protestelor Ministerului Instrucțiunii Publice, exprimate prin vocea unui oarecare secretar de stat, amenințând cu demisia. Când, un an mai târziu, mijesc zorii obținerii unei catedre de *istoria și literatura română* la universitate, croită astfel chiar de adversarul său înverșunat V. A. Urechia, sunt puse la cale împotrivă-i, din culise, succesive ultraje publice antisemite. Cu toate că probase indelebil atașamentul față de limba și de poporul român prin cercetările sale de esență savantă, i se impută aberant, în registru antisemit, că e străin de popor: „Un străin de ființa neamului nostru, perorează, cu evidentă tentă politicianistă, V. A. Urechia, nu va putea deștepta în mintea și în inima generațiunii noi imaginea trecutului nostru plin de învățăminte pentru viitor. Cum va simți și va recunoaște acela pulsațiunile vieții istorice a românilor, când inima lui nu bate ca și a poporului românesc întreg, când el nu are nimic în comun cu aspirațiunile lui?” În atari condiții, Lazăr Șăineanu își depune demisia, acceptată de Titu Maiorescu, dar nu renunță la

dezideratul împământenirii. Depune o cerere către cele două camere ale Parlamentului și așteaptă, așa cum prevedea constituția, zece ani, pentru a primi decizia. În 1891, Senatul îi refuză cererea, cu 79 de voturi contra și două pentru. Cu doi mai târziu Camera Deputaților este – la intervenția afabilă a lui Carol I pe lângă prim-ministrul Lascăr Catargiu – generoasă, aprobându-i cererea cu 76 la 20. Între timp îi apăruseră și *Istoria filologiei române*, și studiul despre Heliade – *gramătic și filolog*. Revenită la Senat în aprilie 1895, petiția întrunește în prima zi 26 de voturi pentru și 33 contra. Necesarul de două treimi nefiind satisfăcut, votul este reluat a doua zi, când scorul îi este din nou defavorabil: 61 la 12. Spiru Haret îi desființează cu un an mai târziu și catedra liceală unde predă lingvistul. După trecerea la religia creștin-ortodoxă, în 1899, Senatul este de acord, în sfârșit, cu 37 de bile albe și două negre, cu împământenirea, numai că, între timp, potrivit unei norme procedurale *ad hoc*, susținute chiar de nașul Take Ionescu, devenise necesară întrunirea ambelor camere ale Parlamentului, în aceeași sesiune, pentru ca votul să fie valabil. După ce în decembrie 1900 votul (nefavorabil, desigur) este declarat, în primă fază, nul, prin neîntrunirea celor două treimi, a doua zi, la reluare, se înregistrează ceea ce era de așteptat: 48 contra și 45 pentru.

Șăineanu ia decizia, după atâția ani de zbucium, să plece împreună cu familia sa, definitiv, din țară, mărturisind profunda mahnire „pe care o încerc, văzându-mă constrâns să părăsesc la această vârstă pământul de două ori sacru pentru mine – pentru că sunt născut acolo și pentru că părinții mei odihnesc acolo.”

Între 1947, anul ultimei ediții a *Dicționarului* și 1978, când Editura Minerva îi reeditează *Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice* niciun studiu al lui Șăineanu, nu mai vede lumina tiparului.

În prefața acelei ediții, Ovidiu Bârlea spunea: „Lazăr Șăineanu s-a format la școala lui Hasdeu, urmându-l pe acesta în domeniul filologiei comparative potrivit celor două ramuri principale, lingvistica și etnopsihologia, adică folcloristica după terminologia adoptată în zilele noastre. El le va cultiva pe amândouă ca pe două surori gemene până la stabilirea la Paris...”

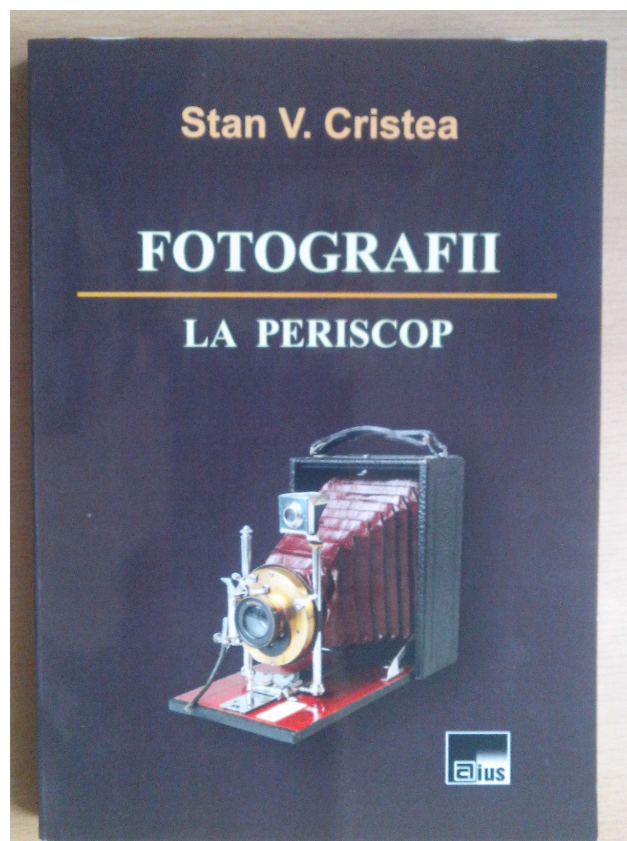
Stan V. Cristea și literatura prin periscop

Ion GEORGESCU

Mereu în vârful piramidei cercetării literare, totdeauna prinzând în lucrările sale biobibliografice faptele culturale petrecute în spațiul teleormănean, în strânsă legătură cu cele din câmpul național, scriitorul Stan V. Cristea, cunoscut cititorilor prin lucrările de referință: „Județul Teleorman. Dicționar biobibliografic: cultură, artă, știință”, „Eminescu și Teleormanul” (două ediții), „Introducere în istoria culturală a județului Teleorman”, „Dicționar al scriitorilor și publiciștilor teleormăneni”, „Tradiția călușului în județul Teleorman. De la ritual la spectacol”, „Constantin Noica. Repere biobibliografice” (două ediții), „Valori arhitecturale din județul Teleorman” și „Marin Preda. Repere biobibliografice”, și-a valorificat cercetările sale literare mai noi într-o altă importantă carte numită original și inspirat simbolic „Fotografii la periscop”, scoasă la Editura „Aius” din Craiova, în ultima parte a lui 2013.

Folosind analogia cu aparatul de la bordul submarinelor și uzând de imaginația metaforică exercitată în demersurile sale poetice anterioare, Stan V. Cristea adună imagini scriitoricești – „fotografii”, din trecutul culturii românești mai depărtat sau mai apropiat, explorând de la suprafață în adâncime, unde găsește teritorii încă necunoscute din viața și activitatea unor personalități ale literelor: Radu Grămăticul, Grigore Gellianu, Șt. O. Iosif, Gala Galaction, Ion Pena, Marin Preda, Constantin Noica, Mircea Scarlat și George Topârceanu – fiecare legat într-un fel sau altul de spațiul Teleormanului.

Primele imagini, primele „fotografii” obținute cu periscopul îndreptat de la suprafața istoriei literare către adâncurile ei, autorul le obține asupra cărturarului Radu Grămăticul,

cel care dădea, în 1572, „Tetraevanghelul de la Sofia”, cercetat și descris mai întâi de către cercetătorul rus F. I. Uspenski, în 1897, savant care, în 1878, cercetase și altă mare operă a lui Radu Grămăticul, „Tetraevanghelul” din 1574, și el cunoscut ca „Evangheliarul de la Londra”, descris ulterior și de savantul român B. P. Hașdeu, care face în 1882 o călătorie specială în capitala Angliei. Meritul cercetătorului Stan V. Cristea este legat de apartenența teleormăneană a lui Radu Grămăticul, originar „din Mănicești, sat care era așezat nu departe de Rușii de Vede”, dar și de adâncimea istoriei criticii legate de cele două importante lucrări ale celui care în două din însemnările sale spune că este „fiul lui

Drăghici din Mănicești, de lângă târgul Ruși, pe râul Vede”.

Următoarele „imagini” sunt legate de numele de Grigore Gellianu, interpretat ca pseudonim al criticului și teoreticianului literar Anghel Demetrescu, „un eminescolog ignorat”, care în 1875, în studiul „Poeziile d-lui Eminescu”, semnat G. Gellianu, îl ataca pe nedrept pe poet. Nicolae Iorga, Perpessicius, George Călinescu și Eugen Lovinescu îl identifică pe Anghel Demetrescu cu acel G. Gellianu. Călinescu îl judecă mai mult decât dur: „judecățile lui Anghel Demetrescu sunt ale unui cretin”, iar Lovinescu remarcă „nefericita inspirație de a ataca sub pseudonimul G. Gellianu poeziile lui Eminescu, de unde i se trage un discredit existent și astăzi”. Făcând un adevărat slalom printre studiile și articolele în chestiune, Stan V. Cristea își asumă răspunderea de a sublinia adevărul și de a considera dosarul Gellianu închis, demonstrând că Grigore G. Gellianu a existat ca individualitate, funcționar la Eforia Spitalelor Civile, publicist, figurând pe frontispiciul unei reviste a vremii. De altfel, autorul cărții „Fotografii la periscop” a ridicat această problemă a erorii confundării lui Anghel Demetrescu cu G. Gellianu și în altă carte a sa, în două ediții: „Eminescu și Teleormanul”.

În al treilea capitol: „Șt. O. Iosif. <<Respirări >> la Turnu Măgurele”, obiectul cercetării are în vedere perioadele când poetul „Credințelor” și „Patriarhalelor” a locuit la Turnu Măgurele, și felul în care atmosfera teleormăneană a rămas reflectată liric în opera lui. Născut în 1875, în Brașov, unde tatăl său era profesor, își urmează familia la Turnu Măgurele, unde părintele funcționează tot în învățământ. Petre Hanes face eronat afirmația că poetul și-a terminat liceul la Turnu Măgurele și București. Adevărul este că Șt. O. Iosif este mutat în București la un liceu particular după nici trei luni de la venirea în Turnu Măgurele. La București, studiază un an la acel colegiu particular, urmând mai departe la liceele „Gheorghe Lazăr” și „Matei Basarab”. Din cercetări amănunțite, poetul și-a petrecut în portul „ticit cu greci și bulgari” câteva vacanțe școlare și alte popasuri scurte,

„descoperind aici o natură ce avea să-l încante prin detalii numai de el sesizate”. Istoriografia literară nu dispune de dovezi asupra legăturii lui cu Turnu Măgurele. Trăitor în spațiul Teleormanului și reflectându-l în poemele sale, cercetătorul Stan V. Cristea pătrunde în adâncimea liricii lui Șt. O. Iosif și găsește mai multe poezii care ar fi putut fi inspirate de acele treceri minore prin atmosfera orașului și prin natura din împrejurimi. Unele sunt pasteluri: „Vară”, „În toamnă”, „Salcâmul”, iar altele sunt legate de trăirile personale, de atmosfera orașului: „Sărbătoare”, „Zi de chef”, „Paparudele”, „Artiști”, „Singur”. În total sunt identificate nouăsprezece poezii legate de spațiul teleormănean.

În alt interesant capitol: „Gala Galaction. Chipuri și popasuri în Teleorman”, autorul studiului realizează prin numeroase documente mărturisitoare portretul scriitorului Grigore Pișculescu, cunoscut sub pseudonimul Gala Galaction. În „Jurnalul” său, autorul nuvelei „De la noi la Cladova” scria: „M-am născut în anul 1879, la moșia Didești din județul Teleorman. Am crescut acolo până la vârsta de 12 ani, când am venit în București și am intrat solvent la internatul Liceului Sf. Sava”. Traseul vieții sale este urmărit pas cu pas și comentat, începând cu arborele genealogic cu încrengături complexe. Sunt urmărite mai ales etapele în care viața scriitorului se intersectează cu localitățile din Teleorman: Didești, Roșiorii de Vede, Alexandria, Turnu Măgurele și Zimnicea chiar. În Roșiorii de Vede, unde a urmat ultimele clase primare, a locuit la bunicii dinspre mamă: Maria și Constantin Ostreanu. Aici, ar fi putut foarte bine exista un „Memorial Gala Galaction”. Cu „Reveniri în Dideștii copilăriei” sunt date la iveală alte urme ale scriitorului în satul nașterii și copilăriei. Se adaugă la cercetările Gala Galaction: „Inscripție pe o fotografie”, „Mai e nădejde de vre-un gologan” și „Un <<muzeu memorial>>”.

Marin Preda e prezent într-un studiu despre debuturile sale literare și în trei comentarii despre documente și mărturii: „Marin Preda. Debuturi literare”, „Normalist la Buzău”, „Scrisori către Moromeți” și „Respectul pentru cititori”.

Despre debutul literar al autorului „Celui mai iubit dintre pământeni”, Stan V. Cristea amintește: „debutul literar s-a pierdut în orizontul amintirii din motive rămase încă nelămurite”. Arată că acest debut nu s-a produs cu schița „Pârlitu” în aprilie 1942, în ziarul „Timpul” – după cum consemnează istoriile literare, ci cu schița „Nu spuneți adevărul” din ianuarie 1942, în revista „Tineretea”.

Pe Ion Pena, poet, epigramist și prozator (1911-1944), născut la Troianul teleormănean, îl găsim în „Ion Pena. Un scriitor <<fantazian>> nedreptățit”. Mircea Scarlat, legat de Cervenia, Teleorman (1951-1987), critic și istoric literar e comentat în studiul „Mircea Scarlat. Certitudine și deziderat”. În „Constantin Noica. Un marș pentru Eminescu” sunt amintite cuvintele celebre ale filosofului din Vitănești: „Nu am biografie, am numai cărți”. Comentariul este o completare la cartea de referință în două ediții: „Constantin Noica. Repere biobibliografice” și pune accent pe opera noicasiană legată de Eminescu. Despre

iubirea epistolară dintre poetul „Baladelor vesele și triste” și profesoara de franceză din Roșiorii de Vede ni se dezvăluie amănunte în „George Topârceanu. O <<iubire veselă și tristă>>”.

După ce găsim la sfârșitul fiecărui studiu, articol sau comentariu o bibliografie amplă în așa zisele „Note”, ne delectăm cu cele patruzeci și una de ilustrații după fotografii sau scrisori aparținând protagoniștilor cărții, toate subliniind iconografic mesajele ei.

„Fotografii la periscop”, cartea recentă semnată Stan V. Cristea, constituie o bogată sursă de informații noi asupra vieții și operei unor scriitori legați de pământului Teleormanului, dar și implicați în aria națională a literaturii mai vechi sau mai noi. Scrisă cu competență profesională – ca și lucrările anterioare, rămâne un model de cercetare literară de adâncime, un instrument de lucru pentru cei interesați și, în același timp, o carte care cucerește prin stilul atrăgător, prin claritate, prin problematica pe care o ridică.

Recviem pentru Florin Rogneanu. Cuvinte și doruri în eter pentru lavaliera unui senior al spațiului cultural românesc

Laurențiu GUȚICĂ

Răbojul existenței noastre consemnează astăzi, mai mult ca niciodată, luciditatea și realismul unui aforism popular care spune că „viața omului e ca oul în mâna copilului”...

Unul dintre cei mai statornici prieteni ai Muzeului Județean Olt a fost Florin Rogneanu, directorul Muzeului de Artă din Craiova. A absolvit Liceul de Artă din Craiova (clasa profesorului Ilie Marineanu). Tatăl său a condus renumitul Ansamblu Folcloric „Nicolae Bălcescu” (1953-1970). Mama sa, Lucreția, a lucrat de la înființare (1954) în cadrul Muzeului de Artă din Craiova. Pe urmele mamei, Florin Rogneanu și-a legat numele de Muzeul de Artă din Craiova, instituție pe care a slujit-o cu pasiune și devotament, din 1975 până la moarte. Aici a lucrat ca muzeograf, șef de secție și, din 2004, director.

S-a implicat în menținerea în pas cu timpul a Muzeului de Artă din Craiova, una din instituțiile emblematice ale artei contemporane românești. Sub conducerea sa muzeul a intrat într-un amplu proces de modernizare care era aproape de finalizare. Nu a apucat să aibă parte de bucuria ultimului său vernisaj și să taie panglica inaugurării Palatului „Jean Mihail”. Cei care o vor face își vor aminti cu siguranță de eforturile sale...

Era omniprezent în viața culturală a Craiovei. Eseurile sale critice au văzut lumina tiparului în revistele culturale *Scrisul Românesc* și *Lamura*, în ale căror colective redacționale a figurat ani de-a rândul. A colaborat cu profesionalism și generozitate în mass-media națională și craioveană.

Destinul l-a încercat ca pe nimeni altul lovindu-l necruțător. Și-a înfrânt momentele de cumpănă și a mers mai departe, păstrându-și cumpătul și finețea unui mare caracter.

În ultimii ani, Florin Rogneanu a fost nelipsit de la expozițiile organizate de Muzeul Județean Olt, la Slatina. A putut fi ascultat prezentând expozițiile de pictură, grafică sau caricatură ale lui Ion Popescu-Negreni, Spiru Vergulescu, Nicolae Truță, Gabriel Bratu, Vitalie Butescu, George Dragomir, Marcel Duțu, Paul Tudor-Balș, Ștefan Popa (Popa's), Traian Zorzolui, Gheorghe Gogescu, Vintilă Mihăescu, precum și expoziții colective: „Salonul Internațional de Caricatură Nicolae Petrescu-Găină”, „Salonul Caricaturiştilor Olteni”, „Un Secol de Artă Cultă în Țara Oltului de Jos” etc.

Le-a prezentat competent, cu dăruire, fără părtinire. Vom aștepta zadarnic să îi mai auzim considerațiile critice la viitoarele noastre expoziții.

Prin dispariția sa fizică (luni, 25 noiembrie 2013), neașteptată și mult prea înainte de vreme, Muzeul Județean Olt a pierdut un mare colaborator, iar noi, cei ce l-am cunoscut, am pierdut un prieten, un om, o conștiință, un caracter.

Florin Rogneanu s-a alăturat bunilor săi prieteni Spiru Vergulescu și Nicolae Truță pentru a restaura Marea Catedrală a Cerului și a primeni lumina divină a frumosului în fiecare Răsărit sau Apus de Soare.

Raiul culorilor și al cuvintelor este mai sărac fără acest spirit aristocratic al Craiovei, pe care Marele Creator l-a chemat într-un alt paradis... Ne va lipsi tuturor lavaliera istoricului și criticului de artă Florin Rogneanu. Un senior al spațiului cultural românesc care s-a strămutat mult prea timpuriu în „Nisipurile” eternității.

Ne vom revedea cândva, undeva, în Eter, noi cei care am fost și suntem doar fulgi de zăpadă pe obrazul lumii...

Martie

- 1 martie 1955 – s-a născut, la Icoana, poeta și publicista **ELENA CRUCERU**
- 3 martie 1945 – s-a născut, la Orlea, poetul și publicistul **GIL PĂSCULESCU**, pe numele adevărat **GICĂ PĂSCULESCU** (m. 18. 06. 2012)
- 4 martie 1919 – s-a născut, la Slatina, poetul și gazetarul **MIHAI STĂNESCU** (m. - ?)
- 6 martie 1944 – s-a născut, la Timișoara, prozatorul, poetul, publicistul și epigramistul **CONSTANTIN VOINESCU**
- 7 martie 1940 – s-a născut, la Brâncoveni, compozitorul și dirijorul **JEAN LUPU**
- 10 martie 1879 – s-a născut, la Slatina, criticul, istoricul literar și folcloristul **DUMITRU CARACOSTEA** (m. 2. 06. 1964, București)
- 10 martie 1975 – s-a născut, la Slatina, poetul și prozatorul **GABRIEL TĂNĂSESCU**
- 11 martie 1997 – a murit, la Slatina, poeta **ILEANA BIJU-CORILĂ** (n. 18. 10. 1922)
- 15 martie 1971 – s-a născut, la Slatina, poeta și pictorița **LUMINIȚA POPESCU**
- 16 martie 1945 – s-a născut, la Slatina, muzicologul și dirijorul **ALEXANDRU CHIRILĂ-STANCIU**
- 18 martie 1952 – s-a născut, la Balș, pictorul **PAUL TUDOR-BALȘ**
- 20 martie 1941 – s-a născut, la Vișina Nouă, istoricul literar **SONIA CUCIUREANU**
- 20 martie 1959 – s-a născut, la Slatina, soprana **FELICIA FILIP**
- 22 martie 1960 – s-a născut, la Albești-Poboru, poeta **MARIA CALCIU**
- 24 martie 1821 – s-a născut, la Leu (Dolj), intelectualul și luptătorul pașoptist **NICOLAE BARBU LOCUSTEANU** (m. – 1900)
- 25 martie 1986 – a murit, la București, istoricul **MARIN FLORESCU** (n. 6. 07. 1939, Strejeștii de Sus)
- 26 martie 1961 – a murit, la Madrid, istoricul de artă, eseistul, poetul și publicistul **ALEXANDRU BUSUIOCEANU** (n. 10. 06. 1896, Slatina)
- 26 martie 2009 – a murit, la Slatina, gazetarul și eseistul **FLORIN (FLOREA) NICULESCU** (n. 17. 11. 1954, Spineni)
- 28 martie 1994 – a murit, la Paris, dramaturgul, eseistul, poetul și publicistul **EUGEN IONESCU** (n. 13/26. 11. 1909, Slatina)
- 29 martie 1908 – s-a născut, la Caracal, poetul **VIRGIL CARIANOPOL** (m. 06. 04. 1984, București)
- 31 martie 1971 – a murit, la București, pictorul **MARIUS BUNESCU** (n. 15. 05. 1881, Caracal)

*Nu se cunosc cu exactitate datele nașterii, respectiv morții, ci numai anul.

Teodor OANCĂ

Dar tot aștept

Nădejdea e ca dorul să m-aline,
Mă simt legat de tot ce am trăit
Și, ca-n poveste, fermecat de tine –
Un univers de taine împlinit.

Cum ar putea chiar gândul să răzbată
Acolo unde dorul se alintă
Cu calde-mbrățișări, ca altă dată,
Și cu fiori ce n-au vrut să ne mintă?

Dar tot aștept ca dorul să revină
Asemenea cocorilor șirag,
Să strălucească-n rază de lumină
Ce omenește mi-e atât de drag.

Nocturnă

În mine curge seva pomilor pe rod,
Lumina lunii-și cerne fulgii de zăpadă...
Îmi caut steaua care mă nascu
Să-i mulțumesc că-ntârzie să cadă.

Înfrigurat o caut, dar mă tem
Că o voi recunoaște doar o clipă
Când, pasăre rănită-n zborul ei,
Veni-va către mine pe-o aripă.

Doar tu

Doar tu mai știi cu unduiri de val
Să mângâi țărmul nopților târzii...
De ce rămân pe-nstrăinatul mal,
Cel fără far, și te aștept să vii?

Doar tu mai poți adâncul să-l cuprinzi,
Cristal fluid înfierbântat de tine,

De ce rămâi ca între reci oglinzi
Când stele prinzi în părul tău ciorchine?

Zbor

Ramuri cu sunet de rod
Rup învelișul de chidă,
Stropi de lumină fluidă
Păsări în mine slobod.

Tot necuprinsul e-al lor.
Cărei chemări se supun?
S-or mai întoarce din drum?
Le voi mai ști după zbor?

Mărțișor

Au pornit izvoarele-n fântâni
Ca săgeată soarele din mare,
Mugurii-nfloresc în mâini
Revărsați de-a inimii dogoare.

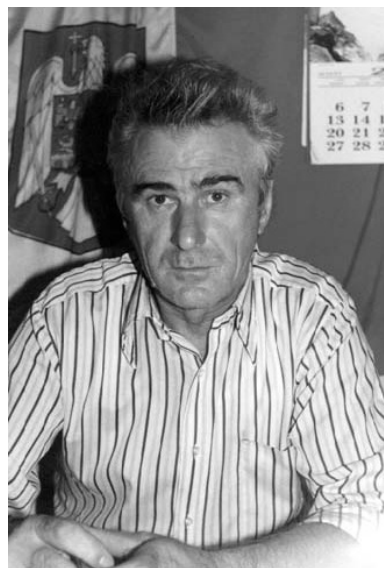
Doar în taină dorurile torc
Caierul atâtor amintiri
Ce din drum adesea mă întorc
Să-ți mai caut zorii în priviri.

Am adunat

Am adunat mănunchi de raze
Să-ți lumineze visele în zori,
Să te trezești cu fața-mbujorată
Așa cum s-a-ntâmplat adeseori.

Și să m-aștepți în gândurile tale
Mai dornică din drum ca să revin,
Și din noian de visuri împreună
Cu dragoste în ochi să ne privim.

Gil Păsculescu (1945–2012)

Scrisori acasă...

22 decembrie 1976

Dragă prietene,

Cu mare întârziere îți trimit câteva vești de prin aceste depărtări, deși, poate, în multitudinea lor, nu le-am ales pe cele mai potrivite. Însă, conform discuției avute cândva, îți voi relata TOTUL în scris și cât mai curând, la întoarcere mea în țară.

De aceea și pentru multe alte motive, de-abia aștept să ajung în țară. Anexez, până atunci, un articol (ore nu-i mult spus?) pe care îl poți prelucra după cum dorești.

Al dumitale cu deplină sinceritate,
Gil Benon PĂSCULESCU

Nodul gordian

Motto:

De ce navig? Așa, să-ntrebe prostul
Și tot să nu-nțeleagă de i-o spui;
Navig, pesemne, să-l întrec pe fostul
Năier pribeag cu sufletul tehui
Sau pentru că pe navă-mi place rostul
De-a nu plăti chirie nimănui.

Într-adevăr, am găsit odată un mintos care mi-a pus și această întrebare idioată: de ce navig?, de parcă ai putea întreba păsările de ce zboară sau soarele de ce luminează.

Mi se pare că eram într-un tren accelerat care m-aducea, în vara anului 1976, în Capitală. L-am privit lung. Făcea, probabil, parte din celebra categorie a celor care știu doar „pap și tabac”, cum zic oamenii mării. Tocmai atunci, privind pe fereastră, am văzut o placardă uriașă, cât tot spatele unui bloc – ajunsese la Basarab

– pe care scria: „Nicio masă fără pește oceanic”. Apoi am răspuns:

- Pentru peștele țării navig, iar dacă ai ști cum se pescuiește, l-ai mânca cu oase cu tot.
- Nu-mi place peștele oceanic, a răspuns el.
- Se vede, am replicat eu.
- Cum, ce se vede?

- Păi, mâncătorii de pește oceanic nu-s așa lipsiți de duh, am spus făcându-i semnul concludent spre glavă. Dar să revin la întrebarea pe care mi-ai pus-o. Navig fiindcă îmi place marea, fiindcă o continuă înfiorare e totul. Ajungi să iubești chiar și pericolul și te feliciți cu entuziasm când reușești să-i tragi clapa și în flota noastră sunt destui care privesc, de pildă, pericolul ca pe ceva de la sine înțeles. Jocurile sunt făcute deja de la plecarea în larg, înving stăpânirea de sine și curajul. Monotonie vieții la bord, în afară de pericolele reale, mai e schimbată de „darurile” pe care ni le face oceanul – pești exotici de adâncime, caracatițe, sicrie, vertebre cât buturuga ale unor animale, poate, dispărute, traule scăpate în adâncuri de alte nave și, bineînțeles, peștele pentru care suntem trimiși. Voi relata doar un caz – asta pentru că e recent și amintirea lui e încă proaspătă deci. Însuși pentru comandantul navei noastre acest caz a fost puțin obișnuit: de altfel,

a participat efectiv la elucidarea, rezolvarea a ceea ce am numit „caz”. Prezentele rânduri sunt bazate și pe datele reale extrase din jurnalul de bord. Totul a început pe 13 decembrie 1976. Peste câteva zile urma să plecăm în unul din porturile din jur pentru aprovizionarea cu apă – mai aveam doar 20 de tone de apă –, alimentele la bord se împutinasera și, mai mult decât atât, aveam nevoie și de motorină. Cât privește starea tehnică a navei, erau necesare reparații „pe ici, pe acolo, prin punctele esențiale”, reparații care nu ne mirau, fiindcă această navă trebuia să fie la șantierul de reparații în cursul acestei luni, decembrie 1976. Suntem al treilea echipaj care exploatează această navă de la ultima ei reparație, făcută în septembrie 1975 la șantierul din Malta. Așa că „Sinoe” („Sisoe”, cum îi zic băieții) face... minuni. Problema principală era apa. Baie nu făcuserăm de-o lună...

Ne-am întâlnit cu M/N Trw. „Harghita” la 22 grade și 20 minute longitudine estică pentru a-i împrumuta, știind că intrăm în port, sonda de adâncime, pe care, ea neavând-o, era ca și oarbă la pescuit, pentru a se servi de sonda noastră până ne întoarcem în zonă și, cât a durat transbordarea acaretului, am plutit în derivă.

La ora 09.15 nava a început să trepideze puternic. Tot compartimentul MAȘINĂ s-a alarmat. Șeful mecanic Sava Rudolf cu oamenii săi controlează totul în amănunțime. Era o activitate febrilă lesne de închipuit. S-a redus numărul de rotații la axul principal. Se ajunge la concluzia că la elice este „ceva”, vreun dar nedorit făcut de ocean acum, la sfârșit de an, care sugrumă sistemul de propulsie al navei. Cum nava „Harghita” nu apucase să se îndepărteze, e solicitată să ne ia la cravată și manevra parâmelor a fost executată de nostromul echipajului, Titov Mihai. În această zi, la ora 19.30, „Harghita” ne-a lăsat în ancoră în mare liberă, remorcajul fiind terminat odată cu scoaterea noastră din zona de pescuit. Comandantul a luat legătura cu un pescador bulgăresc, „Olușa”, pentru a ne împrumuta un costum de scafandru. S-a lăsat barca la apă, am luat costumul cu buteliile respective și acum trebuia să ne debarasăm

de prezumtiva tinichea prinsă de coadă. Și uite că, a doua zi, pe o vreme frumoasă, pe un calm desăvârșit, începe cea mai urâtă operație chirurgicală pe care am văzut-o și, mai mult, am trăit-o alternativ cu comandantul, din viața mea. Oceanul însuși parcă își ținea răsuflarea, curios și el, ca și focile care ne dădeau târcoale. Despre foci auzisem că, însoțite de pui, îi atacă chiar și pe oameni. S-a lăsat barca la babord la ora 08.00, pe 14 decembrie 1976. Comandantul Burlacu Nicolai îmbrăcat costumul de scafandru, și-a pus buteliile în cârcă și din babord s-a lăsat la fund să constate ce avem la elice. A stat câteva minute și s-a întors la barcă obosit, foarte obosit. Ulterior aveam să aflu că are o afecțiune, se lovește în nu știu ce împrejurare și presiunea apei îl presase în așa fel încât durerea îi impusese să iasă. Cu atât mai mult evaluez temerarul său gest și sacrificiul făcut. A stat îndelungă vreme până și-a revenit. A spus doar că avem înfășurat pe butucul elicei un traul baban. A intrat apoi Agapov Luca, maistrul traul și totodată iubitul boss al pescarilor. Trebuia să dea dintr-un bord în altul, pe dedesubtul navei, de la babord la tribord, o saulă-călăuză (așa numitul sokar) necesară scufundărilor ulterioare. Nu știu ce-a văzut, ce-a simțit, deoarece nici la elice n-a ajuns și nici n-a mai vrut să intre după aceea. Îmi plăcuse un răspuns adresat comandantului înainte de a intra.

- Luca, zice comandantul, dacă te sperii, tragi de cordelină (cordelina-călăuză îl ținea legat de bord și capătul acesteia se afla la comandant).

- Dacă mă sperii, a răspuns el, trag... - și spus ce trage, în hohotul întregului echipaj aplecat peste copastie.

Sfidarea morții cu o glumă cred că e cel mai frumos elogiu dus vieții și îl admiram sincer pentru curajul său. Cum am spus însă, n-a reușit să treacă dincolo pe sub navă și nici n-a mai încercat. De intrat, nu mai intra nimeni; comandantul intrase o dată pentru constatare și tot la dânsul era speranța tuturor. O dată, în viața sa de lup de mare, mai trăise o astfel de experiență. Știam că nu putea impune nimănui această luptă cu afundul și, atunci, m-am oferit eu.

...și o autoprezentare la persoana a treia

Poate să-l surprindă pe cel neavizat, dar Gică Păsculescu, primarul comunei Orlea în anii 1990-1995, reînvestit recent pentru un nou mandat după câștigarea alegerilor locale din Orlea, este un om cu predilecte înclinații literare, un autentic creator. A fost și a rămas un colaborator fervent al ziarului nostru (Oltul – n.r.), publicând odinioară și în reviste precum „Flacăra” și „Săptămâna”. În cazul său avem de-a face cu un autor de poezii, poeme, „nuvelete în versuri”, eseuri și studii monografice - semnate cu pseudonimul literar Gil Păsculescu. A debutat editorial cu o plachetă de versuri, de fapt cu un basm de factură clasică – „Ionică Năzdrăvanu” – apărut în 1987.

* După 1990, când purcede în înalta demnitate de primar al comunei natale, nu abandonează creația literară, scriind cu patos și realism o carte de mari proporții intitulată sugestiv „Orlea – Cuibul Vulturului”, apărută la Editura Scrisul Românesc din Craiova, în 1996. Este vorba – ne spune cu nostalgie autorul – de un studiu monografic al comunei natale, în care, pur și simplu, se demolează teoria slavistă despre toponimicul comunei. Autorul demonstrează vechimea localității, axat pe documente; rectifică date neconforme cu realitatea, vehiculate de istorici precum Mihail Roller, potrivit opiniei cărora Orlea ar fi atestată documentar la 8 ianuarie 1407. Or, istoricul autodidact, autorul – comparând această opinie cu alte hrisoave – ajunge la concluzia că este clar că moșia Orlea a fost donată de Mircea cel Bătrân mănăstirii Cozia anterior acestei date și anume la 8 ianuarie 1396. Bazat pe asemenea documente, actualul primar vrea să consfințească acest adevăr printr-un impozant obelisc ce urmează a fi ridicat în centrul comunei.

Referitor la toponimia comunei, Gil Păsculescu contestă cu vehemență teoria slavistă, analizând legenda care lasă să se înțeleagă că pe aceste locuri ar fi fost vorba de un cuib de vultur. A ajuns la această idee, care justifică și denumirea studiului monografic, demonstrând că denumire

comunei are sorginte mai veche: provine de la numele regelui dac Oroles, care înseamnă „vultur” în limba getă. Studiul monografic își propune și reușește să combată teoria slavofililor, care susțin că vechimea localităților ar data din secolele al VI-lea și al VII-lea, când au migrat slavii. Vine cu precizări și sublinieri clare, care evidențiază că Oroles a trăit cu mult mai înainte (sfârșitul secolului al III-lea – începutul secolului al II-lea î.e.n.), și anume ulterior asasinării lui Burebista, când regatul era împărțit în cinci provincii.

* Recent, la Editura Scribul din Slatina, a văzut lumina tiparului „Sub cerul Egodavei” – o carte de poeme. Despre conținutul, mesajul și structura acesteia ați luat cunoștință din coloanele ziarului nostru, în care un coleg s-a referit la această noutate editorială. Noi ne rezumăm la a vă reaminti că avem de-a face cu o carte bine structurată, pe deplin reprezentativă pentru viziunea profund novatoare și originalitatea autorului.

* Gil Păsculescu privește cu încredere viitorul său literar. Nu părăsește acest domeniu, deși munca de primar îi ocupă mult timp. De aceea, pregătește pentru luna august cea de-a doua ediție, revăzută și adăugită, a cărții „Orlea – Cuibul Vulturului”. Autorul mizează pe o altă structurare, pe punerea în valoare, cu mai multă acuitate, a istoricului comunei, pe referirea la prezent și la istoricul câmpiei getice. Totul se va fundamenta pe istorici străini, pe o dezbatere ideatică zamolxiană.

Aprecierile noastre privind talentul și creația literară ale lui Gil Păsculescu sunt confirmate și de critici. O dovedește Alex Ștefănescu, care susține că Gil „este un admirator al lui François Villon, scrie în stilul acestuia, dar nu ca imitator, ci ca un discipol dornic să-i continue opera”. O confirmă și criticul literar Al. Protopopescu, care este mai generos și merge mai departe cu aprecierile, subliniind că, în cazul lui Gil Păsculescu, „competența lingvistică înseamnă capacitatea de a media, de a emoționa și de a exprima cu o rigoare demnă de marea poezie, în care sălășluiesc laolaltă amestecul de rafinament lexical, fiorul de aventură”.

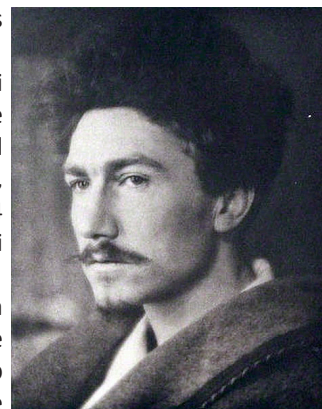
Ezra POUND

Creator prolific, poetul, prozatorul și eseistul american Ezra Weston Loomis POUND s-a născut la 30 octombrie 1885, în localitatea Hailey/ Idaho (S.U.A.)

Considerat reprezentantul cel mai de seamă al modernismului estetic al secolului al douăzecilea în poezie, Pound și-a început aventura lirică publicând, în 1908, volumele „WITH PAPERS QUENCHED”, „A LUME SPENTO” și „A QUINZAIN FOR THIS YULE”, anul următor văzând lumina tiparului „PERSONAE AND EXULTATIONS”, în 1911 – „CANZONI”, în 1912 – „RIPOSTES”, din care face parte și poemul prezentat aici, iar în anul 1914 consemnându-se apariția primei antologii de autor: „DES IMAGISTES”, după care a mai publicat „CATHAY” (1915), „LUSTRA” (1916) și „HUGH SELWYN MAUBERLEY” (1920).

Aflat, din 1917, la conducerea publicației literare „LITTLE REVIEW”, în 1924 a renunțat, plecând în Italia, unde fost implicat în promovarea ideilor fasciste la posturile de radio americane, fapt ce a determinat, în 1945, la întoarcerea în State, arestarea, sub acuzația de trădare, și internarea sa într-un azil, ca nebun, timp de 12 ani, perioadă în care i-au apărut cărțile „THE PISAN CANTOS” (1948), care a fost și premiată, și „ROCK DRILL: 85-95 DE LOS CANTARES” (1956).

În 1958, după eliberare, Ezra Pound a revenit în Italia, la Veneția, unde a trecut la cele veșnice în ziua de 1 noiembrie 1972. (Traducere și prezentare: Pavel NICODIM)

O FATĂ

Copacul s-a înălțat pătrunzându-mi mâinile,
Seva lui mi-a urcat prin brațe,
Trunchiul său a crescut în pieptul meu –
Aplecate,
Crengile lui răsar din mine ca niște brațe.

Copac ești tu
Și mușchi ești,
Ești violetele dezmiardate de vânt.
Un copil – uite-atâta de-nalt! – ești,
Dar toate astea lumii îi par nerozii.

A GIRL

The tree has entered my hands,
The sap has ascended my arms,
The tree has grown in my breast –
Downward,
The branches grow out of me, like arms.

Tree you are,
Moss you are,
You are violets with wind above them.
A child – so high – you are,
And all this is folly to the world.

Omul care se închină în fața școlii

Alexandru FIFOIU DELASEACA

„Într-o biată țară tristă/ care încă mai rezistă”, undeva, în zona de interferență a Câmpiei Boianului cu pădurea nebulă a Deliormanului de altădată, există un cătun uitat de lume și părăsit de noroc, cum sunt multe, foarte multe așezări satești din România zilelor noastre.

Cătunul acesta fără viitor și lipsit de speranță, condamnat parcă definitiv și irevocabil la dispariție, mai are puțin peste o sută de locuitori, majoritatea bătrâni, și vreo treisprezece copii, care învață la școala de centru, unde merg cu mașina școlii, neînțelegând de ce au fost transformați în navetiști de la câțiva anișori, în timp ce școala în care au învățat părinții, bunicii și toți ai lor, ridicată în 1925, acum un monument în ruină, stă cu lacăte pe uși la margine de sat.

În locul acesta, decupat parcă dintr-o zonă crepusculară mai largă, trăiește un om de poveste. Mic de statură, dar energic – încă o reconfirmare a faptului că esențele prețioase se pun în vase mici –, cu priviri agere și iscoditoare, izvorâte din niște ochi albaștri ca cerul senin al verii oltenești, nea Rădulică, cum îi spun toți cei care îl cunosc, privește încă lumea, cu uimire în fața miracolului vieții, de la înălțimea vârstei sale aproape centenare, neînțelegând și regretând că schimbarea lumii înseamnă și renunțarea la cele mai multe dintre bunele rânduieli țărănești de altădată.

Viața lui, un roman. Născut la începutul deceniului al treilea din veacul trecut, a primit lumina cărții la școala din sat; i-a plăcut cartea, dar s-a oprit după patru clase – că așa era rânduiala la copiii de țărani – ca să învețe, acum de la părinții săi, rostul pământului, sensul și izvorul vieții țărănești. La douăzeci de ani a plecat pe front, a luptat în războiul cel mare, al doilea mondial, până în Tatra. El și camarazii lui au luptat eroic și, cu jertfe grele, au învins; dar s-au întors pe picioare, jalnici învingători, el cu un braț rănit, înfășurat într-o cămașa ruptă. A fost trecut Tisa în spinare de un camarad care știa să înoate; la Timișoara a fost operat și i s-a salvat brațul. A ajuns acasă, la cei dragi și la pământ, și-a făcut un rost, o familie, și s-a pus să răstoarne pământul, anotimp după anotimp, an după an. Dar asta n-a durat prea mult, a venit colectivizarea, așa că și-a pus în traista tesla și barda și a luat calea pribegiei, la oraș, pe șantier, neputând suporta gândul că pământul lui nu mai era al lui. La București a lucrat ca dulgher și șef de echipă, prețuit și respectat pentru

că a pus suflet și pricepere în tot ce a făcut, înțelegând că pentru oameni face ceea ce face, nu pentru regimul care îi luase pământul și-l pusese pe drumuri.

Ceea ce particularizează existența sa, dincolo de întâmplările vieții, cele mai multe trăite și de alții, este însă atitudinea sa față de școală. Omul acesta simplu a trăit toată viața în cultul școlii, pe care nu doar a iubit-o și a prețuit-o, ci a venerat-o. Expresia acestei venerații fiind acea plecăciune cu închinare, ca în fața unei biserici, pe care o face și astăzi, de fiecare dată când trece pe lângă ce a fost până nu demult școala satului, azi pe cale să devină o ruină. Imaginea unui țăran bătrân care se închină într-un colț de lume în fața școlii satului este o uluitoare realitate, ce vine dintr-o altă lume, aproape ireală.

Omul acesta, aproape centenar, n-a fost niciodată ministru al școlilor, nici inspector școlar, nici măcar dascăl, dar a iubit și iubește școala cu o tărie a sentimentului ce poate fi întâlnită doar la cei din stirpea divină a lui Spiru Haret. Și-a îndrumat copiii (doi sunt dascăli) și nepoții către cariera didactică – toți au studii pedagogice la bază, (și) ca să nu-l supere pe tataie –, iar acum când nu mai poate merge la biserică decât dus cu mașina de copii sau nepoți, când trece prin dreptul școlii le cere să încetinească, se întoarce spre ea și se închină. Așa cum a făcut toată viața, altădată cu maximă discreție, spre a evita răutățile omenești izvorâte din neînțelegere. Întrebat de ce face asta, a răspuns simplu: *«Mă închin la biserică pentru că este casa lui Dumnezeu, care ne luminează sufletele și ne păzește de cele rele, și la școală pentru că este casa cărților în care stă învățătura care ne luminează mințile»*. Mai mult, pentru el, om de o seducătoare inocență, simplul fapt de a fi dascăl, adică slujitor al școlii, este suficient pentru a te considera o persoană ultraspectabilă și a te saluta cu o discretă, dar vizibilă plecăciune/reverență.

Din păcate, eroul meu, omul care se închină în fața școlii, n-a fost niciodată ministru al școlilor, nici inspector școlar, nici măcar dascăl. A fost și a rămas mereu un simplu țăran. Memorabil însă. Poate și de aceea, dacă vreodată se va dori un ministru al Educației dăruit și eficient, căutați-l pe nea Rădulică! Nu persoana în sine, prototipul.

Ca la Drăgășani

Nicolae ZĂRNESCU

Oamenii de cultură consideră Facebook-ul o pierdere de timp, un forum al semianalfabeților care-și exaltează ego-urile. Nu este cazul poezilor Nicolae Zărnescu din Slatina și Marian Bărbășcu din Drăgășani, care s-au regăsit prin intermediul acestei metode moderne de comunicare după mai bine de cincisprezece ani și au pus la cale o întâlnire literară între cenaclurile celor două orașe, ca în vremurile de aur de odinioară.

Locul în care a avut loc „duelul” celor două cenacluri, incinta ultramodernă a Bibliotecii Municipale din Drăgășani, i-a impresionat pe oaspeții slătineni prin designul futurist și acustică.

Întâlnirea s-a desfășurat vineri 20.12. 2013, în două runde: prima – oficială, filmată și fotografiată de reprezentanții televiziunilor ETALON TV și VÂLCEA 1 din Râmnicu-Vâlcea și a doua – neoficială, în care „duelurile” au fost mult mai aprige.

Din partea cenaclului drăgășănean „Grandiflora” au citit din creațiile lor poetul, publicistul și actorul Marian Bărbășcu (președintele cenaclului și moderatorul întâlnirii), profesorul, poetul, prozatorul, și eseistul Florin Neagoe, profesorul-doctor, poetul și publicistul Silviu Gongonea (acesta a venit însoțit chiar de muză – Elena Bălășanu, de o elevă foarte talentată – Magda Maria Ghiță – și de o profesoară de limba engleză – Daniela Stănescu, toate cele trei reprezentate ale sexului frumos surprinzându-ne cu poemele dumnealor), poetul Gheorghe Ciobanu și „marele poet, încă în viață” Florin-Vasile Burlan. Punctul forte al gazdelor, tânărul scriitor, grafician, directorul și fondatorul ziarului CRONICA VÂLCII, Viorel Trandafir, s-a dovedit a fi și un foarte talentat folkist, cu un repertoriu interesant și diversificat. În umbra acestuia, folkista Ștefania Dumitrescu, redactor-șef al revistei Colegiului Național „Gib Mihăescu”, a reușit să atragă atenția atât prin cântecele ei, cât și prin ținuta provocatoare.

Cenaclurile slătineni reunite i-au avut ca reprezentanți pe poetul, epigramistul și

ezoteristul Nicolae Zărnescu, poetul și jurnalistul Costel Drejoi – George Nina Elian, prozatorul Nicușor Rusu („Scaunele”), pe poeții veterani George Vaiman („Metafora”) și Constantin Toader-Krauss („Balada”), precum și pe trei membre ale laboratorului de poezie româno-italian: Liuța Scarlat, Luminița Popescu și Ina Florina Popa. Punctul forte al oaspeților l-a constituit actorul Nicolae Popa, care a interpretat magistral două scenete pe versurile din „La Lileci” ale lui Marin Sorescu.

Invitat de onoare a fost poetul Constantin Triță din Piatra-Olt, autor al unor poezii în vers clasic de o foarte bună calitate.

Nicolae Zărnescu și-a făcut cu acest prilej debutul în arta fotografică, prezentând cu laptopul și videoproiectorul sute de imagini digitale, efectuate în diverse locuri din țară sau din străinătate, care au acoperit toate domeniile genului: macro, portret, peisaj, panoramă sau nocturnă.

Partea neoficială a întâlnirii, patronată de Bachus prin crâmpoșia nobilă de Drăgășani, a fost mult mai interesantă decât cea oficială. Florin Neagoe și Nicolae Zărnescu s-au „înțepat” reciproc cu catrene spumoase, scrise ad-hoc, iar Marian Bărbășcu și Nicolae Popa s-au „duelat” efectiv în bancuri și scenete, reușind să-i facă pe cei prezenți să râdă până la lacrimi.

Nici poeții și nici prozatorii nu s-au lăsat mai prejos, preamărind frumusețea feminină sau dezvăluind empatia incredibilă dintre un suflet însingurat și o clanță, prilej pentru Nicolae Zărnescu de a interveni cu catrene picante, spre deliciul ascultătorilor.

La final, slătinenii și drăgășănenii au efectuat o sedință foto, zâmbindu-i cu nonșalanță celui care-i immortaliza prin noua tehnică digitală.

Biblioteca Județeană „Ion Minulescu” din Slatina a găzduit între timp și întâlnirea „retur”, despre a cărei desfășurare vom relata în numărul viitor.